

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Бердянський державний педагогічний університет

Карпатський університет імені Августина Волошина

МАТЕРІАЛИ

I Міжнародної науково-практичної конференції

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ, БІЗНЕСУ
ТА ОСВІТИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ»

Полтава · 14–15 лютого 2013 року

У трьох томах

Том 3. Інноваційні підходи
до підвищення конкурентоспроможності

Дніпропетровськ
Видавець Біла К. О.
2013

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова оргкомітету:

Нестуля О. О. – доктор історичних наук, професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Співголови оргкомітету:

Рогоза М. Є. – д. е. н., проф., перший проректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Мікловда В. П. – д. е. н., проф., член-кор. НАН України, зав. кафедри економіки підприємства, менеджменту та логістики Ужгородського національного університету;

Брітченко І. Г. – д. е. н., проф. директор Міжгалузевого інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки спеціалістів, зав. кафедри економіки, бізнесу та менеджменту ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Сасенко В. Г. – д. е. н., доц., декан факультету економіки та управління, зав. кафедри економіки підприємства та економічної теорії Бердянського державного педагогічного університету;

Гайданка Є. І. – к. політ. н., проректор з наукової та методичної роботи Карпатського університету ім. Августина Волошина.

Члени оргкомітету:

Кузмішін П. – д. е. н., проф., зав. кафедри економічної теорії Кошицького технічного університету (Словачія);

Сасенко Г. В. – д. е. н., проф., зав. кафедри менеджменту готельного, курортного та туристичного сервісу Бердянського державного педагогічного університету;

Захарченко П. В. – д. е. н., доц., зав. кафедри економічної кібернетики і фінансів Бердянського державного педагогічного університету;

Мурашкін М. В. – д. е. н., проф., академік РАН, професор кафедри «Економіка та управління підприємств лісного комплексу» Санкт-Петербурзького лісотехнічного державного університету ім. С. М. Кірова (Російська Федерація);

Бойко М. – доктор філософії, доцент Йельського університету (США);

Георгій Сігуа – к. е. н., Голова Представництва Торгово-промислової палати Грузії в Україні (Грузія);

Богатирьова В. В. – к. е. н., зав. каф. фінансів навчального закладу «Полоцький державний університет» (Республіка Білорусь);

Шандор Ф. Ф. – к. е. н., зав. кафедри туризму, проректор ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Кубіній Н. Ю. – к. е. н., доц., професор кафедри економіки підприємства, менеджменту та логістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Ємець Є. М. – к. ф.-м. н., доц., професор кафедри економічної кібернетики ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

А 43 Актуальні питання підвищення конкурентоспроможності держави, бізнесу та освіти в сучасних економічних умовах : *матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 лют. 2013 р. : у 3 т.* – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2013.

ISBN 978-617-645-100-6

Т. 3 : Інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності. – 2013. – 108 с.

ISBN 978-617-645-103-7

У збірнику надруковано матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання підвищення конкурентоспроможності держави, бізнесу та освіти в сучасних економічних умовах». Даний том містить роботи з секцій «Інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності в сучасних економічних умовах», «Підвищення конкурентоспроможності регіональних процесів суспільного відтворення», «Зв'язок національних процесів підвищення конкурентоспроможності зі світовими економічними процесами та тенденціями» та «Актуальні питання розвитку рекреаційного бізнесу та підвищення його конкурентоспроможності в ринкових умовах».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 978-617-645-100-6

ISBN 978-617-645-103-7 (Т. 3)

© Авторський колектив, 2013

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

К. э. н. Богатырева В. В.

Полоцкий государственный университет, Республика Беларусь

ФИНАНСОВОЕ УПРАВЛЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМ КАПИТАЛОМ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Научным сообществом общепризнанно, что важным фактором, определяющим состояние и уровень развития национального хозяйства, а значит и конкурентоспособность государства, является его экономический потенциал, основу которого составляет человеческий капитал, во многом определяющий способность государства действовать в мировой экономической системе. Огромные преимущества в создании условий для роста благосостояния граждан, формирования и развития экономики знаний, информационного общества имеют государства с накопленным высококачественным человеческим капиталом.

Высокий уровень и качество накопленного человеческого капитала необходимы для ускоренного осуществления технологического обновления производств, рыночных преобразований экономики, повышения качества жизни населения в целом. В современной экономической науке человеческий фактор рассматривается в качестве решающего фактора инновационного развития государства. Доказано, что в настоящее время природный и финансовый капитал больше не являются первостепенными факторами производства. Сегодня таким фактором выступает человек, поскольку новейшие отрасли требуют глубоких знаний, навыков, умений, которыми обладает человек. Кроме того, в человеческом ресурсе скрываются наибольшие резервы для повышения эффективности функционирования инновационной экономики. Исследования ученых и практический опыт показали, что национальное богатство общества зависит от характера занятий людей, их способности к труду, а эффективность развития экономики современных государств в наибольшей степени зависит от средств, вкладываемых в человеческий ресурс.

Новая экономика предопределила растущую потребность в обобщающих междисциплинарных подходах, позволяющих расширить научное мировоззрение на выбранный предмет исследования, используя принцип организации научного знания в условиях взаимодействия многих дисциплин для достижения поставленной цели. В этой связи, учитывая многогранность категории «человеческий капитал», представляется целесообразным расширить научное мировоззрение на человеческий капитал, выявив его новые аспекты, рассмотреть их в новой области знаний, что позволит развить научную теорию о человеческом капитале и придать прикладной характер проводимым исследованиям. Человеческий капитал является предметом исследований ученых представителей различных научных областей.

Однако, такие важнейшие вопросы как оценка эффективности инвестиций в человека, справедливое распределение (перераспределение) дохода между всеми участниками его создания требуют тщательного исследования и формирования четко выстроенной методологии управления с использованием специальных методов, подходов и соответствующего инструментария. Учитывая, что выше обозначенные вопросы являются задачами науки о финансах (ее прикладного аспекта – финансового менеджмента), представляется, для их решения, целесообразным формирование методологии *финансового управления* человеческим капиталом.

Человеческий капитал формируется и растет за счёт инвестиций в него; человеческий капитал – есть часть задействованного в производственно-хозяйственной деятельности имеющегося потенциала; важнейшим фактором роста человеческого капитала является повышение образования его носителя.

Подтверждение взаимосвязи между человеческим капиталом – элементом национального богатства страны и инвестициями, осуществляемыми в него, подтверждают ежегодно собираемые и анализируемые сведения о составляющих национального богатства стран мира. Уровень человеческого развития во многом предопределяет и свидетельствует об уровне развития страны.

Таким образом, особое внимание должно уделяться повышению качественного уровня человеческого капитала посредством целевого финансирования, что возможно при условии создания эффективной системы управления. Так, для повышения эффективности проводимой экономической политики в Беларуси необходимо систематически проводить анализ динамики качественного уровня человеческого капитала, выстраивать рейтинг отраслей и отдельных предприятий внутри отрасли по обеспеченности качественными человеческими ресурсами, постоянно оценивать эффективность проводимых инвестиционных мероприятий в работников, как на уровне государства, так и отдельно взятого домашнего хозяйства.

Обозначенную проблему можно решить, на наш взгляд, сформировав методологию финансового управления человеческим капиталом с использованием специальных методов, подходов и соответствующего инструментария. Кроме того, для более четкого представления о происходящих процессах и глубокого их изучения целесообразным представляется применить такой специфический метод научного познания как моделирование. В связи с чем, нами была сформирована структурно-логическая модель финансового управления человеческим капиталом в контексте системного, функционального и процессного подходов финансового менеджмента. Это позволило представить процесс финансового управления исследуемой категории в виде воспроизведения, отображения его (человеческого капитала) специфического образа в системе финансового менеджмента.

Таким образом, повышение конкурентоспособности государства предполагает формирование четко выстроенной, объективно отражающей действительность в отношении принятого предмета (в нашем случае человеческого капитала) системы принятия управленческих решений, в том числе финансовых.

К. е. н. Вдовиченко А. М., Небога Т. В.

Одеська національна академія зв'язку імені О. С. Попова, Україна

**РОЛЬ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ У ВПРОВАДЖЕННІ
ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
ТА ПІДВИЩЕННІ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

Підвищення конкурентоспроможності економіки України є однією із стратегічних задач сьогодення, вирішення якої передбачає реальне впровадження інноваційної моделі розвитку.

Не випадково, що в останній час цій проблемі приділяють все більше і більше уваги далекозарубіжні (Д. Белл, Р. Коуз, Дж. Стігліц та ін.), близько зарубіжні (В. Варнавський, Л. Єрошкін, Л. Ночовкін, Н. Рязанова та ін.) і особливо вітчизняні (М. Бутко, В. Геець, А. Гриценко, М. Гусятинський, В. Дементьєв, А. Москаленко, А. Пахомов, А. Чухно) учені.

Всі вони так, чи інакше вважають, а практика господарювання тільки підтверджує, що без переходу до інноваційної моделі розвитку економіки вийти з сучасної кризи, а тим більше стати конкурентоспроможним на світовому ринку, практично неможливо. Погоджуючись з такою точкою зору, ми стверджуємо, що найбільш ефективним інструментом реалізації такої стратегії для сучасної України є розвиток малого і середнього бізнесу, і особливо його складової ланки – венчурного (ризикового) підприємництва.

Безумовно, держава являється активним суб'єктом забезпечення науково-технічної політики в цілому. Вона визначає напрямок стратегії технологічного розвитку з метою підвищення конкурентоспроможності і забезпечення національної безпеки, тощо.

Разом з тим, в рамках прийнятих бюджетних програм в цих та багатьох інших країнах велика увага приділяється збільшенню інвестицій бюджетних коштів в капітал венчурних фондів заради укріплення їх ресурсної бази і стимулювання інноваційної діяльності малих і середніх підприємств. В США, наприклад, діє Федеральна програма, згідно з якою при підтримці існуючої Адміністрації малого бізнесу було створено декілька сотень інвестиційних компаній малого бізнесу, ефективність яких набагато перевищує ефективність великих компаній. Так, середній рівень прибутковості американських венчурних фірм складає 20 % на рік, що в три рази вище, чим в цілому по економіці США. В середині 90-х років, коли інноваційний потенціал Японії різко зменшився, був прийнятий п'ятирічний план – «Базові плани розвитку науки і технологій» (1996 р.), а пізніше розроблений стратегічний документ «Інноваційна політика-25» (до 2025 р.), де багато уваги приділяється венчурному підприємству.

В свій час Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Гонконг, а сьогодні Індія, Бразилія, Китай на розробку і впровадження нових технологій у венчурні підприємства вкладають великі кошти. В 2011 році Китай став світовим лідером по кількості заявок на одержання патентів, вийшовши на перше місце в світі. За 2009–2011 рр. на його долю приходилось 72 % приросту кількості подач патентних заявок – це 294000. Такі показники не випадкові, адже по об'єму фінансування науково-дослідних і конструкторських розробок Китай в останні роки вийшов на друге місце після США. В країні

діє комплекс наукових парків з тисячами венчурних підприємств, до яких підключені університети. В плані розвитку малого і середнього бізнесу венчурного напрямку велику роль зіграли вільні економічні зони, в яких іноземні фірми відкрили біля 1400 науково-дослідних центрів. Як наслідок доля високотехнологічної продукції в експорті постійно зростає і по даним Всесвітнього банку складає 21 %, що у півтора рази більше, ніж у США.

Не винятком являються в плані досліджуваної проблеми і держави Європи. У Фінляндії, Швеції при становленні венчурної індустрії широко застосовувалася практика створення державних венчурних фондів. У Португалії і Ірландії на підтримку науково-дослідних робіт малого і середнього бізнесу виділяється біля 50% урядових коштів. Останнім часом в розвинених країнах ЄС більша частина інноваційних програм інвестується Європейським інноваційним фондом, який виділяє великі кошти, формуючи капітал приватних і державних венчурних фондів.

І, нарешті, слід звернути увагу і на наших близьких сусідів: Росію і Білорусію. В Росії, наприклад, в рамках великих підприємств, при мінімальному адміністративному втручанні, створюються невеликі підрозділи – «внутрішні венчури» для розробки і впровадження нових типів наукоємної продукції. В Мінську існує парк високих технологій, де працюють сотні білоруських і змішаних компаній, в тому числі венчурного типу, приймаючи замовлення на розробку нововведень від великих ТНК і світових фондових бірж.

Аналіз літературних джерел, практики господарювання тільки підтверджує, що сьогодні і на перспективу конкурентоспроможними залишаються ті країни, які інноваційну політику вибрали в якості національного пріоритету, а для її реалізації велику увагу приділяють венчурному підприємництву.

На жаль, в рейтингу глобального індексу конкурентоспроможності Україна знаходиться на 73 місці, а по технологічній і інноваційній готовності займає відповідно 81-е і 71-е місця; понад 40% вітчизняного експорту складає продукція сировинних галузей, одночасно доля високотехнологічної продукції – 0,026 %. Прикро, що постійно скорочується доля галузей, визначаючих технічний прогрес – з 30,5 % до 10,6 %, а кількість підприємств, які впроваджують технологічні нововведення також зменшилась до 11 %. Мало того, ці нововведення можна назвати інноваційними тільки з великою долею умовності. В цілому науково-технологічно безпека знаходиться в зоні критичного стану.

Як завжди виникає не просте питання: з чим пов'язана відсутність активної інноваційної діяльності підприємств України?

По-перше, аналіз практики господарювання підтверджує, що венчурний бізнес в Україні знаходиться на стадії зародження і становлення. Існуюча інноваційна структура (технопарки, технополіси, венчурні та інвестиційні фонди та ін.) не забезпечують реальний інноваційний розвиток.

По-друге, в останній час знизилася частка високотехнологічних розробок. Навіть ті, що розроблені українськими вченими і не мають аналогів у світі, не впроваджуються на вітчизняних підприємствах.

По-третє, відсутність якісних програм, перспективної інноваційної політики не стимулює попит на високоосвічені і висококваліфіковані кадри, якими країна поки що розпоряджається. Проте в суспільстві спостерігається небажана тенденція: падіння престижності професії вченого і особливо серед молоді.

По-четверте, в Україні існує ряд законів, постанов про пріоритетність інноваційної діяльності. Але відсутність системності, послідовності, узгодженості при їх прийнятті робить нормативно-законодавчу базу суперечливою.

Отже, для впровадження інноваційної моделі економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності, прийняття одних законів і постанов замало. Не є основною причиною для реалізації стратегічної задачі і нестача коштів, хоча це все має велике значення. На нашу думку, основною причиною слід вважати відсутність організаційно-економічного механізму господарювання, який би спонукав і стимулював впровадження інновацій, а основним джерелом одержання прибутку стали б розробка і застосування нових технологій. Тільки зміна структури стимулювання і мотивації, філософії господарювання в цілому можуть дати позитивний результат.

Хотілось би надіятися, що все вище сказане буде ураховано при розробці програми активізації розвитку економіки України на 2013–2014 рр. та в проєкті «Загальнодержавної програми розвитку конкуренції в Україні на 2014–2024 рр.», де велика увага приділяється і венчурному бізнесу. Адже практика господарювання підтверджує, що сьогодні найбільш перспективним і ефективним інструментом реалізації інноваційної політики та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки може стати якраз венчурний бізнес.

Вівчарук О. М.

Львівський інститут економіки і туризму, Україна

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Останнім часом достатньо багато наукових досліджень пов'язані з питанням інноваційного розвитку галузі, підприємства, ринку, системи менеджменту, товару. Велика кількість науковці вважають саме інноваційний розвиток є найбільш перспективною стратегією розвитку для економіки країни. Звичайно не минуло питання інноваційного розвитку і ринок ресторанного господарства.

Розробка стратегії інноваційного розвитку підприємства дуже складний і клопіткий процес. Складність обумовлена тим, що будь-яке підприємство – це відкрита система, яка розвивається в динамічному та часто не передбачуваному навколишньому середовищі. Сукупність факторів зовнішнього і внутрішнього певною мірою впливають на роботу підприємства і є визначальними при формуванні стратегії підприємства ресторанного господарства.

Багато праць присвячено питанням стратегічного управління на підприємствах ресторанного, зокрема це дослідження науковців Н. В. Куденко, Т. А. П'ятницької,

А. О. Старостиної, С. В. Васильчак, І. Л. Решетнікової проте ще багато питань потребують досліджень та аналізу. Тому метою нашого дослідження є вивчення складових процесу стратегічного управління як джерела інноваційного розвитку на підприємствах ресторанного господарства.

Стратегія підприємства ресторанного господарства – це систематичний план його потенційної поведінки в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток середовища та підприємництва, що включає формування місії, довгострокових цілей, а також шляхів і правил прийняття рішень для найбільш ефективного використання стратегічних ресурсів, сильних сторін і можливостей, усунення слабких сторін та захист від загроз зовнішнього середовища задля майбутньої прибутковості [2, с. 9]. В даному контексті, про необхідність розробки стратегії підприємства достатньо влучно висловився один із авторів вчення про стратегічний менеджмент, американський вчений Ігор Ансофф. Він писав: «...компанії, за відсутності планованої і керованої стратегії, приречені на вимирання, за винятком хіба що монополій і субсидованих компаній. В компаніях, яким вдається вижити, стратегічною поведінкою принаймні керують»

Стратегічне управління на підприємстві одно бізнесовому, тобто вузькопрофільному, що пропонує однотипну продукцію, а підприємства ресторанного господарства є типовим прикладом, застосовують трьохрівневу стратегію управління інноваційним розвитком підприємства, куди входять:

1. Корпоративна стратегія, що одночасно є конкурентною (діловою, бізнесовою).
2. Функціональна стратегія.
3. Операційна стратегія [1, с. 17].

Корпоративна (загальна, портфельна) стратегія займає в ієрархії найвищий рівень. Вона визначає загальний напрямок діяльності підприємства, один із наступних: або стратегію зростання, або стабілізації, або скорочення.

Функціональні стратегії розробляють для кожного функціонального напрямку діяльності: стратегія виробництва, маркетингу, фінансова стратегія, стратегія управління персоналом тощо. Функціональні стратегії конкретизують, доводять корпоративну і конкурентні стратегії до функціональних служб господарства. Одночасно функціональні підрозділи помітно впливають на формування корпоративної і конкурентних стратегій.

Операційні стратегії – це вузькі стратегії для основних структурних підрозділів підприємства, що не є самостійними. Це найнижчий рівень стратегії підприємства, з яким пов'язані стратегії, що займають вищий рівень за ієрархією: корпоративна, конкурентна, функціональна.

Управління інноваційним розвитком підприємства ресторанного господарства побудоване на трьох компонентах:

І. Перший компонент – географічний вектор росту, який визначає напрям і масштаб майбутньої стратегії діяльності підприємства:

а) вектор розвитку ринку, орієнтація на його потреби (просування інноваційного продукту підприємства ресторанного господарства на старі і нові ринки);

б) вектор розвитку товару (вдосконалення асортиментної політики враховуючи інноваційні тенденції в системі виробництва, інноваційні підходи до методів просування, цінової політики тощо);

в) географія ринку (регіони чи де планується інноваційні методи організації бізнесу).

II. Другий компонент інноваційної стратегії підприємства ресторанного господарства – конкурентні переваги, яких підприємство буде намагатися досягти за рахунок впровадження інновацій у виробничу діяльність.

III. Третім компонентом інноваційної стратегії є стратегічна гнучкість портфеля бізнесу. Вона досягається:

а) диверсифікацією діяльності підприємства ресторанного господарства, при якій потреби ринку і інноваційні напрями роботи підприємства не привели до руйнівних наслідків;

б) наявністю в портфелі підприємства ресурсів і можливостей, які забезпечать використання інновацій в різних напрямках діяльності. Бо якщо портфель видів бізнесу будується на спільній виробничій системі, то він менш вразливий від впливу середовища порівняно з тим, який будується на зовсім різних виробничих вимогах для кожного виду діяльності.

У цілому ж, застосування інновацій як стратегічного напрямку розвитку у діяльності підприємств ресторанного господарства підвищує організаційно-технічний рівень виробництва, якість продукції та послуг, покращує умови відпочинку споживачів та праці персоналу тощо.

Список використаних джерел:

1. Куденко Н. В. Стратегічний маркетинг: навч. посіб. / Н. В. Куденко. – 2-ге вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 152 с.
2. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: підручник / М. Г. Саєнко. – Тернопіль: Економічна думка. – 2006. – 390 с.

Гладка М. Є.

Бердянський державний педагогічний університет, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

В сучасних умовах господарювання інновації постають стратегічним фактором конкурентних переваг. Особливо це актуально для курортно-рекреаційної діяльності, яка має чітко виражений інноваційний характер, обумовлений сутністю курортно-рекреаційних послуг, призначенням якої є постійне відтворення та оновлення життєвих сил споживачів, що можна досягти лише за рахунок інноваційного підходу до її розробки та надання.

Підвищення рівня конкурентоспроможності країни у світовій економіці забезпечується за рахунок ефективного функціонування та забезпечення інноваційного

розвитку курортно-рекреаційних послуг на основі створення й реалізації конкурентоспроможних товарів (послуг) на регіональному ринку. Разом з тим регіональний ринок товарів (послуг) слід розглядати з точки зору ринкових сегментів, де створюються товари (послуги), здійснюється процес їх реалізації, спрямований на задоволення потреб населення і суб'єктів господарювання відповідно до якісних і кількісних особливостей їх попиту.

Одним з таких сегментів є регіональний ринок рекреаційних послуг, підвищення рівня конкурентоспроможності якого є важливою умовою здійснення не лише регіональних відтворювальних процесів, але й забезпечення конкурентоспроможності країни в цілому.

На конкурентоспроможність підприємств санаторно-курортного типу і галузі в цілому впливають такі фактори, як наука, технологія, капітал, інфраструктура, інформація, кадровий потенціал та менеджмент.

Жорстка конкурентна боротьба в курортно-рекреаційній сфері вимагає від регіонів курортно-рекреаційної спрямованості і підприємств, що надають послуги, формування стратегій виходу на зовнішні ринки, ефективних механізмів підвищення їх конкурентоспроможності, завоювання і утримання конкурентних позицій. Розв'язання проблеми підвищення рівня конкурентоспроможності базується на активізації регіональної інноваційної політики через розробку на базі регіональних пріоритетів інноваційної діяльності програм науково-технічного й інноваційного розвитку регіонів; створення регіональних промислових кластерів, центрів передачі й поширення високих технологій, комунальних небанківських фінансово-кредитних установ; розвиток регіональної мережі науково-технічної й інноваційної інформації [1].

Освоєння і надання послуг, що відповідають рівню, якості, витратам, цінам, термінам постачання й іншим специфічним параметрам дозволить успішно витримати суперництво з конкурентами щодо завоювання вітчизняного та зарубіжного споживача.

Рушійною силою у процесі реформування санаторно-курортної галузі є досягнення вітчизняної науки, яка забезпечує усебічне обґрунтування необхідності перебудови галузі, визначення прогностичних потреб населення, в санаторно-курортному лікуванні, медичній реабілітації та оздоровленні, а також розробку заходів з їх поліпшення.

У сфері послуг інновації стосуються самих послуг (інновації продукту), процесу їх виробництва (технологічні інновації) й організації споживання (інноваційний менеджмент).

Інновації продукту, тобто створення принципово нових послуг, найчастіше пов'язано із загальним просуванням технологізації суспільства і діють у таких напрямках, як зміна суті послуги в результаті впровадження нових технологій; виникнення послуги у зв'язку з використанням нових технологій упровадження шляхом надання послуг; створення нових технологій за допомогою послуг.

Визначення в якості основного пріоритету економіки Північного Приазов'я курортно-рекреаційної діяльності дозволяє сформулювати модель інноваційного розвитку даного виду діяльності (рис. 1) [2].

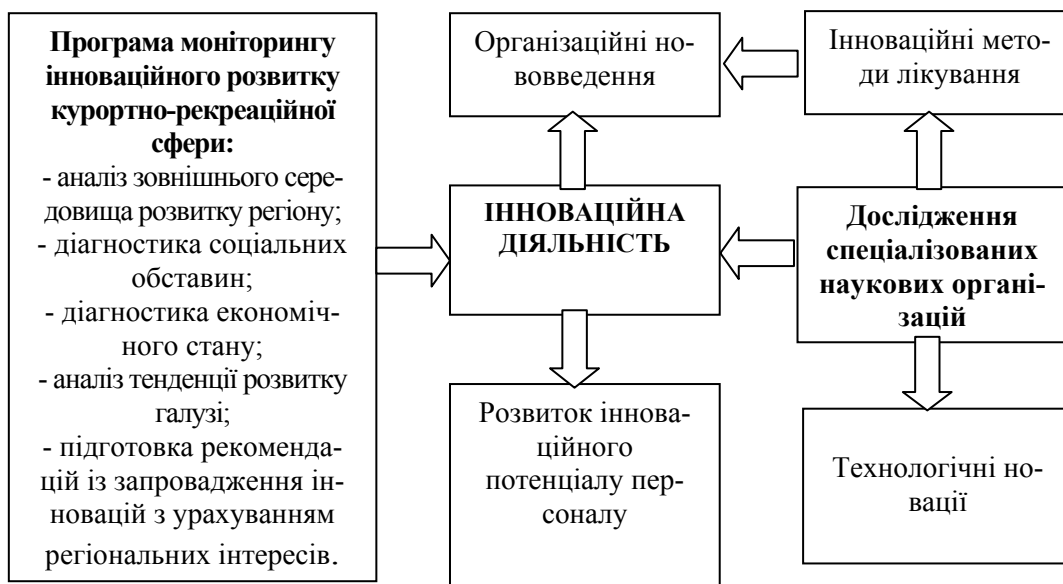

Рис. 1. Модель інноваційного розвитку курортно-рекреаційного комплексу

Розширення асортименту послуг за рахунок упровадження інновацій, розширення ринків збуту, а також створення нових – це все результат інноваційної діяльності курортно-рекреаційних підприємств.

Встановлено, що більшість оздоровниць Північного Приазов'я мають хорошу лікувально-діагностичну базу, де використовуються найсучасніші й інноваційні методи бальнеопитне-, грязе- і кліматолікування.

У ході дослідження встановлено, що рекреаційні підприємства також активно застосовують маркетингові інновації для просування власного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На використання виробничих факторів та розвиток підприємств впливає упровадження інновацій. Це скорочує поточні витрати, підвищує гнучкість обслуговування, збільшує виробничі потужності, а також поліпшує умови праці

Таким чином, інноваційний розвиток курортно-рекреаційних послуг дозволяє досягти високого рівня конкурентоспроможності шляхом мобілізації інноваційного потенціалу. Комплексна реалізація системи заходів інноваційної діяльності підприємств (технологічні, технічні, маркетингові) створює довготривалі переваги розвитку та економічного зростання в рекреаційній сфері.

Список використаних джерел:

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Послідовність. Ефективність. Відповідальність» // Урядовий кур'єр. – 2004. – 31 бер.
2. Цьохла С. Ю. Інноваційне забезпечення курортно-рекреаційних послуг / С. Ю. Цьохла // Вісник ДІТБ. – 2011. – № 15.

К. е. н. Животенко В. О.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки

«Полтавський університет економіки і торгівлі», Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах політичної та економічної нестабільності в Україні досить гостро постає питання антикризового управління.

Із постійним поглибленням кризових явищ в Україні та світі виникає потреба у розвитку антикризових програм та заходів.

Розвиток ринкових відносин визначається не лише позитивними, але і негативними чинниками. Для діяльності суб'єктів господарювання непересічне значення має те, що зазначенні чинники проявляються лише після певного періоду часу.

Сучасний вплив негативних чинників неминуче призводить до формування кризових явищ. Підприємства аграрного сектору економіки як жодні інші не здатні самостійно долати наслідки негативного впливу і часто потребують зовнішнього втручання. До цього додається також і несприятливий вплив погодно-кліматичних умов, від яких значною мірою залежать кінцеві результати суб'єктів аграрної сфери. Значна кількість чинників негативного впливу не можуть бути усунені на підприємствах лише шляхом саморегуляції, отже, це об'єктивно вимагає адекватного управлінського втручання [2].

У сучасній економічній науці досить глибоко та всебічно розглядаються і досліджуються кризові явища та чинники, що впливають на їх формування. Але, на жаль, антикризовим заходам приділяється незначна увага, крім того, науковці не прийшли до єдиного висновку щодо визначення поняття кризи, механізму її формування.

Зважаючи на вище викладене, ми спробували виділити ті причини та чинники, які безпосередньо впливають на формування та розвиток кризових явищ. Так, ми переконані у тому, що основними причинами виникнення кризи на підприємстві є:

- неефективність інвестиційних проектів, що спричиняє високі втрати та масові банкрутства підприємств аграрного сектору;
- необґрунтовано велика кількість персоналу на підприємстві;
- постійне збільшення дебіторської заборгованості, що не дозволяє підприємству вчасно повернути оборотні кошти;
- постійне збільшення кредиторської заборгованості, що спричиняє диспропорції у фінансових ресурсах підприємства і позбавляє його самостійності;
- зменшення сукупного попиту на продовольчі товари, що спричиняє дисбаланс між наявними товарами та наявними грошовими коштами.

Для будь-якої ефективної діяльності, як зазначалося вище, необхідні певні кошти. Але, зважаючи на результати діяльності, підприємства, що виготовляють продукцію тваринництва, таких коштів не мають. Тому непересічне значення має виявлення резервів їх залучення або вивільнення для подальшого ефективного функціонування господарюючого суб'єкта [1].

Разом з тим, ми вважаємо за необхідне для покращення діяльності підприємств аграрного сектору економіки проводити навчання та перекваліфікацію працівників, що дозволить ефективніше використовувати наявні трудові ресурси. Одним із пріоритетних напрямків розвитку аграрних підприємств, на нашу думку, має бути створення відділів логістики, що дозволить підвищити ефективність використання ресурсів.

Провівши аналіз стану агропромислового комплексу, ми виявили низку проблем та недоліків, серед основних слід зазначити відмову ринку.

Відмова ринку – це такий стан, коли економічні закони не можуть регулювати процеси, що проходять на ринку [3].

Відмова ринку може виникнути у трьох випадках:

- якщо, наприклад, на ринку присутнє лише одне переробне підприємство, тоді усі учасники не мають змоги співпрацювати з іншим, аналогічним, учасником ринку і вимушені платити таку ціну, яку встановив власник переробного підприємства;
- якщо на ринку виникають екстернальності, тобто такі ситуації, коли господарські рішення одного індивіда впливають або мають наслідки для інших;
- якщо ринок потребує наявності суспільних товарів, це така ситуація коли неможливо виключити одного споживача із процесу споживання товару і при цьому він за споживання товару не платить.

Розглянувши причини виникнення відмови ринку, ми переконані, що така проблема існує і в Україні. Сучасний етап розвитку ринку аграрної продукції та закони ринкової економіки не сприяють ефективному існуванню малих та середніх підприємств, заважає також існування значної кількості агрохолдингів, агроконцернів, агроконсорціумів тощо. Тому втручання держави у розвиток таких підприємств, на нашу думку, є необхідним, оскільки забезпечить малим підприємствам доступ до необхідних ресурсів.

Але, на жаль, не завжди втручання держави оптимізує використання ресурсів, що залежить від ефективності рішень уряду.

Отже, розглянувши причини виникнення кризових явищ, ми впевнені у спроможності будь-якого підприємства їх подолати, але для цього необхідно проводити постійний моніторинг діяльності суб'єкту господарювання, що дозволить своєчасно виявити розвиток кризових процесів.

Список використаних джерел:

1. Животенко В. О. Шляхи усунення наслідків кризових явищ на аграрних підприємствах / В. О. Животенко // Соціально-економічна політика держави в умовах трансформаційних змін: макро- та мікроекономічні аспекти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Полтава, 12 квітня 2011 р.). – Полтава: РВВ ПДАА, 2011. – С. 158–160.
2. Животенко В. А. Учет рисков при формировании механизмов управления аграрными предприятиями / В. А. Животенко // Социально-экономические проблемы инновационного развития: материалы 2-й Междун. науч.-практ. конф. 28 апреля 2011 г. – Воронеж: ВГТА, 2011. – С. 121–125.
3. Крамон-Таубадель Ш. Реформування сільського господарства в Україні: широке поле / Ш. Крамон-Таубадель; за ред. Штефана фон Крамона-Таубаделя та Людвіга Штріве. – К.: Фенікс, 1999. – 191 с.

Кашуба В. Д.

*Кременчугский институт Днепропетровского университета
имени Альфреда Нобеля, Украина*

ИННОВАЦИОННАЯ СТРАТЕГИЯ УКРАИНЫ

Инновация охватывает весь диапазон видов деятельности: от фундаментальных исследований опытно-конструктивных разработок до маркетинга и включает в действие все структуры и механизмы свободного предпринимательства. Инновация охватывает весь диапазон видов деятельности: от фундаментальных исследований опытно-конструкторских разработок до маркетинга и включает в действие все структуры и механизмы свободного предпринимательства. Инновации возможно разделить на такие виды: экономические, ориентированные на получение определенной прибыли, заложенной в инвестиционном проекте или в бизнес-плане; социальные, направленные только на удовлетворение социальных и гуманных целей, исключающие получение прибыли (экономия энергоресурсов, материалов и т. д.); специального назначения (например, оборонного характера). Инновация осуществляется в течении определенного цикла, характерной особенностью которого является постоянное наличие обратной связи, встроенной в механизм инновационного процесса. Обратная связь оказывает положительное воздействие на инновационный процесс, если инновация эффективна, и отрицательное – если инновация себя не окупает и является убыточной. В последнем случае процесс замедляется, сокращается и в конечном счете останавливается. Такая ситуация чревата депрессивным состоянием общества, угрожающим спадом производства и экономическим кризисом. По мере своего развития деятельность, представляющая собой инновационный процесс, распадается на отдельные, различающиеся между собой участки и материализуется в виде функциональных организационных единиц, обособившихся в результате разделения труда. Исследования, разработки, подготовка к производству, производство и сбыт – это основные функциональные этапы такого процесса. Их общая задача состоит в обработке технологической и управленческой информации с целью реализации продукта умственного труда в виде новых изобретений или технологий (методов). В идеальном случае речь идет о таком процессе, в котором (по мере осуществления инновации) центр тяжести постепенно перемещается из сферы исследования в сферу сбыта. Все элементы инновации постоянно находятся в тесной взаимосвязи, непрерывно осуществляется обмен информацией (передача технологий) и ее обработка. Исходя из обратных реакций рынка, исследовательская база способна далее совершенствовать изделие в соответствии с потребностями потребителя. Системный характер структуры инновационного процесса – это следствие его целенаправленности. Экономическое и технико-технологическое воздействие инновационного процесса лишь отчасти воплощается в создании новых продуктов, в значительно большей степени оно проявляется в увеличении экономического и научно-технического потенциала как предпосылки возникновения новой техники. Это означает, что повышается технологический уровень инновационной системы и её основных элементов, следовательно, предпринимательская инициатива в области технико-технологических исследований и разработок поднимает предпринимателя на более высокий уровень развития, увеличивая тем самым

восприимчивость к инновациям, расширяя возможности адаптации новейших научно-исследовательских результатов. Народнохозяйственное воздействие конструктивно инновационного процесса можно разделить на две части: примерно 30 % потенциала воздействия проявляется на том предприятии, которое его реализует, а остальные 70 % опосредованно повышают результаты хозяйственной деятельности других предприятий. Такое деление является условным. Оно определяется структурой и функцией разрабатывающей организации. Если эта организация не располагает опытным и серийным производством, то она продает НИОКР (научно-исследовательская и опытно-конструкторская разработка) заказчику, ограничиваясь изготовлением опытного образца. В этом случае рынок труда обслуживает предприятие, реализующее инновацию в серийном освоении и производстве, а инновационный процесс является фактором, который стабилизирует рынок, если инновации окупаемы и приносят доход предпринимателю. Ускорение темпов экономического роста возможно на основе достигнутых прямых и косвенных технических и экономических результатов, а также изменений в поведении и взглядах людей, принимающих участие в процессе или формирующих его цель. Ведь условия в такой же мере формируют людей, в какой люди формируют условия жизни и деятельности. Для эффективного использования промышленно-технологического потенциала отечественной экономики, повышения конкурентоспособности отраслей и отдельных предприятий, обеспечения конкурентной среды на внутреннем рынке Программой деятельности Кабинета Министров Украины на 2012–2014 гг. предусмотрено сосредоточение усилий на стимулировании внедрения инноваций и высоких технологий, реструктуризации и повышения эффективности работы отечественного товаропроизводителя, улучшении нормативно-правового обеспечения функционирования рынков природных монополий.

Кошкарів В. С., к. е. н. Кошкарів С. А.

Чернівецький кооперативний економіко-правовий коледж, Україна

МІСЦЕ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі частіше стає визначальним шляхом економічної перспективи багатьох країн, що розвиваються. Формування економіки інноваційного типу потребує значних фінансових ресурсів, тому переваги від застосування цієї моделі першими отримали розвинуті країни. Для економік країн, що розвиваються, шлях до отримання переваг інноваційної моделі економіки залежить значною мірою від спрямованості економічної політики, яку проводить держава. Якщо Україна планує розвивати науково-технічний потенціал з урахуванням світових тенденцій розвитку та підвищувати свою конкурентоспроможність у світовому економічному просторі, то запровадження такої політики виглядає безальтернативним.

У доповіді, яку щорічно публікує аналітичний інститут «Battelle Memorial Institute», зазначено, що 97,3 % усіх загальносвітових інвестицій у інноваційну діяльність

сконцентровано у 40 країнах світу [1, с. 3]. Валові внутрішні витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки (НДДКР) – це основний показник, що використовується для порівняння валових внутрішніх витрат на дослідження і розробки усіма підприємствами-резидентами, науково-дослідними інститутами, університетами, урядовими лабораторіями та ін. та не включає витрат підприємств на дослідження і розробки, які виконані за кордоном. Найбільша питома вага валових внутрішніх витрат на інновації за 2012 рік належить Сполученим Штатам Америки – 418,6 млрд. дол., потім Китаю – 197,3 млрд. дол. та Японії – 159,9 млрд. дол. Україна увійшла у цей рейтинг, що дає надію на успішний розвиток у загальносвітовому вимірі. Порівняльні показники обсягів витрат та їх частки у ВВП наводяться у табл. 1.

Таблиця 1. Валові внутрішні витрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки [1, с. 5]

№	Країна	2011			2012			2013 (прогноз)		
		ВВП, млрд. дол.	Валові внутрішні витрати на НДДКР		ВВП, млрд. дол.	Валові внутрішні витрати на НДДКР		ВВП, млрд. дол.	Валові внутрішні витрати на НДДКР	
			% від ВВП	млрд. дол.		% від ВВП	млрд. дол.		% від ВВП	млрд. дол.
1	США	15290	2,70 %	412,4	15 626	2,68 %	418,6	15 955	2,66 %	423,7
2	Китай	11440	1,55 %	177,3	12 332	1,60 %	197,3	13 344	1,65 %	220,2
3	Японія	4497	3,47 %	156,0	4 596	3,48 %	159,9	4 651	3,48 %	161,8
4	Німеччина	3139	2,85 %	89,5	3 167	2,87 %	90,9	3 196	2,85 %	91,1
5	Півд. Корея	1574	3,40 %	53,5	1 616	3,45 %	55,8	1 675	3,45 %	57,8
6	Франція	2246	2,21 %	49,6	2 248	2,24 %	50,4	2 257	2,24 %	50,6
7	Індія	4515	0,85 %	38,4	4 736	0,85 %	40,3	5 020	0,90 %	45,2
8	Великобританія	2290	1,81 %	41,4	2 281	1,84 %	42,0	2 306	1,84 %	42,4
9	Росія	2414	1,48 %	35,7	2 503	1,48 %	37,0	2 598	1,48 %	38,5
10	Бразилія	2324	1,20 %	27,9	2 359	1,25 %	29,5	2 453	1,30 %	31,9
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
39	Україна	334	0,88 %	2,9	344	0,89 %	3,1	356	0,90 %	3,2
	Глобальні витрати	79 025	1,76 %	1 394,3	81 463	1,77 %	1 442,3	84 315	1,77 %	1 496,1

Загальносвітові інвестиції в науково-дослідну та дослідно-конструкторську діяльність у 2012 році зросли на 3,44 % або на 48 млрд. дол. – до 1,4423 трлн. дол. Найбільший приріст витрат на інновації відбувся у Китаї у розмірі 20 млрд. дол. Китай щороку продовжує високими темпами нарощувати інноваційно-інвестиційну діяльність. В Україні доля НДДКР майже не зростає, що не дає можливості вважати вітчизняну економіку економікою розвитку.

В умовах глобалізації, з початку отримання незалежності України до цих пір, існує проблема невідповідності статистичної звітності міжнародним стандартам статистичних даних про інноваційну діяльність. Державна служба статистики України

розглядає окремо такі поняття як «наукова та науково-технічна діяльність» та «інноваційна діяльність». Тобто, науково-технічна діяльність підприємств та організацій України не включається до статистичної звітності фінансування інноваційної діяльності.

Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», науково-технічна діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання [3].

Судячи із визначень у Законі України «Про інноваційну діяльність» [4], понять «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний об'єкт», «суб'єкт» та ін., науково-технічна діяльність прямо відноситься до поняття інновації.

Згідно даних табл. 2 та 3, обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2011 році склав 9 591,3 млн. грн., обсяг фінансування інноваційної діяльності в Україні у 2011 р. становить 14 333,90 млн. грн. (табл. 3), що сумарно складає 23 925,2 млн. грн. Тільки так ці дані співпадуть з даними міжнародних інституцій (табл. 1). Можна зробити висновок про те, що в офіційній статистичній звітності не враховується 40 % обсягу фінансування інноваційної діяльності в Україні.

Таблиця 2. Обсяги виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні за 2006–2011 рр. [2]

Роки	Всього, у факт. цінах	у т.ч. за рахунок держбюджету
	млн. грн.	
2006	5164,4	2017,4
2007	6149,2	2815,4
2008	8024,8	3909,8
2009	7822,2	3398,6
2010	8995,9	3704,3
2011	9591,3	3859,7

Таблиця 3. Джерела та структура фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні, 2005–2011 рр. [2]

Роки	Загальна сума	У тому числі за рахунок коштів							
		власних		державного бюджету		іноземних інвесторів		інші джерела	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2005	5 751,60	5 045,40	87,72 %	28,10	0,49 %	157,90	2,75 %	520,20	9,04 %
2006	6 160,00	5 211,40	84,60 %	114,40	1,86 %	176,20	2,86 %	658,00	10,68 %
2007	10 850,90	7 999,60	73,72 %	144,80	1,33 %	321,80	2,97 %	2 384,70	21,98 %
2008	11 994,20	7 264,00	60,56 %	336,90	2,81 %	115,40	0,96 %	4 277,90	35,67 %
2009	7 949,90	5 169,40	65,02 %	127,00	1,60 %	1 512,90	19,03 %	1 140,60	14,35 %
2010	8 045,50	4 775,20	59,35 %	87,00	1,08 %	2 411,40	29,97 %	771,90	9,59 %
2011	14 333,90	7 585,60	52,92 %	149,20	1,04 %	56,90	0,40 %	6 542,20	45,64 %

Ключовим механізмом інтенсифікації інвестиційно-інноваційних процесів є удосконалення механізмів фінансування. Інноваційний розвиток в Україні стримується

невирішеністю проблеми фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. За даними табл. 3, основним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств є **самофінансування** (у різні роки від 60 % до майже 90 % від загальної суми), основним чином за рахунок прибутків та амортизаційних відрахувань. Підтримка державного бюджету залишається вкрай низькою. У 2010–2011 рр. за рахунок бюджетних коштів було профінансовано лише 1 % загальних витрат на інновації. Ряд заходів, необхідних для реалізації інвестиційно-інноваційних програм і проєктів в економіці, не можуть бути профінансовані за рахунок інших джерел, окрім як коштів із **державного бюджету**. Зокрема, це розвиток інноваційної інфраструктури, надання державних гарантій щодо високотехнологічних та енергозберігаючих технологій, надання державної підтримки у вигляді дешевших кредитів тощо.

Розглядаючи структуру фінансового забезпечення інноваційної діяльності США (табл. 4), бачимо, що значну частку витрат на інноваційний розвиток фінансує уряд країни – у розмірі близько 30 %, у той час як цей показник в Україні у різні роки становив від 1 до 3 % (табл. 3).

Таблиця 4. Джерела та структура фінансового забезпечення інноваційної діяльності в США, 2011–2012 рр. [1, с. 7]

Роки	Приватний сектор		Уряд		Академічні та інші джерела	
	млрд. дол.	%	млрд. дол.	%	млрд. дол.	%
2010	259,3	62,5 %	127,2	29,87 %	28,6	6,89 %
2011	270	63,2 %	127,7	30,91 %	29,5	6,91 %
2012	255,9	61,0 %	130,7	31,17 %	32,7	7,80 %

Зрушення в інноваційно-інвестиційній сфері діяльності належать до системних питань макроекономічного розвитку. На цей час немає чіткого визначення нормативно-правовими актами України всіх елементів ринкової інноваційної інфраструктури, що можуть бути за призначенням віднесені до групи об'єктів підтримки інноваційної діяльності. Оцінка складу нормативно-правової бази з регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності свідчить про її фрагментарність, нестабільність та суперечливість. Чинне законодавство України не в змозі забезпечити якісне регулювання та стимулювання процесів інноваційно-інвестиційної діяльності.

Висновки та пропозиції

1. В умовах загострення економічного суперництва на перспективних напрямках росту світового ринку, Україні важливо створити нормативно-правовий механізм формування ефективної і стабільної державної інвестиційно-інноваційної політики економічного розвитку України.

2. Відповідно до визначених пріоритетних напрямів структурної перебудови економіки України необхідна належна державна підтримка зі створення організаційної і фінансової інфраструктури інноваційної діяльності, включення у міжнародну систему виробничої і науково-технічної кооперації.

3. Вітчизняна офіційна статистична звітність має відповідати міжнародним стандартам, без недоліків групування статистичних даних про інноваційний розвиток за двома окремими розділами («науково-технічна діяльність» та «інноваційна діяльність»).

Список використаних джерел:

1. 2013 Global R&D Funding Forecast [Електронний ресурс] / Battelle Memorial Institute, R&D Magazine. – Режим доступу: <http://www.battelle.org/docs/default-document-library/2013-R-and-D-Funding-Forecast.pdf?sfvrsn=4>
2. Наукова та інноваційна діяльність [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html
3. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

Курило С. В.

*Кременчуцький університет економіки,
інформаційних технологій і управління, Україна*
**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ**

Діапазон визначень конкурентоспроможності є надзвичайно широким – від отождолювання з іншими поняттями (ефективність, продуктивність, якість тощо) до ідеологічно орієнтованих дискусій.

Конкурентоспроможність продукції це багатогранне поняття, яке розкриває сутність відповідності продукції умовам ринку, потребам та вимогам споживача за різними характеристиками.

Для забезпечення умов підвищення конкурентоспроможності необхідно розробити чітку державну стратегію досягнення конкурентоспроможності національної економіки країн, яка відповідала б їх ресурсотехнологічному рівню.

Для створення сприятливих внутрішніх умов, за яких вітчизняні підприємства можуть досягти відповідного рівня міжнародної конкурентоспроможності, насамперед необхідна виважена податкова політика, яка дасть змогу цим підприємствам працювати високоефективно і виробляти продукцію на рівні світових стандартів. Продумана політика в грошово-кредитній сфері повинна запобігти подальшим сплескам інфляції, гарантувати прогнозований курс гривні, здешевити кредити, налагодити систему довгострокового кредитування виробництва, розвинути систему експортних кредитів і гарантій.

Практика розвинених країн свідчить, що основою сучасної конкурентоспроможності виступають інновації, техніко-технологічні, організаційні, структурні, інституціональні, які створюють конкурентні переваги і дозволяють країнам досягти певного суспільного розвитку. Тому основною метою економічної політики країн світу повинне стати завдання підвищення їх конкурентоспроможності на інноваційних основах і створення для цього відповідних умов.

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки потребує створення потужної рушійної сили, яка б їх спрямувала і підтримувала нарощування

високоєфективного експортного потенціалу. Роль цієї рушійної сили повинен відігравати інноваційно-інвестиційний процес, що тісно поєднується, синхронізується з розвитком інтеграційних та соціальних перетворень.

Завдання підвищення конкурентоспроможності національної економіки країн світу не може бути вирішене без мобілізації внутрішніх чинників розвитку національної інноваційної системи. Розвиток інноваційної економіки – закономірна реакція на вимоги ринку і виклики глобалізації, що торкається системних основ національного господарства. Прогресивні структурні зрушення повинні мати системний характер і втілюватися в цілісний інноваційний політиці, зв'язаний із дієвим державним стимулюванням прогресивної структурної перебудови національного господарського комплексу з урахуванням всесвітніх тенденцій науково-технічного розвитку, органічного співвідношення політичних, економічних, інституціональних. Соціально-психологічних і культурних чинників інноваційної динаміки.

Аналіз теоретичних розробок і емпіричних досліджень взаємозв'язку конкурентоспроможності національної економіки та інноваційних процесів дав змогу виявити такі суперечності інноваційного забезпечення конкурентоспроможності:

- безсистемність процесів інноваційної активності і відсутність стійкої тенденції до її розвитку на фоні глобальної експансії нововведень;
- відсутність взаємозв'язку між традиційними (ціновими) конкурентними перевагами вітчизняних підприємств і інноваційною базою їхнього формування;
- нееквівалентність і нерівноправність участі України в міжнародній міграції інновацій;
- низький міжнародний конкурентний рівень вітчизняних розробок, які класифікуються як інновації;
- суперечливе відношення до малого бізнесу як джерела інновацій;
- нерозвиненість інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів);
- недосконалість системи отримання, використання і захисту прав інтелектуальної власності.

Побудова і реалізації концепції управління конкурентоспроможністю національної економіки на основах інноваційно-інвестиційного розвитку припускає:

- упровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку за рахунок випереджаючого розвитку високотехнологічних галузей і виробництва наукоємної, енергозберігаючої, експортно-орієнтованої продукції;
- створення мотиваційного середовища активізації інноваційної діяльності; формування інноваційно-активного індивіда та інноваційного типу поведінки;
- створення інституційних умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів;
- побудова інноваційної інфраструктури і забезпечення системності в розробці і реалізації цільових програм;
- упровадження механізму міжнародного і внутрішнього обміну науково-технічними розробками для здійснення інноваційних проектів;
- пряму державну інформаційну підтримку інноваційних процесів;

- гармонізацію і синхронізацію дій державного і приватного секторів економіки з метою зменшення ризиків неефективного використання засобів, направлених на інновацію;
- перегляд пріоритетів в організаційному забезпеченні здійснення інноваційної політики;
- підвищення ролі людського чинника в інноваційно-інвестиційній діяльності.

Д. е. н. Матросова Л. М.

*Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка», Україна*

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Зростання конкурентоспроможності економіки базується на оновленні виробництва, впровадженні нових технологій та видів продукції. Інновації, поряд із землею, працею та капіталом, постають важливим чинником виробництва. Це вимагає формування національних інноваційних систем (НІС). Зараз в світовій економіці постійно зростає значимість нематеріальних активів та їх найважливішої складової – інтелектуальної власності. Відзначимо збільшення ролі інновацій у порівнянні з роллю матеріального виробництва. За висновком експертів комісії ЄС, конкурентоспроможність 65 % промислової продукції та 55 % робочих місць залежить від рівня технологій та інформації.

Ефективність інноваційного процесу визначається результатами такого його інструменту, як трансфер технологій. Він здійснюється не ізольовано, а в межах національних інноваційних систем під впливом глобальних тенденцій.

Зараз у міжнародній економіці поглиблюється поляризація країн за рівнем соціально-економічного розвитку. Розвинуті країни світу внаслідок ефективно діючих НІС інтенсифікують своє виробництво; країни, що розвиваються, більш обмежені в інноваційному розвитку та, у найкращому випадку, можуть імпортувати нові технології.

Сучасний етап розвитку міжнародної економіки характеризується переходом індустріально розвинутих країн до шостого технологічного укладу. Однак в межах домінантного сьогодні п'ятого технологічного укладу умовою забезпечення високої конкурентоспроможності як окремих компаній, так і національних господарств, стає безупинний інноваційний процес.

Розробка нових технологій потребує все більших витрат, для відшкодування яких потрібні великі ринки. Життєві цикли нововведень мають тенденцію до прискорення, що спричиняє нерівномірність розвитку міжнародної економіки. У світовому просторі розвивається техноглобалізм, який означає інтернаціоналізацію технологій та є протилежним технонаціоналізму – технологічній самодостатності держави.

Аналіз техніко-економічної динаміки свідчить, що основою економічного зростання стає розробка та впровадження нових технологій, інноваційний процес, а проведення НДДКР займає все більшу частку в інвестиційних витратах і перевищує в наукоємних галузях витрати на придбання устаткування та будівництво.

В Україні панують технології третього – четвертого укладів, а п'ятий поданий фрагментарно. Більша частка українських товарів виробляється з використанням традиційних, базових технологій. Тому наша країна є скоріш імпортером, ніж експортером нових технологій.

У міжнародній науково-технічній сфері активізують свою діяльність ТНК, МНК з великою часткою іноземного капіталу та експортною орієнтацією. Національна науково-технічна сфера більш орієнтується на зовнішній світ. Ринковий характер міжнародної економіки постійно потребує інновацій, а міжнародна конкурентоспроможність країни визначається насамперед рівнем їх технологічного розвитку. Імпорт технологій суттєво впливає на обсяги реального ВВП, експорт, внутрішнє інвестування та споживання в індустріально розвинених країнах. Країни з низьким рівнем економічного розвитку, обмеженим використанням інформаційних технологій, недостатньо розвинутою інфраструктурою мають незначні перспективи щодо залучення нових технологій. На жаль, Україну можна віднести до таких країн.

Інтенсифікація технологічного обміну призвела до зростання кількості країн, які обмінюються технологіями. З 1960 року по 2009 рік ця цифра збільшилась з 22 до 125. Сформувався такий специфічний сегмент світового ринку, як світовий ринок технологій (СРТ), головною функцією якого є комерціалізація технологій в міжнародному масштабі.

Відзначимо існуючу тенденцію щодо країн-лідерів технологічного розвитку:

- з одного боку, вони прагнуть зберегти комерційну таємницю і отримати переваги від розробки нової технології;
- з іншого, вони повинні забезпечити комерціалізацію нової технології та отримати прибуток від її продажу.

Відповідно до класифікації товарів, що запропонована Конференцією ООН з торгівлі та розвитку, розроблено коефіцієнт технологічної місткості торгівлі, який відображає частку витрат на дослідження і розробки в загальному обсязі витрат на виробництво товарів і торгівлю ними. Всі товари поділяються на високо-, середньо- та низькотехнологічності. До останньої групи відносяться будівельні матеріали, продукти харчування, судна, чорні метали, текстиль, одяг, взуття. Україна, що експортує переважно металопродукцію низької технологічної якості, може бути віднесена до третьої групи.

Домінантні позиції на світовому ринку технологій належать США. Серед інших країн-лідерів відзначимо країни ЄС, Китай, Японію, Індію та ін. На сьогоднішній день на США припадає 40 % світових витрат на розробку новітніх технологій; 38 % патентів на нові технології, отримані індустріально розвинутими країнами; 37 % вчених; 35 % світових наукових публікацій. В Америці працюють 70 % вчених – лауреатів Нобелівської премії; 66 % авторів наукових праць, які найбільш активно цитуються у світі; знаходиться 75 % університетів, що входять до двадцятки кращих ВНЗ світу.

«Периферію» СРТ становлять країни, що розвиваються. На ці країни, що є найбільшими за чисельністю населення, припадає лише 4 % світових витрат на НДДКР, 10 % інженерно – технічних кадрів.

Оскільки світовий ринок технологій тісно пов'язаний з інноваційною діяльністю, позиції різних країн на міжнародному технологічному ринку відповідають їхньому інноваційному потенціалу, ступеню його використання.

Україна в цьому плані виглядає не дуже привабливо. Глибока економічна та соціальна криза призвела до того, що науково – технологічний потенціал, на наш погляд, використовується неефективно: наукову сферу щорічно залишають понад 30 тис. вчених та фахівців, освоєнням нових технологій займаються лише 1% промислових підприємств України.

Підкреслимо особливості сучасного світового ринку технологій:

- 1) інтенсивний розвиток цього ринку за темпами зростання випереджає обсяги міжнародної торгівлі товарами та світового промислового виробництва;
- 2) спостерігається висока концентрація технологічних ресурсів у невеликій кількості країн;
- 3) технологічний розрив між країнами, що перебувають на різних рівнях економічного розвитку, постійно зростає;
- 4) ступінь монополізації СРТ вищий ніж світового ринку товарів і становить понад 80 %;
- 5) розвиток СРТ характеризується занадто високим рівнем ринкової невизначеності та комерційного ризику.

Сучасний інноваційно-технологічний розвиток міжнародної економіки вимагає поєднання зусиль держав світу щодо оптимального вирішення актуальних технологічних, виробничих, соціальних та екологічних проблем, встановлення стійких зв'язків між партнерами для подолання існуючих диспропорцій та гармонізації процесів технологічного глобалізму.

К. е. н. Никифорчин І. В.

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРОБЛЕМИ НЕЧІТКОГО МЕРЕЖЕВОГО ПЛАНУВАННЯ

Конкурентоспроможність суб'єкта економічної діяльності великою мірою визначається якістю менеджменту, його гнучкістю, здатністю опрацьовувати різномірну і часто суперечливу інформацію, використанням сучасних технологій і моделей. Одним з ефективних і перевірених часом інструментів є мережеве планування, зокрема, метод критичного шляху, який дозволяє раціонально планувати складні проекти, прогнозувати їх тривалість та виявляти роботи, для яких відхилення від графіка найсильніше впливає на загальний час виконання проекту.

У економічній практиці параметри запланованих робіт, скажімо, тривалість чи вартість, переважно не є чітко детермінованими, і на етапі планування можна вести мову тільки про їх оцінки. З цієї причини природним є залучення до моделювання апарату нечітких множин і нечітких чисел [2]. Різним прикладним задачам планування

відповідають різні семантики нечіткості [5]. Наприклад, у [3] запропоновано трактувати нечіткі ваги ребер мережевого графа як ступені здійсненості відповідних робіт, тоді критичний шлях визначає здійсненність проекту в цілому. У [4] нечіткі ваги вершин прогнозного графа відповідають значущості підцілей для досягнення цілі в цілому, і т. п.

Водночас найпоширенішою і найбільш традиційною є інтерпретація, коли вершинам мережевого графа відповідають підцілі, а ребрам між ними – роботи, внаслідок яких на основі однієї підцілі досягається інша, причому вага ребра – це нечітка тривалість відповідної роботи. Розглянемо типову реалізацію даного підходу [1]. Вона достатньо послідовна і завершена з математичної точки зору і дає можливість ґрунтовного аналізу.

Невизначеність тривалості роботи формалізується у вигляді інтервального нечіткого числа. У цьому випадку критичний (найдовший) шлях графа теж визначено неоднозначно. Фактично ранній і пізній час здійснення кожної події обчислюється для крайніх випадків – коли всі роботи виконуються якнайшвидше, і коли вони виконуються якнайповільніше. Відповідно повний резерв для кожної події оцінюється інтервалом між повними резервами у «швидкому» та «повільному» випадках. Події, для яких обидві межі – нулі, оголошуються критичними, обидві межі додатні – некритичними, а події, для яких нульова тільки одна межа оцінюючого інтервалу – напівкритичними. Напівкритичні події вважаються «такими, що в рамках існуючої невизначеності можуть виявитись критичними» [1].

Розглянемо простий приклад: проект має вхід 0, вихід 2, проміжну подію 1 і роботи з тривалостями $l_{02} = [2; 4]$, $l_{01} = [1; 2]$, $l_{12} = [1; 2]$. Згідно прийнятої методики подія 1 має оцінку резерву $[0; 0]$, тому є критичною. Водночас зрозуміло, що при «повільному» виконанні роботи 02 для події 1 є певний «люфт», тому до однозначно критичних її відносити некоректно. Тепер збільшимо тривалість l_{02} до інтервального числа $[3; 5]$ і отримаємо оцінку резерву події 1 як $[1; 1]$, тобто її оголошено некритичною, що теж некоректно, оскільки при «швидкому» виконанні роботи 02 затримка з досягненням 1 впливає на тривалість усього проекту. Інші артефакти при застосуванні інтервального варіанта мережевого планування виникають через те, що, отримавши оцінки множин, які пробігають окремі нечіткі величини, ми вважаємо, що ці величини можуть набувати можливі значення у будь-яких поєднаннях. Таке припущення, яке є частковим випадком так званої неінтерактивності [6], очевидно не виконується для довжин різних шляхів у нечіткому зваженому мережевому графі, оскільки шляхи можуть мати спільні ребра, і в різні суми входять спільні доданки.

Інша проблема, властива інтервальній арифметиці в цілому – те, що ми отримуємо тільки найбільші і найменші можливі значення шуканих величин без оцінки того, наскільки вірогідне наближення до цих значень.

Можемо зробити висновок, що запропоноване інтервальне узагальнення мережевого планування має обмежену адекватність. Шлях до поліпшення нечіткої моделі ми бачимо у врахуванні інтерактивності обчислюваних нечітких величин – відстаней від вершин до входу та виходу, а також застосуванні повного класу нормальних опуклих нечітких чисел замість інтервалів чи нечітких інтервалів.

Список використаних джерел:

1. Акимов В. А. Метод нечеткого критического пути / В. А. Акимов, В. Г. Балашов, А. Ю. Заложнев // Управление большими системами. – 2003. – Т. 3. – С. 5–10.
2. Анисимов Д. В. Нечеткая математика в экономических моделях / Д. В. Анисимов, В. Б. Орлов, В. А. Петрова // Управление процессами и стабильность: труды 41-й Международн. науч. конф. асп. и студ.; под ред. Г. В. Смирнова, Г. С. Тамасяна. – СПбГУ, 2010. – С. 535–541.
3. Буреш О. В. Нечеткая альтернативная сетевая модель анализа и планирования проекта в условиях неопределенности / О. В. Буреш, М. А. Беляева // Вестник ОГУ. – 2010. – № 13 (119). – С. 254–258.
4. Использование нечетких оценок в методе прогнозного графа / [Ю. Я. Самохвалов, А. Н. Буточнов, Е. М. Науменко, О. И. Бурба] // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2010. – Т. 12. – № 8. – С. 22–30.
5. Dubois D., Prade H. The three semantics of fuzzy sets. Fuzzy Sets and Systems 90 (1991). – P. 141–150.
6. Zadeh L. The concept of a linguistic variable and its application to approximate reasoning. I Information Sciences 8 (1975). – P. 199–249.

Онисенко Т. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ФАКТОРИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИДАВНИЦТВ

На даному етапі розвитку вітчизняної економічної системи питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств видавничої сфери, інноваційним шляхом стають дедалі актуальнішими. Що обумовлено, насамперед усвідомленням позитивної ролі інновацій у вирішенні складних економічних питань, забезпеченні стабільності розвитку, наданні нового імпульсу для зростання конкурентоспроможності вітчизняних видавництв. Даний факт переконливо доведений досвідом країн – світових лідерів. Але, механічне перенесення інноваційних принципів і чинників управління конкурентоспроможністю, що діють за кордоном, у вітчизняну практику неможливе. Вітчизняна економіка потребує створення, науково обґрунтованих та практично підтверджених оригінальних, адаптованих до умов України інноваційних принципів, факторів управління конкурентоспроможністю суб'єктів господарювання.

Визначальна роль у забезпеченні конкурентоспроможності видавництва належить інноваційній діяльності. Тому насамперед важливо визначити головні принципи інноваційної політики задля підвищення рівня конкурентоспроможності видавництва:

1. Системність (як осново творча ланка, що поєднує в собі розрізнені елементи задля досягнення поставлених результатів, а саме підвищення конкурентоспроможності видавництва, через об'єднання в єдину систему різних новітніх форм і засобів ведення видавничого бізнесу).

2. Послідовність (принцип так званого «правонаступництва», кожне наступне нововведення має бути на три кроки попереду, але певним чином продовжувати попередню інновацію, задля недопущення розриву в системі розвитку видавництва).

3. Адаптивність (здатність пристосовуватись до вітчизняних умов діяльності).

Дотримання вказаних принципів, неодмінно призведе до поступового підвищення конкурентоспроможності видавництва.

Управління конкурентоспроможністю вітчизняних видавництв має в своєму арсеналі різноманітні фактори, які призводять як до негативних, так і до позитивних наслідків. Тому необхідно зазначити, безумовно позитивні інноваційні фактори управління конкурентоспроможністю видавництва. Загальновідомо, що за допомогою інновацій можна досягти нового, якісного рівня діяльності у видавничій сфері. Головним при управлінні конкурентоспроможністю видавничих підприємств є те, що інновації можуть забезпечити економічність, а головне екологічність виробництва друкованої продукції. Через засилля іноземної, і не завжди якісної друкованої продукції, вітчизняні видавці мають впроваджувати інноваційні розробки в свою діяльність, як єдиний шанс перемогти в нещадній конкурентній боротьбі.

Ефект від інноваційної діяльності для видавничого підприємства з точки зору його конкурентоспроможності має три складові [1]:

- 1) підвищення конкурентоспроможності друкованої продукції, що створює конкурентні переваги на найближчу і середньострокову перспективу;
- 2) прищеплення нових потреб, що створює конкурентні переваги на віддалену перспективу;
- 3) підвищення ефективності виробництва, що трансформує конкурентоспроможність товарної маси в конкурентоспроможність підприємства.

Таким чином, інновації створюють нові методи досягнення конкурентоспроможності або кращі способи конкурентної боротьби при використанні старих засобів. Можна виділити декілька головних переваг інноваційної діяльності для підприємств видавничої сфери, першою серед яких, є зниження ціни – один з найефективніших чинників конкуренції, але це призводить до зниження прибутку. Щоб цього не допустити потрібно здійснити певні заходи, а саме, створення новітнього продукту, якому не має аналогів, або створити конкурентні переваги існуючого продукту, тобто модернізація. Другою, але не менш важливою, є освоєння нових сегментів ринку, що надає абсолютну перевагу перед конкурентами. Створюючи нову друковану продукцію видавництво стає безумовним монополістом, дозволяючи призначити будь-яку ціну, обмежуючись лише тим, скільки покупець згодний заплатити за задоволення своїх потреб. Крім того, видавниче підприємство залишається лідером деякий час, навіть коли на ньому з'являються конкуренти, за рахунок того, що люди звикли купувати продукцію цього виробника.

Створення нової продукції, або модернізація старого товару дає можливість принести додатковий прибуток. Розробка нового продукту дозволяє захопити значну частку ринку, що тягне за собою збільшення продажу друкованої продукції видавництва. Якщо перевага досягнута за рахунок випуску на ринок унікальної продукції, заснованої на власних конструкторських розробках, то для знищення такої переваги конкурентам треба розробити ці секрети з найменшими витратами. Всі ці шляхи вимагають великих витрат, зусиль і часу у конкурентів. Це означає, що на деякий час фірма виявляється у лідируючому і недосяжному положенні.

Список використаних джерел:

1. Дні теорії і практики інвестування : матер. внутрівузівської наук. конф. студ., аспір. та молод. вчених. – Донецьк: ДонНТУ, 2011.
2. Українець А. І. Принципи формування механізму інноваційного розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств / А. І. Українець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Проблеми економіки. 2009. – № 640. – С. 219–225.

Д. геогр. н. Писаренко С. М.

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

ІННОВАЦІЙНА ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

В умовах переходу України на ринкові засади господарювання конкурентоспроможність стала важливим завданням і головною метою політики регіонального розвитку, новою його парадигмою.

Регіон є конкурентоспроможним, якщо він у стані створювати, залучати, стабілізувати, сконцентрувати та репродукувати ресурси, пристосовуючись до змін у технологіях, управлінні та організації праці.

Особливостями регіонів, які визначаються високим рівнем конкурентоспроможності, можна вважати: високий рівень випуску сучасної продукції; інноваційність технологічного та суспільного розвитку; існування розвинутих партнерських зв'язків між конкуруючими підприємствами; високий рівень спеціалізації ринку праці в поєднанні з його еластичністю; швидке реагування на вирішення нових проблем; існування регіональних лідерів, які спроможні об'єднати регіональні інституції, забезпечити консенсус навколо реалізації спільної стратегії регіонального розвитку.

Формування конкурентоспроможного потенціалу регіонів є однією з найважливіших цілей держави та її економічної політики. Реалізація цього завдання пов'язано із створенням та розвитком конкурентних переваг, у тому числі на основі інноваційного розвитку, забезпечення інвестиційної привабливості регіонів. Кожний регіон повинен розробляти стратегію інноваційного розвитку, заходи її реалізації, враховуючи свій інноваційний потенціал.

Під інноваційною економікою розуміється економіка, орієнтована на розробку, випуск і продаж продукції, що втілює останні передові досягнення науки і техніки.

Світовою практикою розроблено три стратегії інноваційного розвитку: перенесення – використанні досягнень зарубіжного науково-технічного потенціалу у власній економіці; запозичення – виробництво високотехнологічної продукції, яка вже випускається в інших країнах; нарощування – використанні власного науково-технічного потенціалу, що дозволяє розвивати виробництво на інноваційній основі.

Вміння впроваджувати науково-технічні розробки є важливим елементом конкурентоспроможності регіонів. Генерування інновацій і їх абсорбція як комплексний, багатосторонній та постійний інноваційний процес стає єдиною можливою ефективною реакцією економіки регіону на сучасні проблеми ринку, який динамічно розвивається, змінюється і підвищує свої вимоги.

У регіоні необхідно створювати умови для генерації, абсорбції та дифузії інновацій, а також формувати мережу інтерактивних зв'язків між виробничими фірмами та сферою послуг, інституціями ділового оточення, що діють в даному регіоні. Особливу роль у групі чинників, що формують інноваційність регіонів, відіграють вищі навчальні та науково-дослідні заклади, існування яких підвищує конкурентоспроможність регіонів. Умовою інноваційності регіону є також високий рівень культури і освіти, що характеризує регіональні ресурси праці.

До принципів політики інноваційного розвитку регіону можна віднести легітимність, об'єктивність, цілеспрямованість, ефективність, безперервність.

Створення та функціонування регіональної інноваційної системи повинна визначатися регіональною інноваційною політикою, яка має дві цілі – ментальну та операційну. Ментальна полягає у спрямуванні господарських суб'єктів регіону на підвищення інноваційності їх господарської діяльності. Операційний аспект інноваційної політики полягає в окресленні можливостей і бажаних, з огляду на конкретні внутрішні та зовнішні умови розвитку даного регіону, напрями впровадження інновацій технологічного (нових технологій продуктів, видів виробництва і господарської діяльності) та організаційного характеру, розробці комплексу дій, направлених на їх реалізацію.

Розробляючи та впроваджуючи регіональну інноваційну політику, необхідно пам'ятати, що інновації є суспільним явищем, процесом інтеграції та креативної деєструкції. Вони інтеракційні та мультидисциплінарні і лише в окремих випадках залежать виключно від технологічного ноу-хау,

Стимульовані та абсорбовані інновації поширюються в регіональних мережевих системах фірм, дослідних установ, інституцій і ринкової інфраструктури, а також пов'язані з попитом (гуртівні, роздрібна торгівля, споживачі тощо), які забезпечують процес дифузії інновацій в регіоні, їх необхідну комплексність та компліментарність. Особливості створення, абсорбції та дифузії інновацій характерні для кожної регіональної інноваційної системи, яка має чітку просторову структуру інноваційних суб'єктів.

Впроваджуючи інновації та нейтралізуючи їх негативні наслідки, необхідно враховувати традиції та культуру населення. З однієї сторони, це є питання адаптації економічної діяльності, напрямів реформ, інноваційного розвитку до традицій, культури та ментальності регіональної і локальної спільнот. З другої сторони, необхідно враховувати існуючі традиції при впровадженні інновацій у виробництво, створенні нового продукту. Оптимальною можна вважати ситуацію, коли інновації є продовженням, а не запереченням попереднього технологічного розвитку. Тоді традиції і культура будуть направлені на підтримку інновацій і на їх основі на підвищення конкурентоспроможності регіону.

Впровадження інновацій мусить спиратись на бізнес-план. Але навіть при великих знаннях, розважливості та обережності їх впровадження може бути ризикованим. Ризик виникає з можливої непристосованості інновацій до реальних потреб ринку, регіональних умов та регіональних можливостей, помилок в процесі адаптації або абсолютно не передбачуваних явищ та ситуацій.

У зв'язку з цим необхідним є існування в регіоні страхових інституцій, які можуть взяти на себе частково чи цілком цей ризик, створюючи клімат інноваційної безпеки. Одночасно вони є гарантією того, що помилки, які можуть бути здійснені в інноваційному процесі, не приведуть до погіршення економічної ситуації в регіоні.

Регіони України значно відрізняються за рівнем інноваційного розвитку. Проведений кластерний аналіз регіонів України за показниками інноваційної діяльності дозволив виділити чотири кластери. До кластера з найвищим рівнем інноваційної активності відноситься Донецька область. До другого кластеру з високою інноваційною активністю відноситься Дніпропетровська, Запорізька області і місто Київ. Третій кластер характеризується середньою інноваційною активністю – АР Крим і сім областей (Закарпатська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська) і 14 областей відносяться до регіонів з низьким рівнем інноваційної активності. Більшість з яких можна віднести до регіонів кризового стану інноваційного розвитку. Регіони першого і другого кластерів можуть бути віднесені до регіонів з середнім рівнем інноваційної проблемності, третього – з високим рівнем проблемності.

Формування та функціонування регіонального ринку інновацій (інноваційного ринку та ринку робочої сили) потребує системи відповідного інфраструктурного забезпечення (бізнес – інкубаторів, технопарків, технополісів, інноваційних кластерів).

Регіони України характеризуються низьким рівнем фінансування як розробок, так і їх впровадженням інновацій. В основному інноваційний розвиток підприємств, які є основним суб'єктом інноваційної діяльності забезпечується за рахунок власних коштів (до 70–75 %).

Фінансове забезпечення державою інноваційного розвитку в країнах світу різне. Так в ЄС на НДДКР в середньому направляється 1,9 % ВВП, в США – 2,64 %, в Японії – 3,04 %, в Україні – біля 1 % ВВП.

В Україні інноваційною діяльністю займається до 10 % підприємств (в ЄС цей показник коливається в межах 65–75 %).

Менше 1 % зареєстрованих в Україні об'єктів інтелектуальної власності реалізуються на практиці (у Фінляндії – 30 %). В Україні дохід від продажу ліцензій у перерахунку на 1 чол. становить біля 1 дол. на рік (у Росії – 10, США – більше 150 дол.)

Понад 90 % продукції, що виробляється в Україні, не має відповідного науково – технічного забезпечення, що робить її недостатньо конкурентоспроможною.

Існують різні моделі державної інноваційної політики, кожна з яких передбачає пріоритетну підтримку розвитку освіти, науки, впровадження інноваційних технологій, забезпечення конкурентоспроможності економіки, її регіонів. До організаційно-економічного механізму регулювання такої політики можна віднести законодавство, податкову політику, розмір та характер розподілу бюджетних засобів, формування та підтримка інфраструктури, кадрове забезпечення.

Стратегією економічного та соціального розвитку України на 2004–2015 рр. затверджено інноваційну модель розвитку країни, яка передбачає три етапи її реалізації. На першому етапі (2004–2005 рр.) створення економічних, інфраструктурних та інституційних передумов переходу до інноваційної моделі розвитку; на другому етапі

(2006–2009 рр.) – розвиток виробництв на основі новітніх технологій, вихід на внутрішні і зовнішні ринки з конкурентоспроможною продукцією; на третьому етапі (2010–2015 рр.) – формування науково-технічних та інституційних передумов переозброєння виробництва на інноваційній основі.

В Україні також прийнята державна програма «Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009–2013 рр.»

Дуже важливим є створення в Україні регіональних центрів впровадження технологій аналогічних тим, які удіють в ЄС. Такі центри можуть надавати допомогу у придбанні технологій, їх патентуванні, захисті прав інтелектуальної власності, проведенні технологічного аудиту, брокерських послугах, формуванні регіональних інноваційних кластерів.

На Лісабонському саміті ЄС для контролю за розвитком науково-інноваційного процесу створено Європейське інноваційне табло, яке включає 19 індикаторів, поділених на чотири групи: підготовка людських ресурсів для впровадження інновацій (чотири індикатори); створення нових знань (чотири індикатори); передача та застосування знань (чотири індикатори); фінансування інновацій (один індикатор).

Аналогічну систему індикаторів, адаптовану до соціально-економічних умов регіонів, необхідно розробити і впровадити в регіонах України.

Редька С. І.

Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна

СТРАТЕГІЧНІ ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Розвиток банківської системи в Україні поступово привів ринок до потреби конкурувати не тільки шляхом проведення ефективних рекламних кампаній, але й шляхом вдосконалення продукту або розробки нових продуктів та послуг.

Сьогодні інновації – не просто одне з явищ, що визначає економічне зростання, розвиток, структурні зрушення тощо. Інновації стали сутністю сучасного розвитку в усіх сферах економіки, особливо в банківській справі. У таких умовах головним чинником ефективного та успішного розвитку банку стає наявність і ефективність стратегічних підходів до його розвитку та його інноваційного направлення зокрема.

Банк, залежно від інноваційної спрямованості, має певні підходи до стратегічного розвитку, які розрізняються за такими класифікаційними ознаками:

- **силові (віолентні)** – банк прагне досягти домінуючого положення на досить широкому ринковому просторі шляхом підвищення рівня продуктивності праці та зменшення витрат виробництва. Це вимагає створення масового виробництва товарів з орієнтацією на середнього покупця із середньостатистичними потребами та можливостями;
- **нішеві (патентні)** – обмеження асортименту й обсягу продукції, що пропонується банком, при одночасному акцентуванні уваги на її якості; прагнення ухилитися

від прямого впливу банків-конкурентів (віолентів) шляхом визначення асортименту продукції; активне формування та задоволення специфічних потреб покупців на вузьких сегментах ринку;

- пристосувальні (комутантні) – максимально швидке задоволення значних за обсягом короткочасних і мінливих потреб покупців;

- піонерні (екселерентні) – орієнтація на здійснення радикальних нововведень і розвиток попиту на принципово нових товарів та послуг.

Таблиця 1. Інноваційні підходи та відповідні фактори конкуренції

Фактори конкуренції	Тип стратегії			
	силова	нішева	пристосувальна	піонерна
Сутність стратегії	Домінування на великому ринку	Домінування у вузькому сегменті ринку	Задоволення попиту на локальному ринку	Стимулювання попиту на нові товари
Масштаб організації	Великі	Великі, середні, дрібні	Дрібні	Середні, дрібні
Фундаментальні особливості банку	Відносно низькі витрати на розробку. Широке наукове дослідження. Розвинута мережа відділень. Ефективна реклама	Вузька спеціалізація. Обмежене коло споживачів. Нестандартна продукція	Локальний масштаб. Проста продукція. Незначний за обсягом попит. Конкретний клієнт	Пошук перетворюючих рішень. Підвищений ризик. Впровадження радикальних нововведень
Характеристики товару та попиту	Порівняно дешевий продукт. Невисока якість. Масовий попит	Унікальний продукт. Висока якість. Обмежений попит. Висока ціна	Гнучка розробка. Незначні обсяги пропозиції. Локальний попит	Безперервне оновлення продукції. Розрахунок на ефективне стимулювання попиту
Фактори конкурентної боротьби	Висока продуктивність	Пристосування до особливостей ринку	Гнучкість реакції. Численність продавців	Лідерство в інноваціях

Враховуючи той факт, що основним чинником досягнення конкурентних переваг організації на сучасному етапі розвитку світових ринків є інноваційна діяльність, можна розподілити конкурентні стратегічні підходи, наведені в найбільш цікавих роботах, присвячених даній тематиці, за рівнем їх інноваційності (табл. 2).

Таблиця 2. Типологія конкурентних стратегій за рівнем інноваційності

Класифікації конкурентних течій	Типи інноваційних підходів			
	силова	нішева	пристосувальна	піонерна
I течія	Лідерування	Фокусування	Диференціювання	Інновативність
II течія	Зниження собівартості	Сегментування ринку	Гнучке реагування на потреби ринку	Впровадження нововведень
III течія	Максимізація частки ринку	Розвиток ринку	Розвиток продукту	Диверсифікація
IV течія	Лідерування за витратами	Концентрація на вузькому сегменті ринку	Концентрація на вузькому сегменті ринку шляхом диференціації	Найкраща вартість

Розробка нових банківських продуктів чи послуг – це, насамперед, процес зміни стратегічних підходів до банківської діяльності, складовою якої є інноваційна політика банку, оскільки саме вона чинить неабиякий вплив на конкурентну позицію банку на ринку. Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності банку, на наш погляд, є необхідна наявність та ефективна реалізація системи стратегічного інноваційного менеджменту, який слід розглядати не лише як складову системи менеджменту банку, але і як одну із самостійних функціональних систем, доцільність управління якою не викликає жодних сумнівів.

К. е. н. Романко О. П.

*Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу, Україна*

ЗАПРОПОНОВАНА ТА ОБҐРУНТОВАНА СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ПЛАНУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Система планування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства є важливою складовою програми підвищення або досягнення конкурентоспроможності організації. При цьому показники повинні відповідати пріоритетним стратегіям підвищення конкурентоспроможності та максимально характеризувати усі сфери функціонування підприємства. Для забезпечення об'єктивності оцінювання слід орієнтуватись на показники, які: базуються на доступній та достовірній інформаційній базі, можуть бути кількісно виражені, мають однозначні підходи до розрахунку та є інформаційно насиченими, репрезентативними. При формуванні системи показників варто дотримуватись принципу мінімізації їх кількості, виключаючи взаємопов'язані показники.

На підставі проведених раніше досліджень було запропоновано систему факторів, які впливають на формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства, а саме:

- техніко-технологічні (сучасні обладнання, устаткування, конвеєрні лінії, транспортні засоби, виробничі технології);
- управлінські (ефективна система менеджменту, а саме, якісна реалізація процесів планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання, створення методів менеджменту, прийняття оптимальних управлінських рішень тощо);
- фінансово-економічні (наявність необхідних обсягів фінансування діяльності та розвитку, фінансова результативність та платоспроможність підприємства, фінансова стійкість);
- соціально-психологічні (наявність належних умов праці, відпочинку та оздоровлення для працівників, розвинена корпоративна культура);
- природно-географічні (географічне місце розташування підприємства з позиції близькості до необхідних ресурсів, інфраструктури тощо);
- ресурсні (безперешкодний доступ до сировинних, енергетичних, трудових, фінансових, інформаційних ресурсів);

- товарні (асортимент, номенклатура та параметри продукції, що відповідають вимогам ринку);
- екологічні (дотримання вимог екологічного законодавства);
- інфраструктурні (швидкість та доступність транспортних, банківських, фінансових, інформаційних та ін. послуг);
- галузеві (галузева нормативно-правова база, державне сприяння розвитку машинобудівної галузі, рівень сертифікації, стандартизації та уніфікації галузевої продукції, ліцензування та патентування).

Вищенаведені фактори повинні бути покладені в основу системи показників планування конкурентоспроможності. Доцільно зауважити, що не усі з вище перелічених чинників підлягають формалізації, деякі з них мають лише описовий характер та не можуть бути оцінені з допомогою показників. Але побічно такі чинники реалізуються за допомогою показників інших сфер. Наприклад, природно-географічні фактори, які розкривають географічне місце розташування підприємства з позиції близькості до необхідних ресурсів формалізуються завдяки показникам витрат на транспортування товарно-матеріальних цінностей, трудових ресурсів, та надалі впливають на фінансово-економічні показники: прибуток, собівартість тощо. Те ж стосується інфраструктурних, галузевих екологічних та ін. факторів. Така ситуація зумовлює необхідність виокремлення первинних та наслідкових факторів з метою побудови системи індикаторів. Адже, наприклад, сприятливі галузеві та природно-географічні фактори надалі визначатимуть рівень фінансово-економічних, техніко-технологічних, ринкових та ін. параметрів функціонування.

Базовими і найбільш вагомим показниками для оцінювання конкурентоспроможності машинобудівного підприємства, як зазначалось вище, є фінансово-економічні показники. Пропонується у складі даної підсистеми здійснювати розрахунок коефіцієнтів: рентабельності продукції, загальної ліквідності, фінансової напруженості, інкасації дебіторської та кредиторської заборгованості, оборотності активів, співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей.

Оскільки виробництво у машинобудівній сфері потребує наявності відповідної виробничої, технологічної, майнової бази, то у систему показників планування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства включено техніко-технологічні показники, а саме, коефіцієнти фондівіддачі, оновлення основних фондів та завантаження основних виробничих фондів. Фондовіддача традиційно характеризує ефективність та якість використання основних фондів підприємства: земельних ділянок, будинків, споруд та передавальних пристроїв, машин та обладнання, транспортних засобів, інструментів, приладів, інвентарю тощо. Коефіцієнт оновлення основних фондів відображає у свою чергу рівень модернізації виробничої та адміністративної бази. Він введений у систему показників не випадково, адже у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006–2011 роки» від 18 квітня 2006 р. № 516 визнано, що існуючі виробничі потужності в машинобудуванні морально та фізично застаріли (70 % обладнання та устаткування експлуатується понад 15 років, використовуються ресурсоемні технології) та

потребують масштабної реконструкції і технічного переозброєння з метою створення умов для виготовлення конкурентоспроможної продукції [1].

Запорукою успіху діяльності будь-якої організації, у тому числі машинобудівного підприємства, є працівники, то до складу показників планування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства пропонується включити трудові показники: коефіцієнти продуктивності праці, співвідношення управлінського та основного виробничого персоналу, негативної плинності кадрів. Коефіцієнт продуктивності праці є надзвичайно показовим з позиції ефективності та якості трудових ресурсів, оскільки його високе значення свідчить про кваліфікацію персоналу, його активність, дисциплінованість тощо. Що ж стосується співвідношення управлінського та основного виробничого персоналу, то логічним є його значення на користь останнього, адже основний виробничий персонал є основою діяльності підприємства і продукує нову вартість, управлінський ж персонал (менеджери, фахівці) забезпечує нормальний перебіг діяльності, створює відповідні умови

Цілеспрямоване планування, вивчення та обґрунтування можливостей досягнення вище перелічених показників сприятиме реалізації цільових заходів щодо підвищення конкурентоспроможності машинобудівного підприємства. Подальша інтеграція цих показників в узагальнюючий дасть змогу оцінити конкурентні перспективи підприємства на конкретному ринку та виокремити сфери діяльності, які потребують подальшого удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006–2011 роки» від 18 квітня 2006 р., № 516 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

К. п. н. Селиверстова М. В.

*Сургутский государственный педагогический университет,
Российская Федерация*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ КАДРОВОГО ЛИЗИНГА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И КОНКУРЕНЦИИ

Изменения на рынке труда существенным образом изменили подходы, технологии кадрового планирования персонала. Сегодня привычными стали такие явления, как оффшоринг и аутсорсинг, удалённая занятость, привлечение сотрудников по контракту и аренда персонала, другими словами стал популярен так называемый кадровый лизинг.

Кадровый лизинг – это новая конструкция, отличная от финансовой аренды, подряда и оказания услуг, от трудовых отношений в том виде, в каком мы привыкли их воспринимать. По прогнозам экспертов, около 50 % всех работников примерно через десять-двадцать лет будут работать по контракту, по совместительству или временно.

Проведённый нами анализ теоретических источников показал, что в настоящее время в научной литературе представлено большое многообразие трактовок понятия

«лизинг персонала». Отечественные учёные Д. А. Аширов, Т. Ю. Базаров, Л. А. Резниченко определяют лизинг персонала как нетрадиционную услугу подбора персонала, как форму изменения численности персонала, при которой организация-кредитор передает на определенный срок одного или нескольких своих сотрудников, с которыми она имеет трудовой договор, в распоряжение другой организации-заёмщика, обязуя этих сотрудников в течение срока «аренды» работать в организации-заёмщике.

Изучая особенности кадрового лизинга, нам удалось выделить преимущества и недостатки применения данной технологии в современных условиях. Существенными преимуществами кадрового лизинга является то, что использование временного персонала даёт компаниям возможность адаптироваться на организационном уровне к краткосрочным изменениям конъюнктуры рынка. Одновременно снижаются риски возникновения неэффективной структуры кадров, некачественной работы кадровой службы, возникновения излишних затрат на поиск, отбор и найм работников, повышения затрат на подготовку (переподготовку) кадров, забастовок. Кроме того, привлечение заёмной силы способствует стабильности занятости основной части рабочей силы, которую не затрагивают увольнения привлечённых извне работников.

Среди перечня недостатков, выделим наиболее существенный – это отсутствие законной возможности влиять на качество исполняемой персоналом работы. Персонал не состоит в штате, не подчинён правилам внутреннего трудового распорядка, к нему не может быть применено дисциплинарное взыскание, нельзя отстранить или уволить по инициативе работодателя.

В процессе изучения рынка труда и возможности применения кадрового лизинга в современных условиях, нами был проведен опрос жителей г. Сургута и Сургутского района. Цель исследования – определить уровень осведомленности субъектов в отношении понятия «кадровый лизинг» и особенностей применения технологии кадрового лизинга на рынке труда г. Сургута.

В исследовании приняли участие 75 человек в возрасте от 18 до 65 лет. По гендерному признаку респонденты распределились следующим образом – женщины – 65 %, мужчины – 35 %. Большая часть опрошенных нами респондентов (около 87 %) имеет стаж от 1 до 3 лет. Стаж работы остальных респондентов находится в диапазоне от 10 до 30 лет.

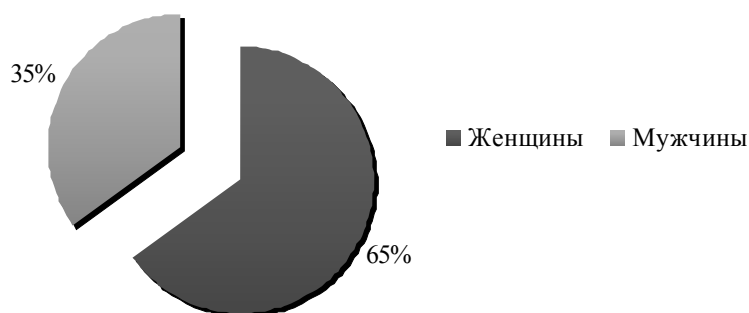

Рис. 1. Распределение участников опроса по гендерному признаку

Учитывая, что г. Сургут является территорией ориентированной на добычу нефти, мы целенаправленно опрашивали респондентов из разных отраслей и сфер занятости.

Основная доля (25 %) представители сферы образования, (27 %) работники культуры, (37 %) работники нефтяной и газовой отрасли и (11 %) представители малого бизнеса и другие.

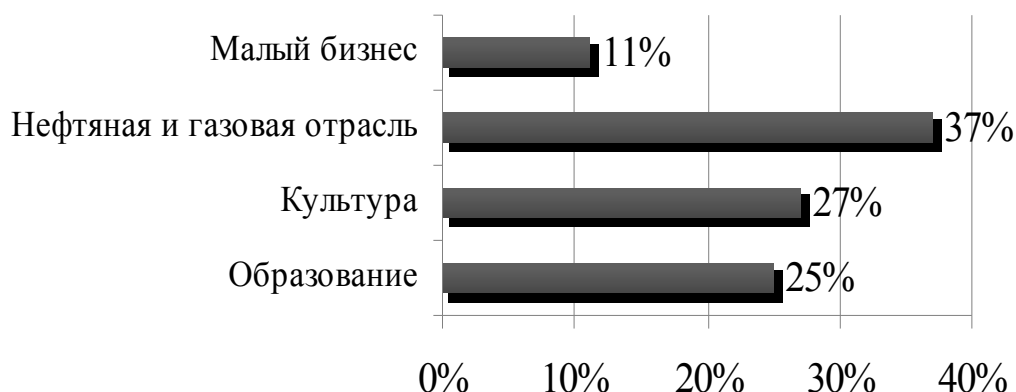

Рис. 2. Сферы занятости опрошиваемых респондентов

В ходе исследования респондентам были заданы вопросы открытого и закрытого типа, позволяющие определить уровень осведомленности субъектов в отношении понятия «кадровый лизинг», степень популярности и особенностей применения технологии кадрового лизинга в организациях разной формы собственности.

Анализ полученных результатов показал, что, несмотря на то, что лизинг персонала в настоящее время в г. Сургуте набирает обороты, тем не менее, 63 % опрошенных нами респондентов не знакомы с этим понятием. Всего 5 % ответили, что примерно понимают, о чём идет речь. Даже участвующие в лизинге наёмные работники не осознают в чём суть этого странного слова, так как работодатели и кадровые агентства не упоминают данного понятия, как в визитках, так и в предоставляемых услугах, а употребляют более понятные слова, а именно как – услугу по предоставлению персонала для работодателей.

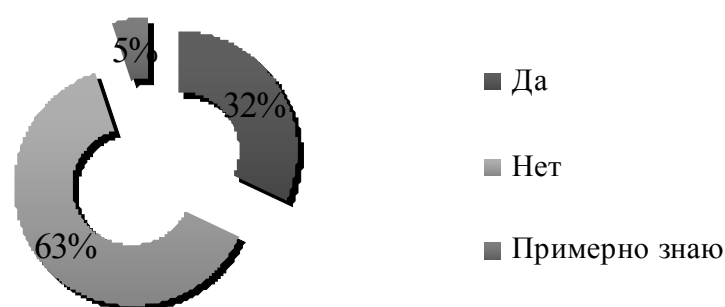

Рис. 3. Результаты ответов респондентов на вопрос «Знакомо ли вам понятие «лизинг?»»

В процессе опроса респондентам предлагалось выбрать значение понятия «лизинг персонала» из трёх предложенных вариантов. Полученные результаты показали, что 59 % респондентов считают, что лизинг персонала – это метод использования человеческих ресурсов, 26 % – сочли, что это форма временного или срочного привлечения работников со стороны. Лизинг персонала, как нетрадиционную услугу подбора и предоставления персонала заказчику на длительный срок, отметили лишь 12 % опрошенных.

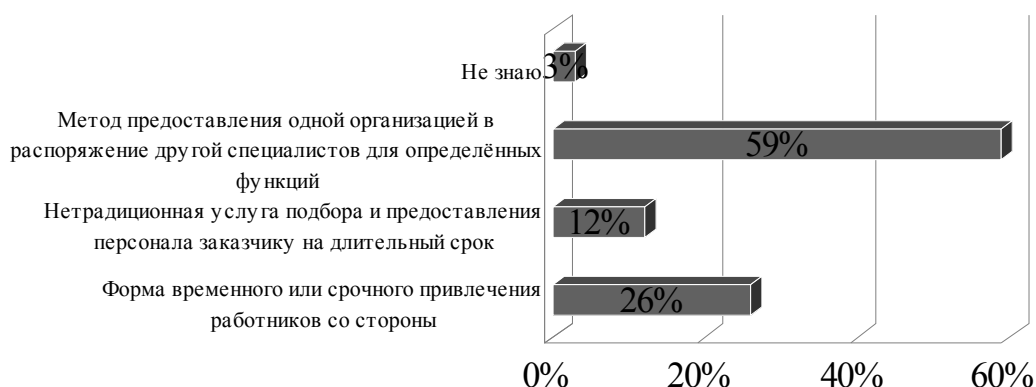

Рис. 4. Результаты ответов респондентов на вопрос в виде незаконченного предложения «Лизинг персонала – это...»

Важно отметить, что – 76 % респондентов согласны иметь статус временного сотрудника. Объяснив это повышением квалификации, получением нового опыта, пробы себя в другой сфере, так же молодые люди выделили такой фактор как интерес. Отрицательно на данный вопрос ответили 44 % опрошенных, объяснив это страхом отсутствия стабильности и несовершенства законодательства.

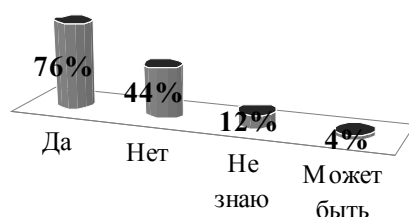

Рис. 5. Результаты ответов респондентов на вопрос «Если бы у Вас была возможность участвовать в лизинге, хотели бы стать временным сотрудником?»

Предложив респондентам выделить преимущества и недостатки технологии лизинг персонала, мы получили ответы только от 32 % опрашиваемых, это объясняется тем, что большая часть не осведомлена по данному вопросу. Из полученных ответов, главными преимуществами лизинга персонала, большинство респондентов выделили: а) набор нужного персонала в короткий срок в любом объёме; б) возможность нанять понравившегося сотрудника в постоянный штат; в) отсутствие потерь и простоев в случае болезни основного сотрудника. Главными же недостатками посчитали: а) дороговизну данной услуги; б) несовершенство законодательной базы по данной услуге; в) возможность менять сотрудника неограниченное число раз.

Также мы посчитали целесообразным провести собеседование с местными кадровыми агентствами. В настоящее время в г. Сургуте услугами предоставления лизинга персонала занимается лишь одна организация. Таким образом, в ходе исследования мы установили, что в нашем городе данная услуга еще не прижилась, и это связано с тем, что город еще молод и численность в нём невелика. Кадровые агентства пока практикуют услуги по предоставлению лишь иностранного персонала для работодателей. В отношении перспектив развития кадрового лизинга в городе, можно с уверенностью говорить о растущем спросе на эту услугу со стороны компаний,

а также о росте качества предоставляемых услуг и расширении областей применения. Но, к сожалению, пока этой услугой пользуются только иностранные граждане, а именно представители из Таджикистана. Как правило, это дешёвая наёмная сила в области строительства, ведь наиболее востребованы в нашем городе остаются именно рабочие специальности (инженеры, разнорабочие).

Рис. 6. Преимущества и недостатки технологии лизинга персонала выделенные респондентами

Хотя термин «лизинг персонала» появился на российском рынке труда сравнительно недавно, но сама услуга становится всё популярней и востребованной, делающая более мобильными трудовые ресурсы компании. Так что у лизинга персонала большие перспективы!

Слаутинська І. А.

*Єнакієвський технікум економіки і менеджменту
Донецького національного університету, Україна*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АВТОМОБІЛЕБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

В умовах жорсткої економічної конкуренції на передових позиціях знаходяться тільки ті країни, які активно впроваджують передові технології, приділяють велику увагу інноваціям. Інноваційний продукт характеризується вищим технологічним рівнем, новими споживчими якостями товару або послуги порівняно з попереднім продуктом.

Про перспективи розвитку економіки будь-якої країни можна судити зі стану ключових галузей промисловості, однією з яких за правом вважається автомобілебудування. Ця галузь впливає на процеси економічного та соціального розвитку суспільства, сприяє розвитку багатьох інших галузей промисловості, які забезпечують її матеріалами, комплектуючими виробами та технологічним обладнанням, а сферу використання продукції автомобілебудування – експлуатаційними матеріалами та засобами технічного обслуговування і ремонту. Не випадково більшість розвинутих країн, які є лідерами сучасної економіки, мають розвинену автомобілебудівну промисловість.

Щодо України, то продукція, яка випускається сьогодні, не задовольняє споживачів в повній мірі ні новизною технічних рішень, ні якістю. Крім того, конкурентоспроможність українських автомобілів не на високому рівні, а ціни на них доходять до світового рівня. Тому головною проблемою української автопромисловості, є підвищення конкурентоспроможності автомобільної галузі України.

Для забезпечення ефективного використання автотранспортних засобів, які є в Україні, потребуються нові методи планування розвитку та організації управління роботою автотранспортних підприємств та організацій, нові підходи до оцінки їх господарської діяльності та використання автотранспортних засобів, посилення дієвості економічних стимулів та важелів у формуванні безповоротного механізму, перехід на нормативний метод розвитку автомобільного транспорту.

Підвищення конкурентоспроможності автомобілебудування будь-якої країни досягається шляхом проведення інституційних перетворень, розвитку виробництва високотехнологічних автомобільних компонентів і матеріалів, застосування державних стандартів, які відповідають міжнародним вимогам, вдосконалення науково-технологічного та кадрового забезпечення.

Одним з методів підвищення конкурентоспроможності автомобілебудівної галузі є створення автомобільних кластерів.

Кластер – це індустріальний комплекс, який виступає альтернативою секторальному підходу, сформований на базі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників та споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом. Іншими словами, це інструмент підвищення конкурентоспроможності територіально-галузевого комплексу.

В регіонах, де складається висока концентрація автомобільних та суміжних виробництв, виникають передумови для формування кластерів. Якщо до недавнього часу промислові територіально-виробничі об'єднання були феноменом найбільш розвинутих країн, то в останні роки простежується зародження кластерів в країнах, що розвиваються: від Східної Європи (Словенія та Угорщина) до Китаю.

Існують чотири ознаки кластера, які ще відомі, як «правило чотирьох «К»»: концентрація підприємств однієї або суміжних галузей в одній географічній точці, конкурентоспроможність товарів, що випускаються ними, конкуренція за завоювання та клієнта, кооперація з високим ступенем розвинутості.

Структура кластера повинна складатися наступним чином: збиральні підприємства автомобілів; підприємства по виробництву автомобільних компонентів, матеріалів, вузлів для збиральних заводів; дослідницькі, конструкторські, технологічні, консалтингові організації; організації, що здійснюють підготовку кадрів для підприємств кластерів; фінансові організації, які забезпечують поточне обслуговування, кредитування, страхування, діяльність на фондовому ринку.

Згідно зі структурою кластера, можна виділити основні етапи його створення:

- аналіз стану автомобілебудівних підприємств країни;
- групування підприємств за регіональною ознакою;
- вивчення зовнішнього середовища автомобілебудівного комплексу регіону;

- проведення сумісного аналізу внутрішньої ситуації в автомобілебудівному комплексі регіону та зовнішнього середовища (в основі сумісного аналізу лежить дослідження автобудівного комплексу регіону та умов його функціонування за чотирма координатами: визначення конкурентоспроможності автомобільної галузі у визначеному регіоні, визначення фінансового потенціалу, визначення привабливості регіону, стабільність зовнішньої середовища);

- визначення потреб регіону в підготовці кадрів, в консалтингу та інжинірингу;
- опрацювання механізму фінансування кластера, механізму фінансової підтримки учасників кластеру;
- визначення перспективного регіону або регіонів для створення автомобільного кластеру та розробка структури кластеру і комплексного його розвитку.

Для створення автомобільного кластеру для підвищення конкурентоспроможності галузі на території України існують непогані умови. Тому треба використати закордонний досвід та зробити ретельний облік специфіки створення такого кластеру у вітчизняних умовах, ознайомитися з системою управління кластером в конкурентному середовищі.

Згідно всього вищевказаного можна запропонувати створення автомобільного кластеру на території України на базі «Луцького автомобільного заводу».

Структура такого кластера повинна складатися з наступних складових: головне автомобілебудівне підприємство (в даному випадку «Луцький автомобілебудівний завод»), збиральні підприємства, центр інвестування, банківські та інші фінансові організації, страхові компанії, в подальшому організації венчурного бізнесу, науково-дослідницький центр з розробки найновіших компонентів автотранспортних засобів.

Крім того, в межах створення кластеру доцільно б було створення інформаційного сайту кластера, проведення активного маркетингу кластера, наприклад, презентація кластера провідним виробникам автомобілів з метою їх залучення в даний кластер, складання комплексної програми освіти для учасників кластера за різноманітними напрямками (кластерні технології, маркетинг, ведення переговорів та інше).

Таким чином, створення автомобільного кластеру за такою структурою на території України значно підвищило б конкурентоспроможність автомобілебудування України.

К. е. н. Смерічевська С. В.

Донецька академія автомобільного транспорту, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Все більше значення у формуванні інноваційності окремих територіальних утворень в Україні набувають кластерні структури, побудовані на співробітництві підприємств, фінансово-кредитних установ, навчальних закладів та ін. У працях відомих зарубіжних учених чітко окреслено теоретичні засади утворення і функціонування кластерів, використання кластерних моделей для забезпечення конкурентоспроможності економіки, їх переваги та недоліки. Закордонний досвід може бути корисний

для розробки національної стратегії кластеризації України, з комплексним дослідженням її соціально-економічного розвитку.

На підставі узагальнення світового досвіду кластеризації економіки нами була визначена етапність розробки і здійснення національної кластерної політики (табл. 1).

Таблиця 1. Етапи розробки і здійснення національної кластерної політики

Етапи реалізації кластерної політики	Характеристика змісту кожного конкретного етапу
I етап. Визначення суб'єкта та об'єкта кластерної політики, формулювання цілей і завдань	Суб'єктами проведення кластерної політики є органи влади наднаціонального, національного, регіонального та місцевого рівня. Об'єктами кластерної політики є кластери різних типів. Основною метою національної (регіональної) кластерної політики є формування умов сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної (регіональної) конкурентоспроможності на основі стимулювання кластерних ініціатив. Завдання кластерної політики: - створення сприятливих умов для динамічної роботи ринків; - підвищення рівня обізнаності суб'єктів ринку про переваги кластерних взаємозв'язків; - забезпечення підтримки схем стимулювання співробітництва в кластерах та ініціативних мережеских посередників, що знаходять організації для спільної діяльності; - посередництво та управління системою налагодження зв'язків та обміну знаннями; - допомога у неформальному і формальному обміні знаннями; - сприяння програмам спільних досліджень і розвитку; - формування та реалізація кластерних програм; - створення і розвиток кластерної інфраструктури; - залучення коштів на фінансування заходів з реалізації державної кластерної політики під гарантії уряду; - формування умов для ефективного організаційного розвитку кластерів, включаючи виявлення учасників кластера та розробку стратегії його розвитку; - забезпечення ефективної підтримки інвестиційних проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності учасників кластерів.
II етап. Визначення принципів кластерної політики	Основними принципами кластерної політики є: принцип доцільності; ієрархічності; комплексності; диференційованого підходу; узгодженості і взаємної ув'язки; координації; системності; стимулювання; кооперентності; підтримки.
III етап. Розробка кластерних стратегій	Кластерна політика повинна формуватися на державному, регіональному, місцевому рівнях і на рівні суб'єктів кластера. Ієрархія кластерних стратегій на прикладі інноваційного кластеру представляється такою: стратегія участі в кластері – стратегія підвищення конкурентоспроможності підприємств; регіональна кластерна стратегія – регіональна інноваційна стратегія; національна кластерна стратегія – національна інноваційна стратегія.
IV етап. Реалізація кластерної стратегії	Формування фондів розвитку кластерів. Фінансування кластерних програм на основі проектного методу Запровадження чіткої системи моніторингу процесу реалізації кластерних програм на усіх управлінських рівнях

Реалізація основних принципів формування національної кластерної політики (табл. 1) передбачає наступне:

- політика уряду не повинна бути строго орієнтована на пряме субсидування галузей промисловості і підприємств або на обмеження конкуренції на ринку;
- кластерні ініціативи можуть виходити від місцевих органів державної влади;
- політика уряду повинна перейти від прямого втручання до прямого стимулювання кластерів. Втручання в процеси кластеризації може бути виправдано тільки у випадку з прозорим ринком або в разі недосконалості інноваційних систем;
- уряд не повинен покладати на себе керівництво або право власності над початківцями кластерами, а в основному має виступати посередником, який зводить разом виробників, постачальників і покупців, забезпечуючи структури і стимули, що сприяють кластеризації та процесу інновацій;
- національна кластерна політика повинна концентруватися не лише на конкурентоспроможних кластерах, але й не хтувати дрібними і виникаючими за ініціативою бізнесу кластерами.

У зв'язку з тим, що національна кластерна політика повинна сприяти реалізації кластерних ініціатив на місцях та на регіональному рівні, доцільно визначити основні напрями регіональної кластерної політики. До них можна віднести:

- проведення досліджень з метою виявлення наявності умов для формування потенційних кластерів в окремих регіонах країни. Можливо – проведення регіональних конкурсів на проведення подібних досліджень;
- ідентифікація кластера, виявлення структури кластера, територіальної локалізації його окремих складових;
- відстеження кластерних ініціатив та інформування про них державні органи влади, у разі можливостей створення кластерів, що мають національне значення;
- визначення експертним методом параметрів, за якими ті чи інші підприємства можуть бути віднесені до ядра кластеру;
- формування комунікаційних майданчиків для потенційних учасників територіальних кластерів;
- вивчення зв'язку підприємств кластеру з виробничими організаціями, фінансовими інститутами, науково-дослідними та освітніми установами та ін.;
- розробка механізму методичної, інформаційно-консультаційної та освітньої підтримки розвитку кластерів;
- координація діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань підприємств з метою реалізації кластерної політики;
- розширення набору інструментів фінансової підтримки кластерних проектів з бюджетних джерел;
- сприяння консолідації учасників кластера (у тому числі через асоціативні форми), реалізація програм сприяння виходу підприємств кластера на зовнішні ринки, проведення спільних маркетингових досліджень та рекламних заходів, реалізація освітньої політики, узгодженої з основними представниками кластеру, забезпечення можливості комунікації і кооперації підприємств і освітніх установ;

- створення і розвиток кластерної інфраструктури;
- формування інституційного середовища для розвитку територіальних економічних кластерів;
- посередництво і керування системою налагодження зв'язків;
- визначення фінансових можливостей зі співфінансуванням з бізнесом територіальних кластерів, фінансова підтримка інвестиційних проектів;
- співфінансування аналітичних досліджень перспектив розвитку кластеру на зовнішньому ринку, оцінка впливу кластеру на територію і соціальну сферу.

К. е. н. Табенська О. І.

Вінницький національний аграрний університет, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Виготовлення конкурентоспроможної продукції, яка відповідає міжнародним стандартам якості, надає можливість українським підприємствам створити ефективні умови для її реалізації не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку. Пошук інноваційних підходів в підприємницькій діяльності; співпраця з іноземними партнерами, використовуючи механізми кооперації та інтеграції; реклама вітчизняної продукції за кордоном; удосконалення іміджу підприємства; участь в регіональних та міжнародних виставках і ярмарках створює передумови для перспективного розвитку підприємницької діяльності в Україні.

На сучасному етапі трансформації світового господарства саме інновації стають обов'язковим елементом господарської діяльності підприємств і є важливим стимулюючим фактором й передумовою їх розвитку. «Інноваційна діяльність – одна з основних сфер функціонування будь-якого підприємства, у якій використовуються знання з техніки, економіки, екології, соціальної психології й соціології, фундаментальних і прикладних наук; тісно переплітаються теорія і практика, виробництво та управління ним, стратегія і тактика» [1, с. 206–209].

В умовах загострення глобальної конкуренції наприкінці ХХ століття – на початку ХХІ століття імперативом забезпечення міжнародної конкурентоспроможності суб'єктів підприємницької діяльності у довготерміновій перспективі виступає процес створення та розвиток інноваційних конкурентних переваг. Ключовим чинником таких переваг виступає не забезпеченість природними ресурсами, а наявність конкурентоспроможних наукомістких секторів промисловості.

Інноваційне мале підприємництво найчастіше ґрунтується на ризикових наукових дослідженнях. На відміну від нього, у великих корпоративних структурах створюються максимально сприятливі умови для залучення інвестицій, акумулювання надходжень з різних джерел. При формуванні стратегії поведінки необхідно враховувати та використовувати переваги малих наукомістких підприємств, розширення масштабів інноваційного підприємництва і сполучення в економіці малого і великого корпоративного бізнесу.

Мале і велике корпоративне підприємництво пов'язане одне з одним відносинами не тільки конкуренції, а й співробітництва в різних формах. Потужні компанії та малі підприємства пов'язані за допомогою вертикальної інтеграції, як ланки одного виробничого ланцюга. Взаємодія також може бути «залежною», коли переважаючим мотивом у взаємовідносинах фірм є конкуренція [2, с. 422–428].

Розглянемо чинники макросередовища, які безпосередньо впливають на формування інноваційної діяльності підприємств (рис. 1).

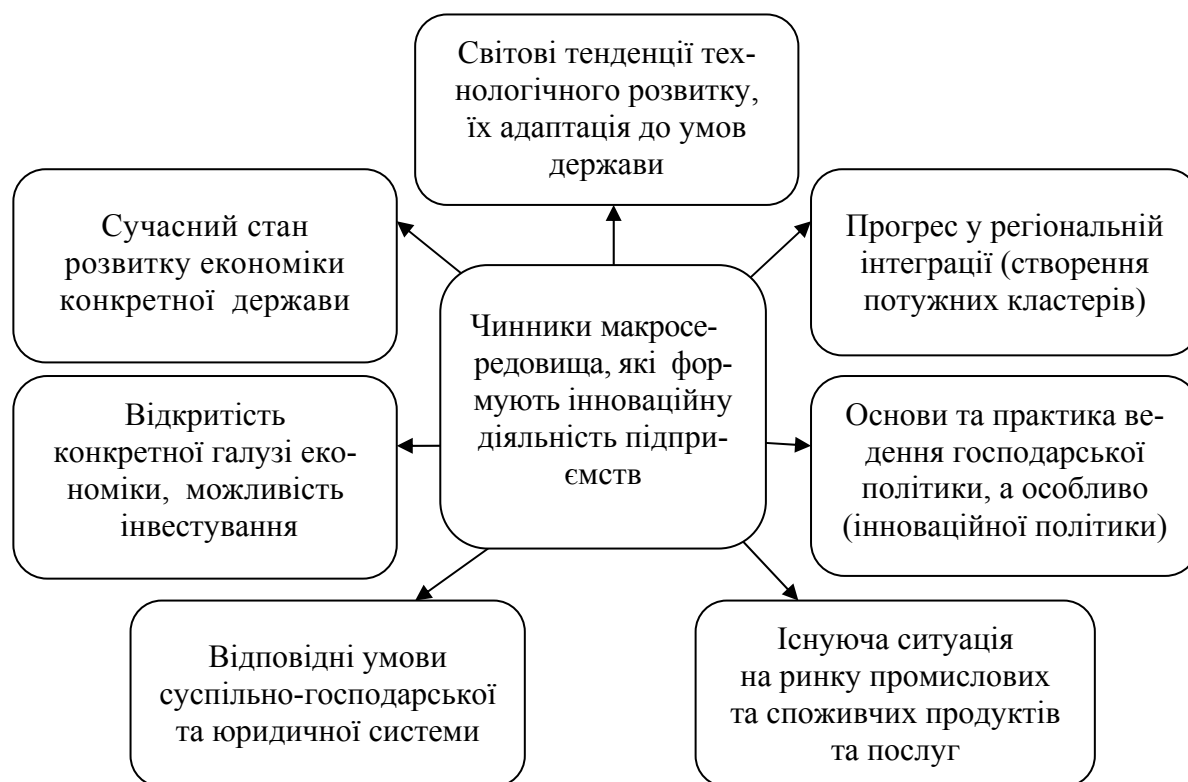

Рис. 1. Чинники макросередовища, які впливають на формування інноваційної діяльності підприємств

Необхідно зазначити, що зовнішні чинники, які впливають на процес виникнення інновацій, характеризуються здатністю постійно змінюватися і диференціюватися [1, с. 206–209].

Отже, створення великих, високотехнологічних корпоративних структур має ряд важливих переваг у порівнянні з підприємствами малого і середнього бізнесу, і вони відіграють значну роль у формуванні ефективної структури народного господарства й у посиленні економічної і науково-технічної інтеграції України. Завдяки об'єднанню капіталів вони мають можливість збільшити обсяг виробленої продукції, розширити масштаби сучасних господарських операцій. Їм також під силу формування власних фондів інвестування, необхідних для реалізації перспективних проектів.

Укрупнення виробництва дозволяє знизити собівартість продукції, яка виготовляється, дає економію на торгових операціях, тому що матеріали і устаткування можуть постачатися великими оптовими партіями [3, с. 91–94].

Ускладнення умов бізнес-середовища, загострення конкурентної боротьби суб'єктів господарювання за уподобання споживачів, активізація пошуку засобів

завоювання прихильності покупців вимагають від підприємців забезпечення свого місця на ринку, що є результатом вибору серед альтернативних варіантів у межах системи координат «зростання-розвиток», з орієнтацією на досягнення довгострокових конкурентних переваг.

Різноманітні форми об'єднання підприємств мають прояв практично на всіх ринках. Зважаючи на обмеженість ресурсів кожного елемента такої складної структури, як підприємницька мережа, завдання управління нею полягає у забезпеченні тісної взаємодії між учасниками-партнерами, що дозволить підтримувати потенціал компанії на належному рівні як для досягнення поточних цілей бізнесу, так і для його розвитку у довгостроковій перспективі [4, с. 96–100].

Щодо форм організації виробництва, здатних забезпечити інноваційний розвиток, то однією з найважливіших на сучасному етапі є впровадження інтеграційних структур – кластерів. Ефективність даної моделі досягається за рахунок інноваційної діяльності, розвитку взаємодопомоги, поєднання кооперації з конкуренцією та поширення взаємного обміну інформацією, знаннями ноу-хау та патентами. Територіальні інноваційні кластери мають у своїй основі стабільну систему поширення нових знань, технології, продукції, тобто інноваційно-технологічну мережу. Вони формують і використовують спільну наукову базу.

Підприємства кластера одержують додаткові конкурентні переваги завдяки можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію і стандартизацію, скорочувати вартість трансакцій, мінімізувати витрати на впровадження інновацій [5, с. 161–165].

Розглянемо умови, які необхідно створити для ефективного розвитку кластерів в Україні в перспективі (рис. 2).

Рис. 2. Умови, які необхідно створити для ефективного розвитку кластерів в Україні

Важливість інноваційних промислових кластерів полягає не тільки в їх спроможності інтегрувати творчий потенціал окремої місцевості у добровільне партнерське об'єднання з метою отримання сукупного економічного прибутку на основі комплексного задоволення потреб як споживачів, так і виробників, але ще й тому, що кластер виступає як форум, в рамках якого відбувається діалог між діловими, державними, науковими і громадськими колами щодо шляхів розвитку конкурентних переваг окремих територій, регіону, чи країни в цілому [6, с. 256–260].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що формування інституціональних структур міжнародного бізнесу під впливом науково-технічного розвитку вимагає постійного аналізу провідних тенденцій у накопиченні наукового знання, оцінки горизонтів науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Оскільки з розвитком процесів глобалізації, інтернаціоналізації та інтеграції, поширенням сфери діяльності ТНК, підвищенням ролі інтелектуальної праці, інформації та технології, в економічному зростанні став відбуватися істотний вплив НТП на трансформацію інституціональних структур міжнародного бізнесу [7, с. 70–72].

Список використаних джерел:

1. Шлюсарчик Б. Умови інноваційності підприємств у сучасній ринковій економіці / Б. Шлюсарчик // Держава та регіони. Серія: «Економіка та підприємництво». – 2009. – № 3. – С. 206–209.
2. Слободян Т. І. Коопераційні форми міжнародного науково-технічного співробітництва підприємств / Т. І. Слободян // Наукові записки. Серія: «Економіка». – 2010. – Вип. 15. – С. 422–428.
3. Луцький І. М. Підтримка держави щодо розвитку інтеграційних процесів в Україні / І. М. Луцький, А. І. Луцький, О. М. Каленюк // Економіка та держава. Серія: «Державне управління». – 2008. – № 8. – С. 91–94.
4. Кавун О. О. Підприємницькі мережі у роздрібній торгівлі України: сутність, класифікація і перспективи формування / О. О. Кавун // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 96–100.
5. Панухник О. В. Інноваційна концепція забезпечення формування конкурентоспроможності економіки регіону / О. В. Панухник // Формування ринкових відносин в Україні. Серія: «Розвиток регіональної економіки». – 2010. – № 2 (105). – С. 161–165.
6. Коляденко С. В. Кластери як один з інтегрованих формувань в АПК / С. В. Коляденко // Черкаського держ. технол. ун-ту. Серія: «Економічні науки»: зб. наук. праць. – Черкаси: ЧДТУ, 2010. – Вип. 22. – С. 256–260.
7. Безшура А. Ю. Методологічні підходи щодо вивчення впливу НТП на інституціональну структуру міжнародного бізнесу / А. Ю. Безшура // Економіка та держава. – 2010. – № 8. – С. 70–72.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ СУСПІЛЬНОГО ВІДТВОРЕННЯ

Колеснікова В. В., Кукушкіна Л. М., Кукушкін Д. В.

Севєродонецький хіміко-механічний технікум

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО СУБРЕГІОНУ

Невід’ємними складовими сучасного підприємництва є малий та середній бізнес, на який покладаються функції прискорення структурної перебудови економіки, підвищення організаційної ефективності використання національних ресурсів. Однак в Україні державна підтримка розвитку малого підприємництва поки що не віднесена до основних напрямів у розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Мале підприємництво підтримується тільки на регіональному рівні. Участь місцевих адміністрацій в його розвитку незначна, хоча за своєю природою цей рівень управління найбільш близький і доступний підприємцям. З цього виникає необхідність змістити акценти державної підтримки малого підприємництва на місцевий рівень. Все вище приведене визначило вибір теми дослідження, його актуальність і практичне значення.

Об’єкт дослідження – перспективи розвитку малого підприємництва в Україні.

Мета дослідження полягає в розкритті суті і значення такої форми підтримки підприємництва як *інкубація бізнесу*, або надання допомоги суб’єкту підприємницької діяльності, що починає власний бізнес.

Сьогодні в Україні залишаються невирішеними чимало проблем розвитку малого підприємництва, до яких, зокрема, належать:

- 1) надмірний розвиток корупції та бюрократизму;
- 2) високий рівень оподаткування, що ставить під сумнів прибутковість діяльності малих підприємств, підвищує вірогідність банкрутства;
- 3) відсутність ефективних механізмів кредитування та страхування суб’єктів малого бізнесу, незахищеність банківських установ від різноманітних видів ризику, пов’язаних із кредитуванням малих підприємств;
- 4) недоступність бізнес-освіти для персоналу малих підприємств, відсутність соціальних гарантій;
- 5) політична та економічна нестабільність, а також суперечливість та ускладненість законодавства.

Проблема, вирішенню якої присвячено дослідження: як створити умови для сприяння розвитку і підтримки малого підприємництва в країні.

Діяльність із налагодження результативного й ефективного механізму формування та реалізації державної політики підтримки малого бізнесу в Україні, безсумнівно,

вимагає творчого запозичення та використання світових досягнень у цій сфері, насамперед досвіду країн з розвинутою ринковою економікою.

Як свідчить світовий досвід, одним із найуспішніших шляхів розвитку і підтримки підприємництва є *інкубація бізнесу*, або надання підтримки суб'єкту підприємницької діяльності з метою спрощення, полегшення та прискорення входження його в ринок і досягнення бажаного підприємницького ефекту. Підтримка, яка забезпечується інкубацією, значною мірою допомагає початківцям набутти необхідного професіоналізму щодо обраної сфери діяльності, сприяє подоланню ринкових і штучних бар'єрів під час створення бізнес-структури та на початковому етапі розвитку. І якщо, за статистикою, самостійно виживають у середньому близько третини створених фірм, то серед тих, хто скористався підтримкою бізнес-інкубаторів, як правило, стають успішними понад 85 % учасників.

Бізнес-інкубатори – це структури, що надають допомогу новим компаніям на етапі їх організації та становлення. Основна мета бізнес-інкубаторів в інтерактивному процесі – надихати людей на організацію власної справи, створювати умови, що сприяють розвитку нових компаній і підприємництва, підтримувати їх у розробленні новаторських продуктів, надавати їм приміщення, засоби інфраструктури і т. ін. Головний акцент у діяльності бізнес-інкубаторів робиться на стимулюванні розвитку місцевої і регіональної економіки та створенні робочих місць. Бізнес-інкубатори необхідні для зміцнення й розвитку початкуючих підприємств. Вони опікують молоді фірми, допомагаючи їм виживати і рости під час початкового періоду діяльності, коли вони найбільш уразливі. Для невеликих міст Північно-Західного субрегіону області, який охоплює міста Лисичанськ, Рубіжне, Сєвєродонецьк, а також Кременський район Луганської області, поява такого новоутворення, як бізнес-інкубатор, є дуже важливою для перспектив розвитку малого підприємництва, оскільки тільки практичний досвід роботи в напрямі становлення бізнесу спроможний надати реальну допомогу тим, хто насправді зацікавлений в організації успішної власної справи.

Проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Локальні інвестиції та національна конкурентоспроможність» (USAID ЛІНК) оголосив про початок реалізації в Україні своєї нової ініціативи – сприяння комерціалізації наукових розробок. Він передбачає програму заходів з підвищення рівня обізнаності учасників, пошуку й підбору партнерів («match-making») і фінансування нових партнерств між українськими науково-дослідними закладами та малими й середніми підприємствами (МСП).

Однак говорити про зрілі форми українських бізнес-інкубаторів як перспективи інноваційного розвитку малого підприємництва в Україні ще не приходиться. Незважаючи на офіційну державну підтримку, (наприклад, розпорядження Кабінету міністрів 2001 року про всебічну підтримку місцевою владою діючих і існуючих бізнес-інкубаторів) ця ідея ще не знайшла широкого застосування і належного розвитку.

К. е. н. Кучер С. Ф.

Бердянський державний педагогічний університет, Україна

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПРИМОРСЬКИХ МІСТ

В ХХІ ст., в умовах глобальної економічної кризи зростає і далі буде зростати тенденція самостійності регіонів, які несуть все більшу відповідальність за результати регіонального розвитку. Про це говорять тенденції регіональної самостійності в Іспанії, Італії, Німеччині, Британії та інших країнах, як Європи, так і на всіх континентах. Проблемам розвитку регіонального менеджменту чимало уваги приділяють вітчизняні вчені-регіоналісти з Інституту регіональних досліджень НАН України [2]; з дослідження регіонального економічного простору вчених Ради по вивченню продуктивних сил НАН України [3]; з вивчення проблем регіонального менеджменту, яким займаються Д. Стеченко [4], А. Мазур [5], В. Василенко [6], А. Мельник [7], Б. Адамов, А. Лук'яненко, М. Чумаченко та інші учені.

Набуває реальних ознак положення, що провідним фактором розвитку приморських міст визначається не наявність ресурсів, а ефективність їх використання [1, с. 11], що є можливим за умови впровадження сучасних технологій планування.

Мета тез – обґрунтувати місце, роль і значення планування розвитку приморських міст у системі регіонального менеджменту.

Пропонується розглядати структуру предметно-просторового середовища приморського міста яка вибудовується концентричними колами, які плавно переходять з одного в інше і міняють свої властивості в міру не тільки просторового, а й емоційного віддалення від середовища, яке освоїла людина. Зародилися доктрини територіального (просторового) розвитку, а уряд України спромігся ухвалити схему-прогноз розвитку й розміщення продуктивних сил регіону (2001 р.) і адаптовані регіональні прогнози [8–9], а також методичні рекомендації з формування регіональних стратегій розвитку [10]. Науковці П. Круш і О. Кожемяченко визначають регіональний менеджмент як «науку, що вивчає й аналізує особливості формування та динаміку розвитку системи державного планування соціально-економічними процесами в окремому регіоні» [11, с. 8], що, на наш погляд, неправомірно звужує предмет регіонального менеджменту. Очевидно, не може претендувати на повноту й усебічний аналіз трактування регіонального менеджменту як «... управління соціально-економічними процесами в регіоні...», оскільки екологічні процеси, менеджмент регіонального економічного простору випадають з контексту функціонального управління [12, с. 34].

Колектив кримських учених, навпаки, дотримується широких поглядів на предмет регіонального менеджменту, відзначаючи, що його сутність виражається «інтегрованою функцією галузевого, державного, місцевого (самоврядування) і міжгалузевого управління» [13, с. 107].

На основі теоретичних концептів вибудовується практика стратегічного планування і в Україні, зокрема Запорізькій області, чому посприяв канадсько-український проект партнерства Канада – Україна «Регіональне врядування та розвиток» [14]. Пріоритетними напрямками стратегії розвитку курортно-рекреаційних міст Азовського узбережжя Запорізької області визначено такі:

I. Розробка та впровадження стратегії використання потенціалу курортно-рекреаційних приморських міст запорізького Приазов'я.

II. Раціональне природокористування, збереження та відтворення природно-рекреаційного потенціалу КРТ прибережної території області.

III. На основі залучення інвестицій зміцнення матеріально-технічної бази, розвиток інфраструктурного потенціалу КРТ регіону.

IV. Інституційний, інформаційний та маркетинговий супровід реалізації стратегії використання потенціалу КРТ, спрямованої на розвиток курортно-рекреаційної діяльності та продукування конкурентних курортно-рекреаційних послуг.

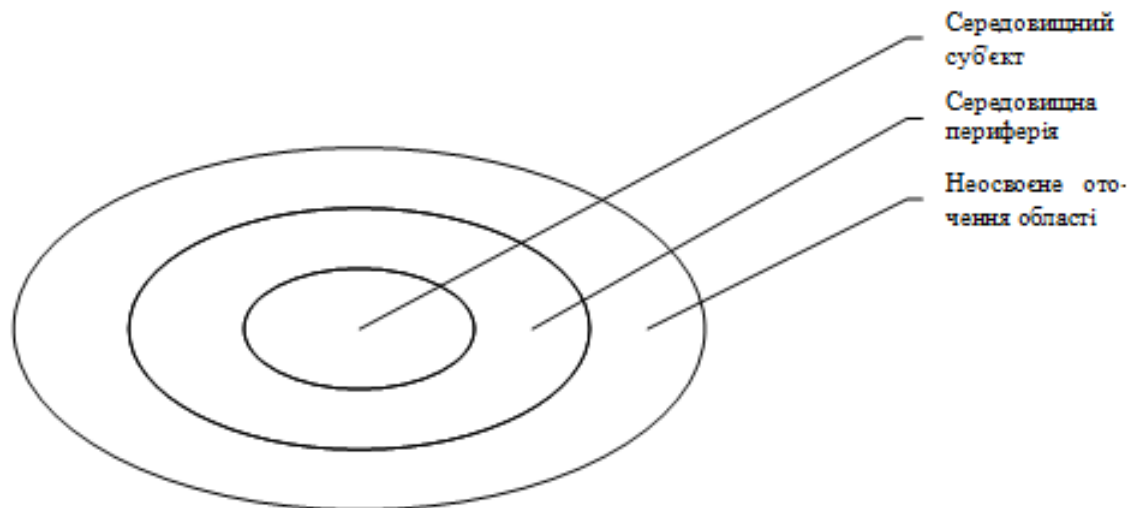

Рис. 1. Структура предметно-просторового середовища приморського міста

Висновки. Сучасна регіональна наука у сфері регіонального менеджменту розвивається принаймні за двома напрямками:

а) адаптацією корпоративних методів планування до менеджменту складними регіональними системами, зокрема КРТ;

б) піонерною практикою інноваційного менеджменту активними регіонами (технології стратегічного планування, впровадження систем планування якістю муніципальних та державних послуг, бюджетування як планування за результатами тощо). Цикл стратегічного планування у КРТ приморських регіонів не завершено: він потребує не тільки креативної, фінансової, організаційної, маркетингової підтримки, але й наукового супроводу, чому будуть присвячені подальші наукові пошуки.

Список використаних джерел:

1. Региональная экономика: учебник / [под общ. ред. В. И. Видяпина, М. В. Степанова]. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 666 с.
2. Регіональна політика: методологія, методи, практика / [ред. кол.: відп. ред. М. І. Долішній]. – Л., 2001. – 700 с.
3. Економічний простір і динаміка розвитку продуктивних сил України: теоретико-методологічні основи дослідження / [Б. М. Данилишин, І. К. Бистряков, О. І. Дачій та ін.; за ред. Б. М. Данилишина]. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – 220 с.
4. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком / Д. М. Стеченко. – К.: Вища школа, 2000. – 283 с.

5. Мазур А. Г. Регіональна економіка: проблеми відтворення й управління / А. Г. Мазур. – Вінниця: Вінницяоблдрукарня, 2000. – 263 с.
6. Василенко В. Н. Архитектура регіонального пространства: монографія / В. Н. Василенко. – Донецьк: Юго-Восток, 2006. – 256 с.
7. Організаційно-економічний механізм розвитку регіону: трансформаційні процеси та їх інституційне забезпечення: монографія / [кол. авт.; за ред. А. Ф. Мельник]. – Тернопіль: Економічна думка, 2003. – 608 с.
8. Генеральна схема планування території України: затверджена Законом України від 07.02.2002 р. № 3059-111 // Управління сучасним містом. – 2002. – № 1–3.
9. Схема-прогноз розвитку і розміщення продуктивних сил у регіоні Автономної Республіки Крим на період до 2015 року. – К.: РПВС України НАН України, 2005. – 195 с.
10. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання: наказ Міністерства економіки України від 04.12.2006 р. № 367 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=92210
11. Круш П. В. Регіональне управління: навч. посіб / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 248 с.
12. Парамонов В. В. Региональная экономика и управление: учеб. пособ. / В. В. Парамонов. – М.: Антарес, 2004. – 169 с.
13. Управління розвитком регіону: навч. посіб / [Т. Л. Миронова, О. П. Добровольська, А. Ф. Процай, С. Ю. Колодій]. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 328 с.
14. Проект партнерства Канада – Україна «Регіональне врядування та розвиток» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eru.org.ua/index.php?page=1377>

К. е. н. Медвідь В. Ю.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В умовах економічних і соціальних перетворень, що здійснюються в Україні, особливого значення і актуальності набуває проблема теоретичного осмислення та практичного вирішення забезпечення конкурентоспроможності України в контексті світової глобалізації [1]. Конкурентоспроможність слід сприймати як інструмент, що допомагає досягненню мети, тобто загального підвищення добробуту. Щоб стати ефективним інструментом регіональної економічної політики, вивчення конкурентоспроможності має якомога більшою мірою інтегрувати часовий вимір.

Українські науковці конкурентоспроможність регіону розуміють як «здатність кожної регіональної системи до визначення та ефективного використання своїх конкурентних переваг на умовах самостійності та самофінансування і в межах існуючого законодавства, з метою забезпечення сталого зростання показників економічної діяльності в розрахунку на душу населення та раціонального розміщення продуктивних сил» [2]. Тобто, конкурентоспроможність регіону – це здатність економіки регіону передбачати та успішно адаптовуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів шляхом створення нових економічних можливостей за рахунок використання стійких конкурентних переваг регіону; визначати його роль і місце в економічному просторі країни та на світовому ринку товарів і послуг [3].

В умовах конкуренції вихідна нерівність неминуче приводить до появи в країні «переможців» і «програвших». «... Жорсткий, але в принципі адекватний ринковому економічному базису суспільства «відбір» територій уявляється об'єктивно обумовленою альтернативою проголошеним нинішніми органами влади способу «призначення зверху» територій – «полюсів зростання»» [4, с. 29]. Предметом конкуренції між регіонами можуть служити фінансові, матеріальні, інтелектуальні і трудові ресурси, що знаходяться в руках підприємців, а для них самих – ресурси самого регіону. Саме ця ситуація «монополістичної конкуренції з позицій регіону-продавця для регіональної економіки найбільш характерна. Це пов'язано з іммобілізацією природних ресурсів і інших компонентів регіонального відтворювального потенціалу, а також з якісними відмінностями складу регіональних господарських комплексів, і в кожному з них своє унікальне середовище для ведення виробництва» [5, с. 67; 6, с. 39]. При цьому основними чинниками, які в найбільшій мірі надають дію на конкуренцію між регіонами, є: по-перше, суб'єктна взаємозалежність (коли зміна положення одного регіону надає вплив на положення іншого або інших); по-друге, регуляторна діяльність держави (яка в особі окремих державних органів управління сприяє окремим регіонам, протиставляючи тим самим їм інші регіони); по-третє, природна обумовленість (коли на території окремого регіону може бути відкрите нове родовище або організовано нове виробництво, які приведуть до зміни існуючий «статус-кво» між регіонами) [7, с. 49].

Відповідно до аналітичної інформації проекту оцінки конкурентоспроможності України та її регіонів, який здійснюється Фондом «Ефективне управління» у партнерстві із Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ), в п'ятірку лідерів за рівнем конкурентоспроможності входять наступні регіони України: Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Київська області та м. Київ. Найнижчі показники мають такі регіони, як Херсонська, Кіровоградська, Житомирська, Чернігівська та Тернопільська області.

Таким чином, серед основних стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності регіонів України має стати: розвиток базової освіти; підвищення якості вищої і професійної освіти та залучення в регіоні креативних професіоналів; випереджаючий розвиток інфраструктури; створення регіональної інноваційної системи; забезпечення ефективності регіональних ринків; підвищення інвестиційної привабливості регіонів та збільшення обсягів венчурного інвестування; запровадження сучасних форм управління бізнесом; формування «точок зростання» регіональної економіки; інтеграція компаній регіону у глобальну мережну економіку; орієнтація системи управління регіонами на стратегію підвищення їх конкурентоспроможності; інституціалізація відносин населення, бізнесу й органів влади на регіональному рівні; маркетингове забезпечення конкурентної політики; кластерна організація економіки регіону.

Список використаних джерел:

1. Олієвська М. Г. Напрями забезпечення конкурентоспроможності регіонів України / М. Г. Олієвська // Вісник ун-ту «Україна». – 2012. – № 15. – С. 29–35.
2. Безугла В. Сучасні аспекти формування регіональної конкурентоспроможності: монографія / В. О. Безугла, Л. П. Шаповал, К. О. Латишев // Кременчук: КРЕМПАК, 2010. – 285 с.

3. Стасюк О. М. Інтегральна оцінка конкурентоспроможності регіонів України // О. М. Стасюк, І. А. Бевз // Научно-технический сборник: Коммунальное хозяйство городов. – 2006. – С. 53–60.
4. Швецов А. Соотношение централизации и децентрализации в государственной региональной политике: о сложившейся ситуации, необходимости и путях ее изменения / А. Швецов // Российский экономический журнал. – 2006. – № 5–6. – С. 14–35.
5. Пчелинцев О. С. Регулирование воспроизводственного потенциала территории как основа региональной политики / О. С. Пчелинцев, В. Я. Любовный, А. Б. Воякина // Проблемы прогнозирования. – 2000. – № 5. – С. 62–68.
6. Ковальська Л. Л. Оцінка конкурентоспроможності регіону та механізми її підвищення: монографія / Л. Л. Ковальська. – Луцьк: Надстиря, 2007. – 420 с.
7. Василенко В. Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы: монография / В. Н. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будяков / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: Юго-Восток, 2008. – 363 с.

Салахова Ю. Ш.

Полоцкий государственный университет, Республика Беларусь

**НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ НЕДВИЖИМОСТИ:
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СУЩЕСТВУЮЩИХ ПОДХОДОВ,
ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ**

Налог – одна из самых древних форм экономических отношений, появление которой связано с самыми первыми общественными потребностями. Налоги представляют собой обязательные сборы, взимаемые государством с хозяйственных субъектов и с граждан по ставке, установленной в законном порядке. К налогам относили разнообразные виды платежей из доходов отдельных граждан в пользу государства или государя. Это могли быть разного вида отчисления, подати, дани, пошлины и сборы, как денежные так и натуральные (зерном, вином и т. п.) Люди о налогах думали всегда с двух сторон: одни – о том какие налоги установить и как их собрать, а другие – о том, как их платить или как от них уходить.

Необходимо заметить, что имущественное налогообложение в Республике Беларусь представлена двумя видами платежей, а именно: земельный налог, и налог на недвижимость. В научной литературе отсутствует четкое определение понятия «имущество» и, как следствие, «недвижимое имущество». Многие авторы склонны считать, что «имущество – совокупность вещей, которые находятся в собственности какого-либо физического лица, юридического лица или публично-правового образования (включая деньги и ценные бумаги), а также их имущественных прав на получение вещей или имущественного удовлетворения от других лиц, и представляют для собственника какую-либо полезность» [1, с. 18]. Следовательно, «недвижимость – вид имущества, признаваемого в законодательном порядке недвижимым. К недвижимости по происхождению относятся земельные участки, участки недр и все, что прочно связано с землей, то есть объекты, перемещение которых без несоразмерного ущерба их назначению невозможно, в том числе здания, сооружения, объекты незавершенного строительства. Кроме недвижимости по происхождению, существует «недвижимость по закону» [2, с. 38].

Таким образом, обобщая терминологию и мнения большинства специалистов, следует сделать вывод, что недвижимым имуществом является участок земли и вещи, неотделимые от участка земли без причинения им значительных разрушений, в том числе здания и сооружения. Вещь как материальный объект определяет в основном физическое состояние имущества, к примеру, «недвижимая вещь».

Так как: в Республике Беларусь существуют два налога, регулирующих процесс налогообложения имущества, а именно земельный налог и налог на недвижимость, то возникает четкое расхождение между теорией и практикой, если с земельным налогом все априори ясно, то налог на недвижимость, который в законодательстве Республики Беларусь подразумевает налогообложение зданий, сооружений, жилых помещений и т. д. не совсем правомерен по своему названию. Будет целесообразно заметить, что разделение имущественного налога на два блока, с различными объектами налогообложения, в данном случае исходя из практики Республики Беларусь налогов, уплачиваемых за землю, находящуюся в собственности субъектов экономики, и налогов уплачиваемых за недвижимое имущество, а именно зданий, сооружений, жилых помещений и т. д., это оправданная, правомочная и целесообразная налоговая политика. В данном случае представляется возможным сохранение структуры, так как объединение имущественных налогов в один блок не является целесообразным в связи с радикальным различием признания объектов собственности, определения налоговой базы, способов начисления и уплаты налогов. Представляется возможным переименование налога на недвижимость в налог с жилых помещений, построек и машин-мест.

При определении налогооблагаемой базы имущественного налога обычно используется стоимость налогооблагаемых объектов, наиболее близко соответствующая рыночной, что стимулирует наиболее экономически рациональное их использование. Кроме того, в ряде стран в качестве основы берется арендная стоимость недвижимого имущества. Методика определения стоимости недвижимого имущества основывается либо на сравнении продаж, то есть на изучении цен рыночных сделок с объектами недвижимости, либо на капитализации дохода от потенциального наилучшего и самого выгодного использования недвижимого имущества, либо на уровне затрат, то есть на расчете расходов, которые потребовались бы на полное восстановление данного объекта недвижимости, либо на сочетании всех трех перечисленных методов. Рассмотрим порядок определения налоговой базы в рамках налога на недвижимость (табл. 1).

Таблица 1. Порядок определения базы налогов на недвижимое имущество

Страна	Порядок определения налоговой базы
Великобритания	Годовая чистая стоимость имущества (сумма дохода от имущества). Оценку осуществляет государство.
Германия	Земля оценивается по кадастровой стоимости. Недвижимость оценивается по рыночной стоимости на основе одного из трех подходов: доходного, сравнительного или затратного, в зависимости от выбора местных органов власти. Оценку осуществляет государство.

Продолжение табл. 1

Италия	Произведение потенциального дохода, который может принести имущество, и коэффициента, устанавливаемого в зависимости от целей использования имущества.
Молдова	Рыночная стоимость, определяемая на основе одного из трех методов: метод сравнительного анализа продаж, доходный метод, затратный метод. Оценку осуществляет государство.
СНГ (за искл. Молдовы)	Кадастровая стоимость. Оценку осуществляет государство.
США	Определенная часть рыночной стоимости (в зависимости от штата). Оценку осуществляют профессиональные оценщики.
Франция	Произведение стоимости условной арендной платы жилья, определяемого местным земельным реестром на коэффициенты, устанавливаемые органами местного самоуправления.
Швейцария	Земля – кадастровая стоимость. Строения — величина вложенного капитала (стоимость приобретения или затрат на строительство).

Источник: собственная разработка на основе данных [3; 4].

Необходимо заметить, что в большинстве стран, в которых в качестве налоговой базы используется в той или иной степени рыночная стоимость недвижимости, средняя ставка налога, предусматривающего в качестве объектов здания и строения, не превышает 1% (табл. 2).

Таблица 2. Средняя ставка налога, предусматривающего в качестве объектов здания и строения (налоговая база определяется как рыночная стоимость недвижимости)

Страна	Средняя ставка, % от рыночной стоимости
Болгария	0,15%
Германия	0,1%
Испания	0,2%
Италия	0,05% (база – 50% рыночной стоимости)
Канада	1,2%
Нидерланды	0,7% (база – рыночная стоимость всего имущества, в том числе движимого за вычетом обязательств)
Швеция	2,5% (база – 75% рыночной стоимости)

Источник: собственная разработка на основе данных [3; 4].

Таким образом, определение налоговой базы на основании рыночной стоимости объектов является единственной возможностью выполнения налогом распределительной и социальной функции, так как в рыночной экономике взимание налога на основании других видов стоимости неизбежно приведет к диспропорции налогового бремени. Поскольку, как уже указывалось ранее, имущество гражданина является одним из реальных показателей его финансовой состоятельности, а, следовательно, и налоговой платежеспособности.

В рамках налогообложения физических лиц, налог на недвижимость является одним из основных видов налогов поступлений в бюджеты различных уровней Республики Беларусь.

Одним из объектов налогообложения в рамках данного налога является жилые помещения в многоквартирном доме, предназначенные и пригодные для проживания

физических лиц [5]. Одним из основных условий признания плательщиком определенное физическое лицо является факт наличия в собственности двух и более квартир [5].

Проведя аналогию со схожим по своей сути земельным налогом, который так же уплачивается физическими лицами в Республике Беларусь, можно заметить, что данный признак включения объекта в состав объектов, облагаемых по данному налогу, не практикуется, что вполне отвечает всем мировым стандартам и принципам налогообложения.

Считаем целесообразным и полностью оправданным включение квартир, находящихся в собственности у физических лиц, в независимости от их количества, в объекты обложения налогом на недвижимость.

Необходимо так же заметить, что данные изменения позволят значительно повысить доходы республиканского и местных бюджетов, учитывая тот факт, какова динамика увеличения частного городского жилищного фонда Республики Беларусь.

Так же одним из положительных эффектов введения данных изменений, возможно увеличение сумм, направляемых на строительство жилья для нуждающихся за счет средств республиканского и местных бюджетов, так как доля нуждающихся в жилье остается высокой.

Список использованных источников:

1. Миляков Н. В. Налоги и налогообложение : учебник для вузов / Н. В. Миляков. – М.: ИНФРА, 2006. – 515 с.
2. Покачалова Е. Налоги, их понятие и роль. Финансовое право: учебник для вузов / Е. Покачалова. – М.: БЕК, 2002. – 326 с.
3. Стасенко В. А. Налоговая политика и создание оптимальной налоговой системы Республики Беларусь / В. А. Стасенко. – Мн.: Парадокс, 1996. – 64 с.
4. Нестеров В. В. Налоги и налогообложение / В. В. Нестеров, Н. С. Желтов, Вл. В. Нестеров. – СПб.: Финансы и статистика, 2006. – 256 с.
5. Налоговый кодекс Республики Беларусь. – М.: Информационно-издательский центр по налогам и сборам, 2010. – 590 с.

К. е. н. Скрипник Н. Є.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ТА АДАПТИВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Глибинна трансформація соціально-економічних відносин, що відбувається в Україні, обумовлює необхідність дослідження та усвідомлення регіонального розвитку суспільства, обґрунтування його пріоритетів та формування адаптивних механізмів управління. Останнім часом загострюються проблеми диспропорцій регіонального розвитку в контексті суспільного розвитку України.

Подальший розвиток регіонально-просторових утворень багато в чому залежить і від рівня їх конкурентоспроможності, що безпосередньо впливає на міжнародну конкурентоспроможність національної економіки загалом.

Конкурентоспроможність у регіональній проекції є багатоаспектним явищем, яке характеризується тісним взаємозв'язком та взаємообумовленістю її окремих елементів і рівнів. Поширення процесів економічної глобалізації робить актуальнішим питання забезпечення конкурентоспроможності регіональної економіки як запоруки сталого поступального розвитку. Комплекс різновекторних чинників, які формують передумови та загрози конкурентоспроможності регіонів, обумовлений підвищенням ступеня їх інтегрованості з різними рівнями соціально-економічного розвитку та конкурентними можливостями.

Засновник теорії конкурентоспроможності націй М. Портер розглядає конкурентоспроможність країни як наявність, збереження і розвиток її конкурентних переваг в умовах динамічної міжнародної конкуренції, в якій головну роль відіграють інновації. Основними факторами конкурентоспроможності сучасному постіндустріальному суспільству є не традиційні переваги (наявність ресурсів, вигідне геополітичне становище тощо), а нові – конкурентні переваги, пов'язані з розвитком інтелектуального капіталу [1].

Глобальна фінансово-економічна криза 2008 року продемонструвала, що дестабілізація однієї складової світового господарства негативно впливає на інші її компоненти, а дисбаланс декількох складових, утворюючи синергетичний ефект, призводить до значних руйнівних наслідків за умов низької адаптивності економіки. Формування конкурентоспроможної та адаптивної до зовнішніх збурень регіональної економіки є головним завданням державної соціально-економічної політики, розв'язання якого потребує визначення ключових складових адаптивності, що відповідатимуть наявним і майбутнім викликам.

У міжнародних рейтингах конкурентоспроможності Україну традиційно зараховують до країн, які розвиваються та характеризуються підвищеною політичною і економічною нестабільністю, несприятливим інвестиційним кліматом і високими ризиками господарської діяльності.

За даними рейтингової оцінки глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) протягом 2004–2006 рр. позиції України посилилися і вона піднялася у рейтингу з 86 до 69 місця, а за 2007–2011 рр. втратила 20 позицій у рейтингу, опустившись на 89 місце у 2010 р із 139, і піднялася на 7 позицій у 2011 р., зайнявши 82 місце із 142. За оцінками міжнародного рейтингу в 2012 р. Україна зміцнила свої позиції та посіла 73 серед 144 країн світу, піднявшись на 9 сходинок порівняно з минулим роком. Провідні позиції займають Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія, які складають трійку лідерів. Російська Федерація та Казахстан випереджають Україну за показниками конкурентоспроможності, посідаючи відповідно 67 і 51 місця у загальному рейтингу [2].

Починаючи з 2008 року фонд «Ефективне управління» спільно з Всесвітнім економічним форумом проводить дослідження конкурентоспроможності регіонів України. Основною метою дослідження є комплексна діагностика соціально-економічного розвитку регіонів України, визначення основних конкурентних переваг і стримуючих факторів. За результатами дослідження 2011 року п'ятірку лідерів очолюють м. Київ,

Дніпропетровська, Харківська, Київська, Донецька області, останні сходинок займають Житомирська, Тернопільська, Чернігівська, Кіровоградська, Херсонська області. Основними детермінантами, що обумовили позитивну динаміку розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіонів, визначені якісні охорона здоров'я, початкова освіта, вища освіта та ефективний ринок праці, але встановлено, що основною перепорою для розвитку бізнесу є вплив кваліфікованої робочої сили. Негативний вплив на рівень конкурентоспроможності регіонів справили такі чинники, як розмір ринку, зниження інноваційної активності та недостатня оснащеність новими технологіями [3]. Недостатній вплив прямих іноземних інвестицій гальмує трансфер сучасних технологій в Україну. На сучасному етапі розвитку світової економіки технологічні шоки зумовлюють стрімкі зміни в підвищенні продуктивності праці, коли в наслідок упровадження нових технологій суттєво підвищується ефективність використання трудових ресурсів. Значне підвищення продуктивності праці в період 1999–2000 рр. та 2004 р. було обумовлене відновленням використання раніше виключених із процесу виробництва потужностей. Такі зрушення не можна пов'язувати з позитивною дією досягнень науково-технічного прогресу. В економіках переважної більшості розвинених та трансформаційних країн відбуваються суттєві технологічні зрушення, а виробнича база України залишається технологічно відсталою, що знижує конкурентоспроможність української продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку і тим уповільнює загальноекономічну динаміку. За даними Світового економічного форуму в 2012 р. технологічний рівень економіки України за параметром залучення прямих іноземних інвестицій та трансферу технологій знаходиться на 109 місці у рейтингу серед 144 країн світу.

Результати дослідження виявили значні розбіжності в значенні рейтингу конкурентоспроможності регіонів лідерів та аутсайдерів, так підсумкові бали Києва та Херсонської області відповідно дорівнюють 62 (Болгарія) і 123 (Уганда) позиціям у рейтингу конкурентоспроможності. Значний міжрегіональний розрив виявлений за рівнем технологічної готовності, за розміром ринку й рівнем розвитку інфраструктури. Найменші розбіжності у балах зафіксовані за рівнем ефективності ринку праці й товарів, а також охорони здоров'я та початкової освіти. Беззаперечним є той факт, що слабкою економіку України робить величезний міжрегіональний розрив у рівні розвитку. Україна далеко не повністю використовує потенціал регіонального розвитку через нерівномірність інвестування економіки, включаючи інвестиції в людський капітал, що обумовлює значні розбіжності в розвитку. Так за даними Державної служби статистики України прямі іноземні інвестиції на кінець 2011 р. в економіку України склали 49362,3 млн. дол. США, в м. Київ – 24459,1 млн. дол. США, а в Чернівецький та Тернопільській областях 61,9 млн. дол. США. Нескладні підрахувати вражають, так 50 % від загальної суми прямих іноземних інвестицій в економіку України сконцентровані у м. Києві та перевищують у 395 разів обсяг інвестування у названих областях [4, с. 268].

Наявність значних відмінностей в розвитку регіонів України вказує на високий потенціал зростання за умови проведення цілеспрямованої політики регіонального

розвитку. Досвід розвинених країн демонструє позитивні результати державної підтримки відсталих регіонів шляхом «зонування» території країни та введення низки пільг для інвесторів у разі вкладання інвестицій в окремі види економічної діяльності, які потребують їх в першу чергу. Тобто використання механізмів державного заохочення інвесторів до розвитку певних видів діяльності в окремих регіонах дозволить перерозподілити інвестиції на користь депресивних регіонів, зменшити міжрегіональні диспропорції.

Список використаних джерел:

1. Портер М. Конкуренция: учеб. пособ. / М. Портер. – М., 2001. – 495 с.
2. Global Competitiveness Report 2012–2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
3. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011 опубліковано Фондом «Ефективне Управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/Ukraines_Competitiveness_Report_2011_ua.pdf
4. Статистичний щорічник України за 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2012/11_2012/sz_Ukr_2011.zip

К. е. н. Химинець В. В.

Ужгородський національний університет, Україна

СИНЯ ЕКОНОМІКА – НОВИЙ ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Науковці і спеціалісти, що працюють в галузі вивчення і прогнозування наслідків незворотних, експоненційно наростаючих процесів руйнування «сфери життя», стверджують, що розв'язати створені людством упродовж тисячоліть проблеми, через розроблення та впровадження екологічно чистих і ресурсозберігаючих технологій вже неможливо. Зумовлено це тим, що за останні десятиліття, внаслідок демографічного вибуху і росту урбанізованих потреб кожної людини, загальна величина природної продукції, яку споживає людство, зросла в десятки, а в окремих випадках, в сотні разів. В той же час можливості природи – вичерпні.

В багатьох дослідженнях і висновках експертів констатується, що з часом стан довкілля неухильно погіршується, виснажуються сировинні і енергетичні ресурси, зменшується питома площа орних земель, прісної води в розрахунку на одну людину, загострюються старі і pojawiaються нові масштабні проблеми (накопичення зброї масового знищення, хімічні і радіоактивні відходи, зміна клімату, озонові вікна, нові види епідемічних захворювань тощо), які супроводжуються зростанням загальної злиденності, все більшим розшаруванням на бідні і багаті держави й народи, деградацією всіх сфер суспільного життя (ріст злочинності, наркоманії, алкоголізму тощо). В розділеному на багатих і бідних світі точиться неперервна боротьба за розподіл природних багатств, яка чим далі набуває все більших масштабів і в недалекому майбутньому може набути навіть характеру внутрішньовидової боротьби за існування.

Урбанізований шлях розвитку науки і техніки, зумовлений споживацькими інтересами суспільства, а тому зорієнтований лише на ріст потужностей виробничої сфери

та економічне зростання, є безперспективним, таким, що веде до всебічного поглиблення екологічної кризи. Тому в основу природоспоживацької діяльності людства потрібно поступово закладати новий світогляд, нову еколого-економічну парадигму. Така ідеологія висуває новий погляд на взаємовідносини людства і біосфери. Головним тут є – визнання залежності кожної людини і людства в цілому від біосфери. В таких підходах акценти у розвитку науково-технічного прогресу потрібно змістити з техногенно-економічного на гуманістично-екологічне спрямування.

Між традиційними економічними та екологічними потребами існують гострі суперечності. Вони полягають у тому, що традиційні підходи до оцінки економічної ефективності вимагають якнайшвидшої віддачі від вкладених коштів, а природоохоронні вимоги диктують необхідність довготривалих інвестицій, терміни окупності яких не відповідають правилам традиційної економіки. Сучасні виробничі компанії зосереджені виключно на скороченні витрат і, отже, їхня глобальна стратегія направлена на пошук найдешевших засобів виробництва товарів та послуг. Прагнення отримати більш дешеву продукцію приводить до збільшення грошового попиту в економіці, яка втрачає робочі місця, що призводить до зменшення купівельної спроможності населення, що, в свою чергу, зменшує грошову масу, яка обслуговує громаду і в кінцевому випадку спричиняє економічний спад. Яскравим прикладом цього є економічна ситуація в Іспанії та Греції – країнах, які постраждали як від сучасних тенденцій в економіці, так і від нераціональної політики та надмірних витрат уряду. Науковий аналіз існуючих економічних тенденцій дає підстави стверджувати, що сучасна економічна модель не здатна забезпечити гарантоване право місцевих громад, а особливо молодії її частини, на повноцінну роботу, що гарантуватиме гармонійний розвиток сьогоднішніх і майбутніх поколінь. Настав час будувати економіку на принципово нових засадах, які б гарантували стабільний соціально-економічний розвиток суспільства та збереження довкілля.

Ще декілька десятиліть тому назад провідними економістами світу була запропонована модель сталого розвитку суспільства (світу, країни, регіону тощо, Ріо-де-Жанейро, 1992 р.). Багатьма розвиненими країнами світу в контексті цієї моделі було розроблено і прийнято концепції сталого розвитку. Наприкінці XX століття в економічній теорії стали інтенсивно впроваджуватися ідеї «зеленої економіки» – висхідний економічний розвиток суспільства без змін довкілля із застосуванням «відновлювальних» технологій, джерел енергії і сировини. Зелена модель економіки занадто дорога і непристосована до сучасних економічних реалій. Вона більш романтична, ніж практична, оскільки потребує значних фінансових витрат на які здатні лише розвинені країни. Для прикладу, ідея, що хтось заради зменшення вуглецевих викидів готовий платити дорожче за кінцевий продукт викликає сумніви, особливо з огляду на те, що півтора мільярда працездатного населення Землі не мають стабільних роботи і прибутків. До того ж, заміна токсичних виробництв менш токсичними, є прикладом теорії «меншого зла». Мільярдні інвестиції у виробництво менш токсичних та енергетично більш ефективних елементів живлення все одно базуються на гірничодобувній, металургійній та хімічній промисловості. Навіть менш токсичні елементи живлення,

відпрацювавши свій термін, потрібно утилізувати, або складувати на звалищах в навколишньому середовищі, створюючи довготермінову небезпеку для людини. Парадоксом зеленої економіки є й те, що виробничі структури отримують екологічні нагороди за зменшення викидів шкідливих речовин навіть тоді, коли вони продовжують забруднювати довкілля.

Настав час перейти до конкурентної бізнес-моделі, яка дозволяє виробникам запропонувати кращу продукцію за нижчими цінами, шляхом впровадження інновацій, які гарантують не тільки збільшення прибутку, але й генерують екологічні вигоди. Ця економічна філософія була названа «синьою економікою», яку запропонував професор Гюнтер Паулі, в рамках наукового дослідження бізнес-моделей майбутнього, виконаного на замовлення ООН в 1994 році. Сьогодні, синя економіка – це теорія, підкріплена більше ніж 180 конкретними вже реалізованими проектами, які дозволяють стверджувати, що при менших капіталовкладеннях можливо отримувати більше доходів, одночасно створювати нові робочі місця і, як і раніше, конкурувати на світовому ринку. Сутність синьої економіки, у якій основним критерієм результатів виробничої діяльності є, на відміну від традиційної економіки, не прибуток, а інтегральний еколого-економічний ефект. В основі синьої економіки лежить розуміння логіки розвитку природних систем, їх збалансованості, які виходять за межі звичайного збереження ресурсів. Синя економіка виходить за рамки зеленої, в її основі не тільки захист та відновлення природи, але й розвиток природних систем в цілому. В синій економіці, стала ефективність досягається заміною того, що не потребує розвивати нові промислові виробництва, вона пропонує значну кількість нових робочих місць, цінні продукти і соціальну справедливість.

Синя економіка базується на певних принципах, основний із них полягає в каскадному використанні сировини і енергії в процесі діяльності екосистем. Каскад подібний до водоспаду, тут відсутня потреба у витраті додаткової енергії – вода тече за рахунок сили тяжіння. Вона переносить поживні речовини між біологічними видами: їжею для мікроорганізмів служать водорості, які живляться іншими видами, тобто відходи одного біологічного виду стають їжею для іншого. Обмін енергією та поживними речовинами в каскадних природних процесах приводять до стійкості екосистем. Досягається це за рахунок зниження або усунення використання додаткових ресурсів, енергії і витрат на утилізацію відходів, що не тільки зменшує забруднення навколишнього середовища. В природних екосистемах немає відходів, бо побічні продукти одного циклу стають сировиною для іншого процесу.

Принципи синьої економіки тісно пов'язані з моделями існування екосистем, та виглядають наступним чином:

- всі процеси стійкі та нетоксичні;
- використовуються ті ресурси, що знаходяться локально і відповідають екологічним та людським потребам місцевої громади;
- енергетичні ресурси використовуються такі, що наслідують природні явища;
- суспільство завжди розвивається, щоб досягати більш високих рівнів ефективності (від ефективності до достатності та достатку);

- завжди застосовується принципи каскаду енергії і поживних речовин;
- для інвестування в інновації застосовується декілька різних джерел прибутку;
- відходи не залишаються, все, що створюється в процесі є цінним;
- кожен процес і продукт відіграє свою унікальну роль у повній зайнятості населення;
- наука постійно продукує інновації для вирішення системних проблем.

Україна могла б теж виграти від впровадження принципів природних систем та інновацій «Синьої економіки». Тільки уявімо місто, де при переробці твердих побутових відходів виробляється газ метан, який за допомогою доступних вихрових технологій розділяється на гідроген, що замінює потреби газу, а карбон застосовується у багатьох виробничих галузях міста (наприклад, хімічній). Стічні теплі води, для прикладу, використовуються для рибних ферм і вирощування водоростей, що забезпечить місцеве населення не лише новими і дешевими продуктами харчування, але й дозволить мати біопаливо. Таким чином потреба у закупівлях газу може зменшитись і взагалі відпасти, що дозволить пом'якшити енергетичну проблему в країні.

Звичайно, зробити це непросто. Для повноцінної реалізації такого підходу необхідна відповідна державна політика, яка буде генерувати такі ідеї та проводити відповідні зміни в суспільстві. При існуючих методах господарювання, спрямованих на неперервне зростання величини природних ресурсів на одну людину, часу у нас насправді залишилося не так вже й багато.

Ходякова Ю. Г.

Полоцкий государственный университет, Республика Беларусь

ПРИМЕНЕНИЕ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ ДЛЯ ОЦЕНКИ БЮДЖЕТНОГО РИСКА

Создание эффективной системы управления бюджетными рисками должно предусматривать внедрение научно-обоснованных методов их оценки. В соответствии с предлагаемой методикой, в части анализа и оценки бюджетного риска предстоит разрешить следующие задачи:

1. Определить уровень финансовой устойчивости территории, состояние базы ее собственных доходов;
2. Оценить выполнение плановых бюджетных показателей по основным статьям доходной и расходной частей местных бюджетов;
3. Выявить факторы, воздействующие на отклонения бюджетных показателей по основным бюджетным статьям и рассчитать степень влияния выявленных факторов на величину бюджетного риска.

Оценка бюджетного риска с точки зрения финансовой устойчивости местных бюджетов может быть проведена с использованием бюджетных коэффициентов – показателей состояния бюджетов, рассчитанных как отношения абсолютных бюджетных показателей друг к другу. Преимуществом такой оценки является то, что эталонном сравнения являются не субъективные предположения экспертов в виде норм,

критериев, весовых коэффициентов, а реально сложившиеся наиболее высокие результаты.

Произведем оценку финансовой устойчивости местных бюджетов базового уровня Витебской области по результатам их исполнения за 2011 г.

На основе изученной литературы [1–3 и др.], учитывая особенности рассматриваемой территории, мы предлагаем использовать следующие бюджетные коэффициенты: соотношения собственных и регулирующих доходов и безвозмездных поступлений; автономии; бюджетного покрытия; исполняемости бюджета по доходам; бюджетной результативности территории.

Основными критериями для отнесения местного бюджета к тому или иному типу устойчивости являются предложенные нами на основании рассчитанных максимальных, минимальных и средних значений рассмотренных выше бюджетных коэффициентов за 2011 бюджетный год пределы. Для того, чтобы исключить нечеткость предложенных критериев и отразить реальное состояние бюджетов присвоим каждому местному бюджету определенные баллы (табл. 1).

Таблица 1. Бальная оценка местных бюджетов по уровню финансовой устойчивости

№	Показатель	0 баллов	1 балл	2 балла
1	Коэффициент соотношения безвозмездных поступлений и собственных доходов	>1,0	0,7 – 1,0	<0,7
2	Коэффициент автономии	>0,7	0,5 – 0,7	<0,5
3	Коэффициент бюджетного покрытия	>1	0,9 – 1	<0,9
4	Коэффициент исполняемости бюджета по доходам	>1	0,9– 1	<0,9
5	Коэффициент бюджетной результативности территории	>4,5	3,0 – 4,5	<3,0

Источник: собственная разработка.

Т. о. в соответствии с итоговой бальной оценкой бюджетных коэффициентов определим тип устойчивости местных бюджетов. Мы предлагаем выделить 4 группы административно-территориальных единиц: с устойчивым (1–2 балла), нормальным (от 3 до 4 баллов), неустойчивым (5–6 баллов) и кризисным (7 баллов) финансовым состоянием.

Для подтверждения предположения о влиянии уровня финансовой устойчивости на показатели бюджетного риска, произведем расчет среднего значения процента отклонений по итоговым статьям доходной части бюджета за 2011 год для местных бюджетов устойчивого финансового состояния (бюджеты г. Новополоцка, Глубокского, Оршанского, Полоцкого и Чашницкого районов), местных бюджетов нормального финансового состояния (бюджеты городов Витебска, Полоцка и Орши, а также районов Браславского, Верхнедвинского, Докшицкого, Лепельского, Лиозненского, Поставского, Россонского, Толочинского и Шумилинского), а также местных бюджетов неустойчивого финансового состояния (бюджеты Бешенковичского, Городокского, Дубровенского, Миорского, Сенненского, Ушачского и Шумилинского районов). Поскольку, по результатам проведенного анализа финансовой устойчивости в 2011 году местных бюджетов с кризисным финансовым состоянием не было выделено, имеем выборку из 3 групп бюджетов.

Динамику среднего значения процента отклонения налоговых, неналоговых доходов и безвозмездных поступлений по основным бюджетным статьям в зависимости от уровня финансовой устойчивости отразим на нижеследующем рисунке (рис. 1).

Рис. 1. Динамика среднего значения процента отклонения бюджетных доходов по основным бюджетным статьям в зависимости от уровня финансовой устойчивости (источник: собственная разработка)

В результате произведенной оценки выполнения плановых бюджетных показателей местных бюджетов Витебской области за 2011 год выявлены незначительные превышения фактически исполненных бюджетных показателей над плановыми в разрезе статей доходной части бюджетов, что является результатом недостаточно точного планирования бюджетных показателей.

Итак, результаты расчета доказывают предположение о том, что уровень финансовой устойчивости влияет на бюджетный процесс и отражается на показателях бюджетного риска: наиболее подвержены рисковому воздействию бюджеты административно-территориальных единиц неустойчивого финансового состояния.

Таким образом, посредством комплексного анализа финансовой устойчивости административно-территориальных единиц возможно определение основных ориентиров укрепления доходной части местных бюджетов, в частности, решения одной из важнейших проблем создания безрисковых ситуаций в дальнейшем. В целях минимизации вероятности отклонения фактически исполненных бюджетных доходов от первоначально запланированных, целесообразно проводить оценку факторов бюджетного риска относительно степени их воздействия на бюджетный процесс.

Список использованных источников:

1. Айвазов А. А. Методические подходы к оценке бюджетно-налогового потенциала региона / А. А. Айвазов, М. С. Ишина // Аудит и финансовый анализ. – 2009. – № 4. – С. 10–12.
2. Савицкая Г. В. Теория анализа хозяйственной деятельности / Г. В. Савицкая. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 288 с.
3. Шеремет А. Д. Комплексный анализ хозяйственной деятельности / А. Д. Шеремет. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 416 с.

Хоменко А. С., к. т. н. Райко Г. О.

Херсонський національний технічний університет, України

РОЗРАХУНОК ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Визначаючи регіональну конкурентоспроможність, важливо враховувати спроможність окремої території нарощувати показники економічної результативності та посилювати соціальну ефективність розвитку. Безперечно, для посилення конкурентоспроможності на рівні регіону важливо: комплексно та раціонально використовувати ресурсний потенціал розвитку, оптимізувати структуру економічного простору в напрямі прискорення новітніх видів діяльності, активізувати інноваційний потенціал. Однак, базуючись на концепції якості життя, саме покращення показників останньої повинне бути визначальним в оцінці конкурентоспроможності загалом та регіональної зокрема.

Одним із методів дослідження регіонального розвитку є розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності регіону, першим етапом якого є формування матриці апріорних показників. Інтегральний показник конкурентоспроможності регіону складається з трьох складових: показник рівня економічного розвитку регіону; життєвого рівня населення; інвестиційної привабливості.

Етапи кількісної інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіону схематично представлені на рис. 1.

Показники, що формують матрицю спостережень неоднорідні та мають різні одиниці виміру. Тому для зведення їх до одномірного вигляду здійснюють математичну процедуру нормування (1):

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - M_j}{S_j}, \quad (1)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -го окремого показника для i -го року;

S_j – середнє квадратичне відхилення j -го окремого показника;

M_j – середнє арифметичне значення j -го окремого показника;

x_{ij} – значення j -го показника для i -го року.

Оцінка полягає у наданні рівню конкурентоспроможності числового значення. Часткові коефіцієнти по кожному показнику розраховуються:

$$K_i = \frac{Z_{ij}}{Z_s}, \quad (2)$$

де K_i – частковий коефіцієнт по відповідному показнику;

Z_{ij} – значення показника певного регіону;

Z_s – еталонне значення показника (найвище або нормативне).

Варто зазначити, що не всі показники можна перетворити на часткові коефіцієнти із значенням в межах (0;1) шляхом ділення на максимальне значення, адже для факторів-стимуляторів найкращим буде найвищий показник, а для дестимуляторів – найнижчий.

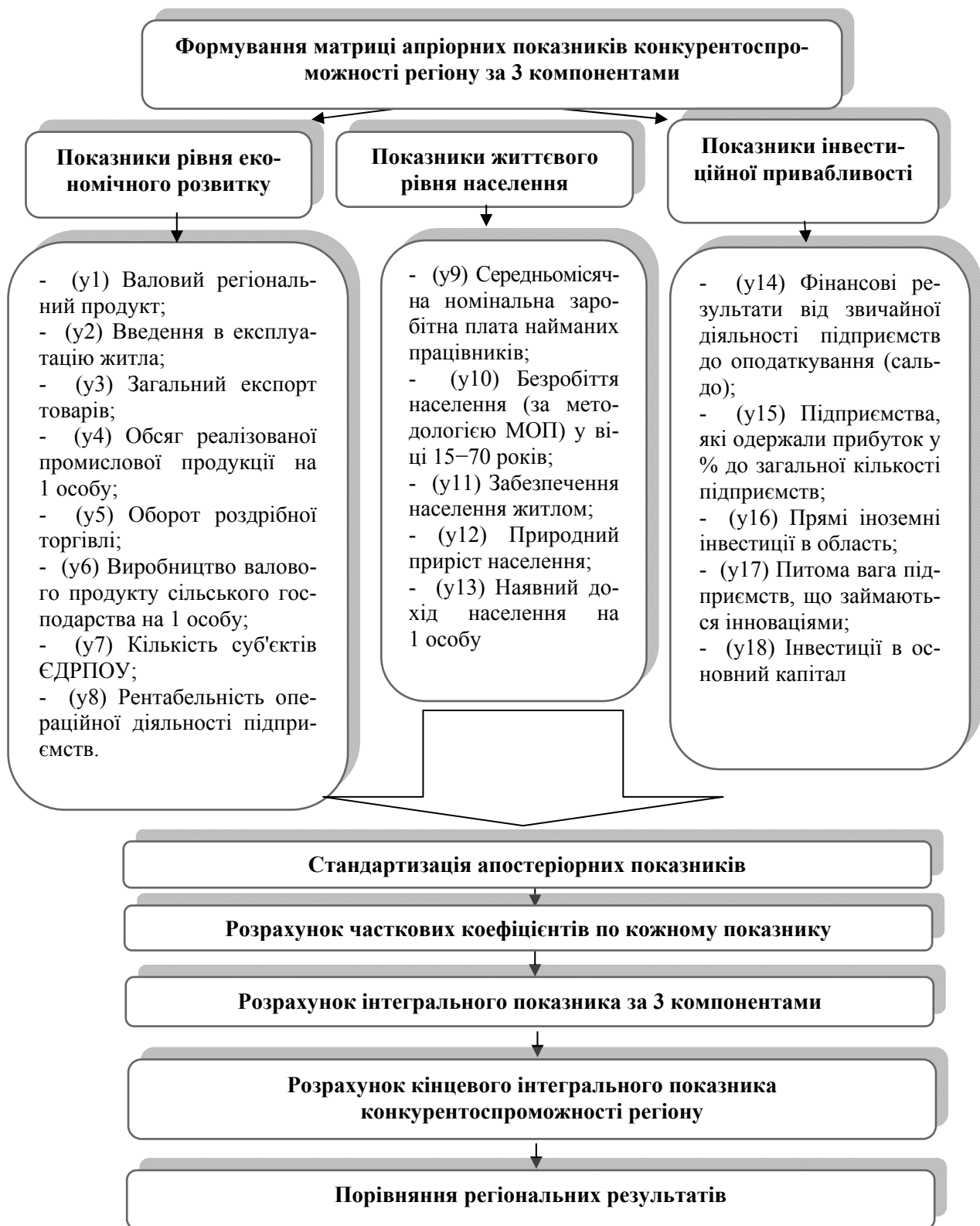

Рис. 1. Схема кількісної інтегральної оцінки конкурентоспроможності регіону

Зважаючи на це, необхідно розподілити усі показники на групи: фактори-стимулятори та дестимулятори.

Розрахунок часткових коефіцієнтів показників-дестимуляторів проводимо наступним чином:

$$K_{t-} = \frac{z_{\max} - z_{tj}}{z_{\max} - z_{\min}}, \quad (3)$$

де Z_{ij} – фактичне значення показника для певного регіону;

Z_{min} – мінімальне значення показника;

Z_{max} – максимальне значення показника.

Для визначення інтегрального показника використовують середнє арифметичне або середнє геометричне.

Середнє арифметичне значення використовується для показників, що мають однаковий рівень впливу на інтегральний коефіцієнт:

$$I_{коэф} = \frac{k_1 + k_2 + \dots + k_n}{n}, \quad (4)$$

де $I_{коэф}$ – інтегральний показник конкурентоспроможності регіону;

$k_1, k_2, \dots, k_n$ – часткові коефіцієнти;

n – кількість часткових коефіцієнтів.

Недоліком даного методу є те, що будь-яке погіршення однієї часткової оцінки компенсується таким же за абсолютною величиною покращенням іншої часткової оцінки.

Середнє геометричне розраховується за формулою:

$$I_{коэф} = \sqrt[n]{k_1 * k_2 * \dots * k_n} = \sqrt[n]{\prod k_n}, \quad (5)$$

де I – інтегральний показник конкурентоспроможності регіону;

$k_1, k_2, \dots, k_n$ – часткові коефіцієнти;

n – кількість часткових коефіцієнтів.

Недоліком формули є неможливість її використання у випадках, коли хоча б один з часткових коефіцієнтів рівний нулю, адже в цьому разі інтегральний коефіцієнт теж буде мати нульове значення. Для усунення такого недоліку використовують модифіковану формулу:

$$I_{коэф} = \sqrt[n]{\prod (1 + k_n)} - 1. \quad (6)$$

І. М. Вахович зазначає, що при використанні цього методу передбачається, що, чим більше зменшується одна часткова оцінка, тим складніше компенсувати це збільшенням іншої часткової оцінки. Іншими словами, низьке значення хоча б однієї із часткових оцінок істотно знижує інтегральну оцінку.

В результаті отримуємо по кожному із регіонів за кожен рік по 3 інтегральних коефіцієнти, які використовуємо для розрахунку загального інтегрального показника регіону:

$$I_{заг.} = \sqrt{I_{ек} * I_{житл} * I_{мечст.}}. \quad (7)$$

Метод був використаний при дослідженні конкурентоспроможності трьох областей: Херсонської, Одеської та Миколаївської (рис. 2).

Рис. 2. Інтегральний показник економічного розвитку областей за період 2005–2010 рр.

Отримавши загальний інтегральний показник конкурентоспроможності для кожного із трьох регіонів за кожен рік, можна проаналізувати динаміку конкурентоспроможності та виявити область-лідер.

Характер конкурентної боротьби, що складається між регіонами, змушує здійснювати вибір основних показників, які найбільшою мірою забезпечують комплексну оцінку конкурентоспроможності регіонів.

К. э. н. Чекмарева Н. И.

Государственный аграрный университет Северного Зауралья,

г. Тюмень, Российская Федерация

ВОСПРОИЗВОДСТВО ОБЩЕСТВЕННОГО ПРОДУКТА И КАПИТАЛА

Воспроизводство на предприятии является синтезом воспроизводства капитала и продукта и потому имеет много особенностей. Во-первых, спрос на продукт всегда конкретен и определен. Спрос на капитал зависит от спроса на продукт. Во-вторых, предложение продукта всегда определено. Предложение капитала всегда неопределенно, зависит от множества факторов внешней среды.

Воспроизводство на предприятии как кругооборот продукта и капитала, тесно взаимосвязанных между собой, имеются и отличия, продукт материален (может храниться в запасах), а капитал во многом идеален (как сегодня говорят находится в виртуальном мире). Такое представление соответствует только марксистской теории (системе БНХ). В соответствии современными теориями, воплощенными в СНС-93, в национальное богатство (капитал) входят и финансовые активы, а в продукт – не только товары, но и услуги.

Воспроизводства продукта и капитала отдельно исходят из разных функций объектов исследования «продукт» и «капитал» и соответствующих разных институциональных единиц: домашние хозяйства, предприятия, внешняя среда (рис. 1). При анализе воспроизводства **продукта** домашние хозяйства рассматриваются **без разделения** на три компонента широко, выполняющие три функции:

- 1) покупка и потребление непродовольственных товаров и воспроизводство рабочей силы;
- 2) продажа в качестве собственника рабочей силы и участие в производстве в качестве личного фактора;
- 3) функция собственности на средства производства, управление капиталом и присвоение прибавочного продукта;

Внешняя среда выполняет все функции, как условия для воспроизводства продукта предприятия. При анализе воспроизводства **капитала** в качестве домашнего хозяйства выступает предприниматель с функцией собственности на средства производства, управления капиталом и присвоения прибавочного продукта в денежной форме.

Все остальные функции домашних хозяйств выполняет функциональная единица «внешняя среда», в том числе и функции непродовольственного потребления и продажи

рабочей силы. Это позволило глубже рассмотреть механизм воспроизводства капитала и прибавочной стоимости (так, как это сделал К. Маркс в первом томе капитала). Но в отличие от К. Маркса, мы качественно и количественно наглядно показали все метаморфозы капитала, которые при предпосылке об одинаковом кругообороте основного и оборотного капитала (овеществленный труд «С» не делился на стоимость средств труда F и стоимость предметов труда M) не позволяла ему это показать.

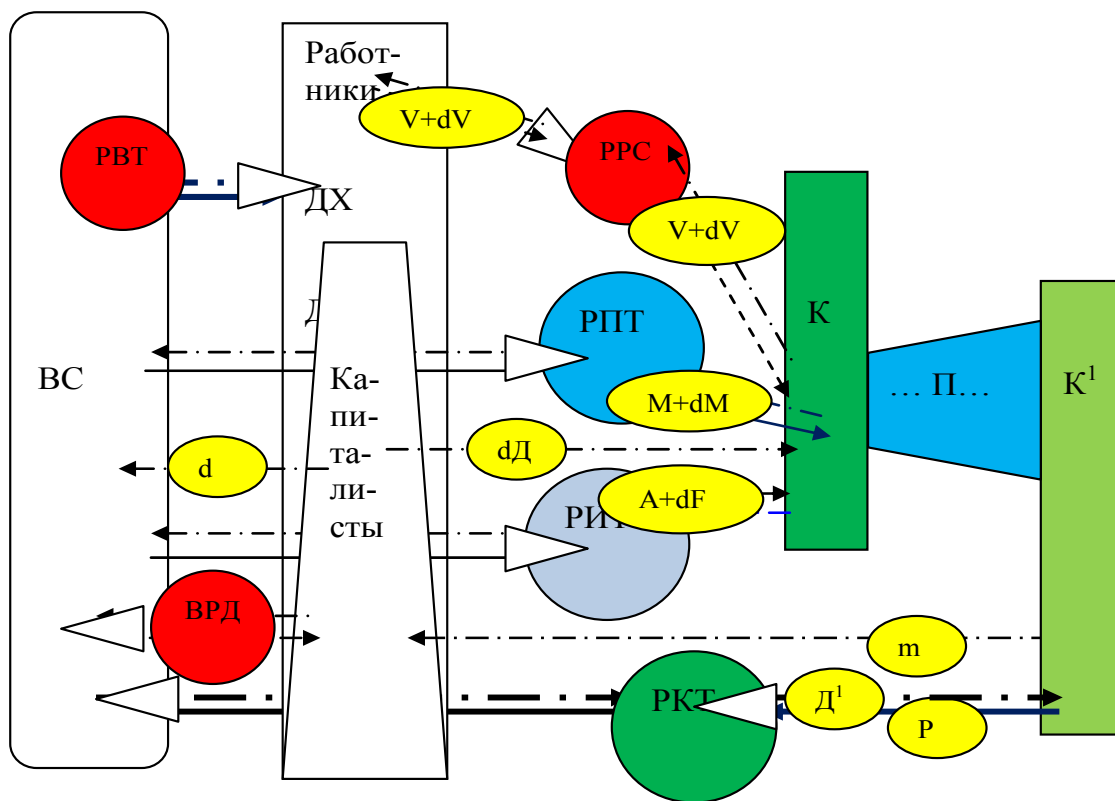

Рис. 1. Схема общественного расширенного воспроизводства продукта предприятия при капиталистическом товарном производстве

Теперь при синтезе выявленных кругооборотов и представлении кругооборота общественного продукта предприятия как части всего общественного продукта (методом сечения МК), мы представим домашнее хозяйство как три элемента: домашнее хозяйство с первой функцией непроизводственного потребления и воспроизводства рабочей силы, работники (выполняющие вторую функцию) и капиталист (работодатель), выполняющий функцию управления капиталом.

При расширенном воспроизводстве величина авансированного капитала K увеличивается на часть прибыли m , величина фондов материальных затрат становится $M+dM$, оплаты труда $V+dV$, товарного и производительного капиталов увеличиваются, лишь часть прибыли m изымается из кругооборота как доход предпринимателя d . Основной же капитал за счет валовых инвестиций на рынке инвестиционных товаров не только должен сохраниться за счет амортизации (приобретение средств труда взамен изношенных), но и увеличиться на величину dF за счет части прибыли m .

$$D - T(V + dV, A, M + dM) \dots P \dots T^1 - D^1]$$

При расширенном воспроизводстве выручка от продажи P (денежный капитал D^1) делится предпринимателем на две части:

$$P = K_f + d = (D + dD) + d,$$

где: $K_f = S + dK = [A + (M + dM) + (V + dV)] + dF$ – вкладываемая в производство часть выручки, вновь используемый капитал;

d – доход предпринимателя.

Весь капитал $D + dD$ (и все его части, подлежащие превращениям на первой и второй стадиях кругооборота) должен перед началом кругооборота увеличиться. Но увеличение происходит не из внешней среды (как первоначальный авансированный капитал предпринимателя при создании предприятия), а из прибыли, как части выручки от реализации продукта P (D^1).

Предприниматель ничего не вкладывает в дело (сверх того, что вложил при создании предприятия), но расширение и концентрация производства продукта (и капитала) происходят за счет воспроизводства прибавочной стоимости, превращающейся в добавочный капитал (dF, dM, dV).

ЗВ'ЯЗОК НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗІ СВІТОВИМИ ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ ТА ТЕНДЕНЦІЯМИ

Динько І. М.

Луцький національний технічний університет, Україна

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ СТАНДАРТІВ ДО МІЖНАРОДНИХ ВИМОГ

Система бухгалтерського обліку, яка існувала в умовах планової економіки, була обумовлена суспільним характером власності і потребами державного управління економікою. Головним споживачем інформації у цій системі виступала держава в особі галузевих міністерств і відомств, статистичні, фінансові і органи планування. Діюча система державного фінансового контролю вирішувала завдання виявлення відхилень від встановлених моделей господарювання. Зміна системи суспільних відносин, а також цивільно-правового середовища зумовили необхідність адекватної трансформації бухгалтерського обліку.

На сучасному етапі особливо актуальною стала проблема розробки концепції бухгалтерського обліку в Україні, що дасть змогу вивести його на передові позиції в світі. В основі такої концепції мають бути можливості впровадження низки теоретичних і практичних положень, що відповідають потребам управління держави в цілому та кожного підприємства зокрема, що дасть змогу піднести бухгалтерський облік як науку на рівень інших наук.

При формуванні концептуальних засад нової парадигми бухгалтерського обліку в Україні треба насамперед взяти до уваги той факт, що суттєво змінюється його місце в ринковій економіці. Очевидно, що, по-перше, реформування – це безперервний процес, постійних рух, і по-друге, основною його метою є формування об'єктивної, відкритої для бізнесменів і виробничих колективів інформаційної системи. На жаль, саме об'єктивності та відкритості сьогоденній економіці України не вистачає.

Виходячи з цього, передусім, потрібно переоцінити основні функції бухгалтерського обліку: інформаційну, контрольну й оцінювальну.

Необхідною є також переоцінка процесу реформування системи бухгалтерського обліку в Україні шляхом як розробки концепції, так і проведення низки організаційних заходів, що дасть змогу усунути наявні невідповідності, і врешті-решт удосконалити систему бухгалтерського обліку.

Таким чином, шлях удосконалення бухгалтерського обліку на основі його цілісності, системності та дієвості – це збереження його концептуальних основ в межах чинного правового поля. Передумовою подальшого розвитку бухгалтерського обліку є насамперед:

- уточнення та дотримання в умовах активного розвитку різноманітних облікових систем концептуальних основ і методологічної бази бухгалтерського обліку;
- уніфікація методики визначення даних бухгалтерського обліку та показників фінансової звітності, термінології бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародної практики стандартизації;
- гармонізація на основі міжнародних стандартів фінансової звітності та з урахуванням вітчизняних потреб і можливостей методики обліку підприємницької та не-підприємницької діяльності (підприємств, фінансових установ, органів державного сектора);
- безперервна професійна освіта, реалізація програми сертифікації бухгалтерів та аудиторів із забезпеченням прийнятних для широкого загалу умов та належного рівня оцінювання.

Аналіз міжнародних стандартів обліку дозволяє виявити відмінності вітчизняної системи бухгалтерського обліку від узагальненої міжнародної системи.

Порівняння складу фінансової звітності, яку повинна надавати організація, незалежно від виду діяльності та форми власності (табл. 1) свідчить: суттєвих відмінностей у складі фінансової звітності, яка надається відповідно до МСФЗ та за вітчизняними правилами немає.

Таблиця 1. Розкриття фінансової звітності згідно МСФЗ і українського законодавства

МСФЗ	Національне законодавство
Звіт про фінансовий стан на кінець періоду	Баланс (форма №1)
Звіт про сукупний дохід за період	Звіт про фінансові результати (форма №2)
Звіт про зміни у власному капіталі за період	Звіт про рух грошових коштів (форма №3)
Звіт про рух грошових коштів за період	Звіт про власний капітал (форма №4)
Примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення	Примітки до річної фінансової звітності
Звіт про фінансовий стан на початок найбільш давнього порівняльного періоду	-

Щодо змісту основних принципів за МСФЗ та П(С)БО, вони є близькими, але групування їх має відмінності. Так, у Концептуальній основі МСФЗ [1] наведено два основоположні припущення – безперервності та нарахування, і відповідності доходів і витрат. У вітчизняному законодавстві наведено вказані принципи, але не як основоположні, а як пересічні у числі десяти принципів ведення обліку і складання звітності. Окремі принципи висвітлені у МСФЗ у числі якісних критеріїв фінансової звітності, об'єднання яких забезпечує надійність звітності. Такі якісні характеристики, як доступність, доречність, достовірність, порівнянність наводяться і у Концептуальній основі, і у П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3].

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що перехід України на міжнародні стандарти фінансової звітності є важливим кроком у процесі побудови взаємної довіри з міжнародною спільнотою. Збільшення «корпоративної прозорості» буде означати, що інвестиції в національну економіку стануть менш ризикованими для інвесторів.

Проте, реформування можна буде вважати закінченим лише тоді, коли кожен бухгалтер буде на професійному рівні володіти основами МСФЗ, а керівники організацій – насправді зацікавленими у наданні достовірної та об'єктивної інформації. Це означає, що більш активно повинна проводитись робота з підвищення кваліфікації бухгалтерів.

У числі інших завдань адаптації вітчизняних стандартів до міжнародних вимог, слід відмітити необхідність врахування національних традицій, специфіки економічного розвитку України, а не звичайне «сліпе» копіювання західного досвіду. Міжнародні стандарти фінансової звітності потрібно розглядати, перш за все як ефективний інструмент для виходу на міжнародні ринки капіталу, як новий комплексний підхід у процесі формування фінансової інформації. Підприємствам агропромислового сектору економіки доводиться вирішувати задачу: як залишитись «на плаву» в умовах динамічного розвитку ринку, та пристосуватись до прискорених темпів змін і циклам ділової активності, а також обробляти інтенсивні потоки інформації.

Список використаних джерел:

1. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс] / Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО). – 2010. – Режим доступу: http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_009
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1) «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс] / Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. – Режим доступу: http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_013/para2#n2
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99р. № 87 (зі змінами і доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 10.

Д. е. н. Желюк Т. Л., Ревун К. І.

Тернопільський національний економічний університет, Україна

ДЕМАРКАЦІЯ КРИТЕРІЇВ ЦІЛІСНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНИХ КООРДИНАТ

Незважаючи на структурну множину національних економік, можна виокремити певні спільні риси їх функціонування. До них, на нашу думку, слід віднести: цілісний розвиток, при якому всі складові національної економіки працюють в режимі досягнення загальносистемних цілей; можливість вільно розвивати власні інституційні, організаційні, економічні, політичні, структурні підсистеми; компромісний характер взаємодії з іншими економічними системами; реалізацію міжнародних економічних відносин; спільне вирішення глобальних проблем людства; пошук нових форм та методів адаптації до сучасних вимог глобального середовища.

Для цілісного розвитку національної економіки важливо обґрунтувати критерії цілісності. В науковій літературі цілісність трактують як домінуючу якісну характеристику економічної системи, яка надає їй визначеності та фактично визначає її буття [1]. У теорії систем цілісними вважають системи, які при найвищих рівнях складності

та структурної розчленованості зберігають такий міцний зв'язок між своїми підсистемами й елементами, який сильніший за зв'язки із зовнішнім середовищем, що й забезпечує системі можливість самозбереження, самовдосконалення, саморозвитку [2].

Для того, щоб простір держави формувався як єдине ціле важливо окреслити рубрики цілісності. До них, на нашу думку, слід віднести: географічну цілісність, єдність природної, матеріальної і соціальної сфер; територіальну неподільність та незалежність держави; збалансованість економічних інтересів суб'єктів господарювання; високий ступінь міжрегіональної інтегрованості держави; переплетення регіональних відтворювальних процесів у межах національного економічного простору та підтримку їх динамічного характеру; своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам, збереження можливостей суспільства до відтворення впродовж довгої перспективи.

Для кількісного представлення параметрів цілісності найкраще використати показники економічної безпеки та економічні, соціальні, екологічні, інституційні показники збалансованого розвитку, бо саме окреслені параметри можуть заставити рухатися систему в одному напрямі. Параметри економічної безпеки та параметри збалансованого розвитку взаємодоповнюють один одного, адже перша група параметрів визначає ту мінімально необхідну або максимально достатню величину, яка дозволяє зберегти потенціал економічної системи для розвитку, а друга група показників дозволяє збалансувати відтворювальні пропорції на секторальному, галузевому, територіальному рівнях.

Крім проаналізованих параметрів підтримки цілісного розвитку національної економіки важливе місце в системі управління розвитком національної економіки займає індикатор конкурентоспроможності.

Сучасні оцінки загальної конкурентоспроможності країн у міжнародній практиці базуються на композиції широкого спектра економічних показників та їх ієрархічному зіставленні. Відповідно до цих показників оцінювання конкурентоспроможності національних економік у системі світового господарства здійснюється здебільшого на основі рівня технологічного розвитку, продуктивності праці, якості та ефективності державного управління, сприятливого бізнес-клімату, рівня економічної свободи, ступеня глобалізації економіки, рівня розвитку людського потенціалу, потенціалу зовнішніх запозичень, рівня корумпованості суспільства тощо.

Найпоширенішим в практиці оцінювання індексу глобальної конкурентоспроможності є методика Світового економічного форуму (СЕФ), яка передбачає оцінку індексів глобальної конкурентоспроможності та економічної свободи. Оцінка конкурентоспроможності здійснюється в розрізі трьох груп показників: 1) основних, які визначають ефективність роботи державних інституцій; 2) показників, які визначають ефективність розвитку секторів національної економіки; 3) показників інновацій та розвитку. Дані показники розглядаються в розрізі трьох стадій конкурентного розвитку: факторної, орієнтованої на ефективність та орієнтованої на інновації з відповідними ваговими коефіцієнтами.

У 2012 році Україна з групи країн, що перебувають у «стані переходу», остаточно перейшла до другої групи країн, економіки яких «орієнтовані на ефективність». Це

означає, що на даному етапі її економічне зростання залежить переважно від підсилювачів ефективності (ефективного ринку товарів та послуг; ринку праці; розвиненості фінансового ринку; здатності впроваджувати наявні технології; розміру внутрішнього й зовнішнього ринків). Україна після падіння протягом попередніх років у рейтингу 2012 року посіла 73 місце серед 144 країн проти 82 місця серед 142 країн у рейтингу 2011 року. В розрізі окремих складових таких, як інфраструктура, Україна займає 65 місце, макроекономічне середовище – 90, охорона здоров'я та початкова освіта – 62, вища освіта та професійна підготовка – 47, ефективність ринку товарів – 117, ефективність ринку праці – 62, розвиток фінансового ринку – 114, розвиток технологій – 81, рівень інновацій – 71 [3]. Рівень конкурентоспроможності України підвищився за рахунок макроекономічного середовища, великої місткості національного ринку, показників ноосферизованого розвитку, зростання інноваційного потенціалу. Однак в системі глобальних координат конкурентоспроможності проблемними за експертними оцінками Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна (партнер СЕФ з 1999 року) залишаються доступ до фінансування (15,3 %), корупція (14,0 %), податкове регулювання (13,6 %), податкові ставки (10,5 %) неефективне державне управління (7,9 %) [3]. Взагалі неефективні інституції є чи найголовнішою проблемою у глобальному індексі. Відповідно до методології СЕФ, інституції – це комплексний показник, який складається з двох компонент, що входять до нього з різною питомою вагою: державні інституції (0,75 %) і приватні інституції (0,25 %). Питома вага першої компоненти значно вища, тому що вона, у свою чергу, складається з п'яти комплексних показників, які характеризують якість взаємодії держави та інших учасників ринку (право власності, етика і корупція, зловживання впливом, ефективність уряду, безпека). Друга компонента – приватні інституції – складається з двох комплексних показників: корпоративна етика і звітність. Причинами неефективності державних інституцій є обтяжливе регуляторне середовище, складні бюрократичні процедури, надмірне регулювання, значна концентрація повноважень у чиновників сприяє корупції. Крім корупції, переважають неефективність роботи чиновників, нестабільність державної політики, нестабільність місцевої і державної влади.

Для того, щоб Україна могла зміцнювати власний економічний потенціал в системі міжнародних зіставлень необхідно, щоб цілісний та конкурентний розвиток позиціонувалися як пріоритетні напрями довгострокового розвитку з відповідною підтримкою подальших структурних трансформацій у стратегічних та програмно-планових документах. Більше того, необхідно, підтримувати ноосферизовану складову конкурентоспроможності національної економіки, яка залежить від інвестування в наукові й науково-технічні розробки, що забезпечуватимуть економічній системі якісно нові характеристики і впливатимуть на зростання продуктивності праці. Мова повинна йти про дотримання задекларованих у законах та прогнозно-планових документах показників фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави; активізацію практики комерціалізації результатів наукових досліджень через державні замовлення інноваційних технологій, розвиток інноваційної інфраструктури; кредитну підтримку венчурного бізнесу, який бере участь у реалізації державних цільових програм, що сприятимуть економічному зростанню на новій технологічній основі.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Формування цілісної національної господарської системи: соціолого-економічні аспекти / Б. Данилишин, В. Пилипів // Вісник НАН України. – 2008. – № 7. – С. 3–11.
2. Каган М. С. Системность и целостность / М. С. Каган [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ru.philosophy.kiev.ua/library/kagan/kagan.html>
3. CASE Україна. Макроекономічні аналізи та прогнози [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.case-ukraine.kiev.ua>

Д. е. н. Макуха С. М.

*Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Однією з найважливіших складових процесу економічної глобалізації є міжнародна торгівля. Порівняно з іншими формами міжнародних економічних відносин економіка України найбільшою мірою залежить від її результатів. Згортання міжнародних товарних ринків не могло не вплинути на темпи зростання ВВП України минулого року, викликавши їх суттєве зниження. І це не дивно, бо у 2012 р. Україна здійснювала з 212 країнами світу. Якщо в 2009 р. експорт товарів і послуг у структурі ВВП склав 46,3 %, у 2010-му – 50,7 %, у 2011-му – 53,8 %. Наведені дані свідчать про посилення залежності країни від зовнішньої кон'юнктури і, відповідно, до поглиблення участі держави в процесі глобалізації, яка дає національному господарству багато переваг.

Однак глобалізаційні процеси надзвичайно суперечливі, з одного боку відкривають величезні перспективи для економічного зростання, з іншого – можуть негативно вплинути на можливості забезпечення національної безпеки і суттєво знизити конкурентоспроможність товарів і послуг певної країни. Рецесія, що охопила головних споживачів українських товарів, негативно вплинула на експортні можливості нашої держави і сприяла в січні-листопаді 2012 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року зменшенню випуску продукції у машинобудуванні на 5,1 %, у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – на 4,7 %, на підприємствах з виробництва коксу та продуктів нафтопереробки – на 25,6 %. Несприятлива кон'юнктура на світових ринках сприяла також зростанню від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі товарами, яке за результатами 11 місяців минулого року становило 12 769,7 млн. дол., перевищивши показник аналогічного періоду 2011 р. на 1391,2 млн. дол.

Однак було б дуже наївно вважати падіння світової економічної кон'юнктури головною причиною наших негараздів. Дійсно, 50 % українського експорту належить до напівфабрикатів, які є найбільш чутливими до коливань попиту і цін на світових ринках. Але останніми роками металургійна продукція, 80 % якої реалізується на світових ринках, не витримує як цінової, так і нецінової конкуренції з аналогічною продукцією основних постачальників сталі: Німеччини, США, Росії, Китаю та Індії, які здійснили модернізацію і реконструкцію своїх гірничо-металургійних комплексів. Це

дозволило скоротити собівартість продукції і забезпечити її високу якість, тобто задіяти як цінові, так і нецінові фактори підвищення конкурентоспроможності.

Довгий час вагомою конкурентною перевагою певних держав була низька зарплата, що значно знижувало ціни на продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Незважаючи на позитивну динаміку номінальної зарплати, її абсолютна величина в Україні і наразі незначна, що здешевлює товари. Наприклад, частка зарплати у валовому внутрішньому продукті Франції становить 51,6 %, Швеції – 54,4, Великої Британії – 54,5, тоді як в Україні всього лише 24 %, що більше ніж в 2 рази менше, ніж у середньому по ЄС (48,8 %). Однак наразі позитивний ефект низьких витрат на робочу силу поглинається низькою продуктивністю праці внаслідок використання застарілих технологій й не може служити фактором, що підвищує конкурентоспроможність. Наприклад, продуктивність праці у металургійній промисловості України майже у два рази нижча, ніж у Росії.

Таким чином, незначна частка зарплати в структурі собівартості металургійної продукції України, що раніше була фактором підвищення конкурентоспроможності, вже перекривається вищою продуктивністю праці у металургійному комплексі конкурентів – світових постачальників металу. Відсутність нових технологій є також причиною величезної енергомісткості українського металургійного виробництва та низької якості продукції, яка не відповідає міжнародним стандартам. Тому не дивно, що навіть в Україні половина споживаного металу забезпечується за рахунок імпорту.

На думку экс-міністра промисловості країни (1995–1997), члена-кореспондента НАН України, професора Валерія Мазура «низький рівень конкурентоспроможності українського гірничо-металургійного комплексу дійшов до точки неповернення, і песимістичний сценарій для вітчизняної чорної металургії видається найбільш реалістичним. Наша металургія в найближчі десять-п'ятнадцять років більше не зможе бути надійним макроекономічним фундаментом для країни».

Така ситуація має підсилити увагу до сучасних пріоритетних інноваційних галузей, спроможних підвищити конкурентоспроможність українського експорту і забезпечити державі достойне місце у світовому господарстві. У промислово розвинених країнах світу з цивілізованими ринковими відносинами частка високотехнологічних товарів у товарному експорті досягає 20–30 %. В Україні зазначений показник поки коливається в межах 2–3,4 %. Для його суттєвого зростання вкрай потрібна структурна реформа промисловості, забезпечення тісного зв'язку науки і виробництва на комерційній основі, збільшення витрат на наукові дослідження у галузі біо- і нанотехнологій, оптоелектроніки, аерокосмічної промисловості, відновлюваних джерел енергії.

Серед факторів, які можуть позитивно вплинути на конкурентоспроможність експортних товарів України слід назвати й інституційний чинник. Мається на увазі встановлення гармонійних, взаємовигідних відносин в рамках світової організації торгівлі (СОТ). Перебування України протягом чотирьох років у СОТ показало, що внаслідок недостатньо якісних переговорів щодо умов вступу в організацію рівень захисту національного виробника в рамках СОТ виявився занадто низьким. Тому Україна ініціює проведення переговорів з метою перегляду ввізних тарифів. На необхідності переговорів наполягають Федерація роботодавців й Український союз промисловців і підприємців. Мова йде про перегляд митних тарифів з 371 товарної позиції з метою їхньої модифікації.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В РИНКОВИХ УМОВАХ

К. э. н. Агалаков Н. М.

*Крымский юридический институт Национального университета
«Юридическая академия Украины имени Ярослава Мудрого», г. Симферополь*

РЕКРЕАЦИОННЫЙ БИЗНЕС И ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЕГО КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ (на примере туризма)

Процессы трансформации национальной экономики Украины протекают на фоне формирования в ней экономики социально ориентированного рыночного типа. Модель рыночного хозяйства такого типа подразумевает необходимость приоритетного развития социальной сферы, обеспечивающей удовлетворение социальных и духовных потребностей населения, в том числе и в активном отдыхе.

Исторический опыт свидетельствует, что только те страны добились процветания, где решение социальных проблем, улучшение жизни народа и всестороннего развития членов общества является настоящей потребностью самого хозяйственного развития. И это не коммунистические лозунги, взятые из недалекого прошлого нашей страны. Таким образом, актуальность темы исследования очевидна.

Общепризнано, что важное место среди отраслей социальной сферы национальной экономики принадлежит активному отдыху населения, или рекреации. Рекреация (по Н. С. Мироненко и И. Т. Твердохлебову) есть совокупность явлений и отношений, возникающих в процессе использования свободного времени для оздоровительной, познавательной, спортивной и культурно-развлекательной деятельности людей на специализированных территориях, находящихся вне населенного пункта, являющегося местом их постоянного проживания. Эти же авторы предлагают свое определение понятию «отдых», под которым понимается любая человеческая деятельность (или бездеятельность), которая не направлена на удовлетворение насущных нужд.

Рекреационные потребности общества и человека – это потребности в простом и расширенном воспроизводстве социально-трудового и социально-культурного потенциала общества в целом и, соответственно, потребности в восстановлении и развитии физических и психических сил человека, потребности в его физическом, интеллектуальном и духовном совершенствовании. Деятельность, направленная на реализацию (удовлетворение) рекреационных потребностей, восстановление и развитие физических и духовных сил человека, его интеллектуальное совершенствование и характеризующаяся само ценностью не только результатов, но и самого процесса, получила название рекреационной деятельности. Отсюда, в основе рекреационного бизнеса, на наш взгляд, лежит многообразие видов коммерческой рекреационной деятельности, то есть деятельности, осуществляемой в целях извлечения прибыли.

Для осуществления рекреационного бизнеса требуются, прежде всего, рекреационные ресурсы, которые представляют собой совокупность компонентов природных комплексов и объектов историко-культурного наследия, формирующих гармонию целостности ландшафта, прямое или опосредованное потребление которых оказывает благоприятное воздействие, способствует поддержанию и восстановлению физического и духовного здоровья человека. Украина обладает достаточно благоприятными рекреационными ресурсами. По своему географическому положению она отличается разнообразными ландшафтами, богатым растительным и животным миром, климатическими контрастами, ценными бальнеологическими ресурсами и т. д.

Представление рекреационной системы в виде субстратной модели, состоящей из взаимосвязанных подсистем: групп отдыхающих, обслуживающего персонала, природного и культурно-исторического потенциала, туристской инфраструктуры и органа управления получило название базисной модели рекреационной системы, целевой функцией которой является максимизация удовлетворения рекреационных потребностей отдыхающих. Совокупность же природных, культурно-исторических и социально-экономических предпосылок для организации рекреационной деятельности на определенной территории получила название рекреационного потенциала (по Т. В. Николаенко). Н. Ф. Реймерс понимает под рекреационным потенциалом один из показателей природно-ресурсного потенциала – степень способности природной территории оказывать на человека положительное физическое, психическое и социально-психологическое воздействие, связанное с отдыхом. Рекреационный потенциал территории определяется ее рекреационной емкостью, которая включает совокупную рекреационную нагрузку всех участков территории, способную привести эти участки к определенной стадии дигрессии. Рекреационная нагрузка определяется количеством отдыхающих на территории в 1 га на протяжении всего вегетационного периода.

Многосложный процесс по удовлетворению рекреационных потребностей осуществляется, в самом общем виде, в следующих основных формах: оздоровительного отдыха, туризма, курортно-санаторного лечения.

Туризм представляет собой временные выезды (путешествия) граждан данной страны с постоянного места жительства в другую страну или другую местность (в пределах своей страны) в оздоровительных, познавательных, профессионально-деловых, спортивных, религиозных и иных целях без занятия оплачиваемой деятельностью в стране (месте) временного пребывания.

Международные туристские связи стали важной составной частью мирового процесса интернационализации социально-экономических отношений. Во многих странах сложилась и стабильно развивается индустрия туризма, располагающая солидной материальной базой, предоставляющая рабочие места миллионам людей и взаимодействующая практически со всеми отраслями хозяйства. В частности, туризм оказывает огромное влияние на такие важнейшие отрасли экономики, как транспорт и связь, сельское хозяйство, строительство, производство товаров народного потребления и т. д., то есть выступает катализатором экономического развития.

Индустрия туризма выполняет важную функцию в развитии хозяйственного комплекса и экономики страны, так как увеличивает местные доходы; создает новые

рабочие места; способствует развитию отраслей, ориентированных на производство туристских услуг; развивает социальную и производственную инфраструктуру в туристских центрах; увеличивает валютные поступления в бюджет страны.

Туризм является одним из наиболее динамично развивающихся видов бизнеса. Интерес предпринимателей к туризму можно объяснить рядом факторов: для того чтобы начать заниматься туристским бизнесом, не требуется крупных финансовых вложений; на туристском рынке, несмотря на конкуренцию, могут успешно взаимодействовать как крупные, так и средние и малые компании и фирмы; наконец, туристский бизнес позволяет быстро оборачивать капитал.

Перспективы международного туризма обычно оцениваются очень высоко. В 2010 г. в мире было примерно 1 млрд. путешествующих за рубеж – это значит, что по сравнению с 1990 г. число их более чем удвоилось. Согласно прогнозу Всемирной туристической организации к 2020 г. в международном туризме будут принимать участие примерно 1,6 млрд. людей планеты Земля.

Статистические данные о туристических потоках в Украине следующие.

Общее количество туристов, обслуживаемых субъектами туристической деятельности Украины, в 2011 году составило 2,34 млн. чел., из них иностранные туристы 0,34 млн. чел., туристы – граждане Украины, выезжавшие за границу, 1,4 млн. чел., внутренние туристы 0,6 млн. чел.

Наибольшей популярностью среди граждан Украины, которые выезжали в 2011 году в более чем 90 государств нашей планеты, пользовались Российская Федерация, а также Польша, Республика Молдова, Венгрия, Белоруссия, Турция, Румыния, Словакия, Германия, Египет, Чехия и Израиль.

Среди иностранцев, которые посетили Украину из более чем 100 стран в 2011 году, преобладали граждане Российской Федерации, Республики Молдова, Белоруссии, Польши, Венгрии, Румынии, Словакии, Германии и Узбекистана.

Вопрос о конкурентоспособности (соотношение «цена – качество») в сфере туризма является исключительно актуальным для Украины. Об этом свидетельствуют следующие данные. По результатам 2010 года Украина заняла 85-е место в рейтинге конкурентоспособности в сфере туризма и путешествий Всемирного экономического форума против 77-й позиции годом ранее. Подсчет проводился с учетом 14 групп критериев, включая такие, как госрегулирование, безопасность, приоритетность туризма, гигиена и здравоохранение и другие. Слабое развитие туризма в Украине объясняется тем, что до сих пор эта отрасль не была приоритетной для государства. Согласно рейтингу Всемирного экономического форума приоритетность сферы туризма для правительства снизилась со 125-го до 130-го места. По оценкам участников рынка, вклад туризма в ВВП Украины составляет всего около 2 %. Изменить ситуацию к лучшему могут лишь значительные инвестиции в улучшение инфраструктуры и поддержку здорового функционирования туристической сферы. (И. Миронова, М. Попова. Статья от 10 марта 2011 года «В Украине объявлена туристическая угроза» [1].

Факторы, влияющие на развитие международного туризма, подробно исследовали Н.С. Мироненко и другие экономикогеографы. В этой связи, основными фак-

торами развития туризма и повышения его конкурентоспособности являются следующие.

Во-первых, к ним относятся социально-экономические факторы, играющие главную роль. Когда говорят о социально-экономических факторах, то обычно имеют в виду общий уровень развития страны, структуру ее хозяйства, качество жизни, социально-профессиональный состав общества, его образовательный уровень, степень урбанизированности и мобильности населения, политическую стабильность и др.

Во-вторых, к числу факторов относят рекреационно-ресурсный потенциал территории, выражающийся в количестве и качестве природных и культурно-исторических ресурсов. Нужно иметь в виду, что влияние рекреационно-ресурсного потенциала обычно также опосредуется социально-экономическими факторами и, в первую очередь, зависит от размеров и характера рекреационных потребностей населения.

В-третьих, немалую роль играет инфраструктурный фактор, который определяется уровнем развития производственной и социальной инфраструктур. Впрочем, можно говорить и о специальной туристской инфраструктуре, основу которой составляют средства размещения (гостиницы, кемпинги, туристские базы и др.) и транспортировки туристов.

В-четвертых, нужно учитывать и фактор географического положения, который в данном случае выступает во всех своих разновидностях: и физико-географического положения, во многом определяющего набор природно-рекреационных ресурсов, и экономико-географического положения, в особенности по отношению к главным туристским рынкам, и транспортно-географического положения, выгоды которого крайне привлекательны для туристов, и геополитического положения.

Проиллюстрируем важность перечисленных факторов на примере Крыма.

А. Клименко, Т. Гучакова в замечательной, на наш взгляд, статье от 03.09.2009 г. «Крымская стратегия: новый взгляд. Избавление от иллюзий. Рекреация и туризм: расставание с мифами» [2], говоря об уникальности Крыма, отмечают, в частности, следующее: «Истинная уникальность Крыма не примитивна, как массовая пляжная рекреация. Она крайне сложна для реализации в качестве туристического ресурса территории. Это причудливый сплав уже едва уловимых следов человеческих рас, религий и цивилизаций на фоне многообразия ландшафтов. Это то, что очень легко утрачивается безвозвратно под ножом бульдозера или лопатой «черного археолога». И то, для сохранения чего в качестве туристического ресурса – «объекта показа» – всегда не хватает либо денег, либо ума. Эта уникальность – относительное экономическое преимущество территории. Оно зависит от деятельности людей. Она (уникальность – авт.) может быть в скором времени окончательно утрачена при сохранении стратегии на массовую приморскую пляжную рекреацию, сопровождаемую хаотичной застройкой, уничтожающей пейзаж. Тогда останется только бесконечный бег вдогонку за стремительно развивающимся уровнем мирового туристического сервиса. Или наоборот – уникальность Крыма может быть включена в экономико-туристический оборот. Экономическая актуализация этого важнейшего ресурса территории – сложный, интеллектуальный, эксклюзивный туристический продукт – может

появиться в результате совместной работы маркетологов и бизнесменов с историками, географами, политиками, археологами, виноделами, искусствоведами, ботаниками, деятелями культуры и религии. Развитие сезонной, массовой, пляжной рекреации или ландшафтно-историческая уникальность – этот стратегический выбор перспективы пока ещё можно сделать».

Список использованных источников:

1. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.news.mail.ru/inworld/ukraina/economics/5474371/>
2. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.bigyalta.com.ua/node/1172>

Доктор філософії Бойко М., к.с.н. Шандор Ф. Ф., Кіш Г. В.

Йельський університет, США;

Ужгородський національний університет, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ГЕОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Важливим аспектом стратегії розвитку геотуризму у ринковій економіці є створення умов для виготовлення продукту, який має конкурентні переваги на внутрішньому та зовнішньому ринках, оскільки кінцева ціль будь-якої діяльності – перемога на конкурентному ринку і, як наслідок, отримання вигоди. Виходячи з вище сказаного, стратегія розвитку геотуризму має включати заходи, спрямовані як на створення конкурентоспроможного продукту, так і на утримання досягнутого рівня конкурентоспроможності. Все це не можливе без певних зусиль щодо вивчення конкурентного середовища. Варто зауважити, що кожний ринок характеризується «власним» покупцем, а це говорить про те, що абсолютна конкурентоспроможність, яка не пов'язана з певним ринком, не існує. Отже, під конкурентоспроможністю необхідно розглядати не певний показник, який має кількісний вимір, а стратегію розвитку, яка містить комплекс маркетингових заходів та прийомів менеджменту.

Беззаперечно, для розробки ефективної та відповідної ринковим умовам стратегії необхідний адекватний аналітичний інструментарій, який передбачає детальний аналіз факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

На протязі майже п'яти десятиріч в якості інструмента довгострокового планування у багатьох галузях економіки використовуються різноманітні методи стратегічного аналізу. Найбільш відомими з них є матричний метод Бостонсько-Консалтингової Групи; метод «привабливість ринку/конкурентна позиція» який має назву «матриця General Electric – McKinsey; стратегічна модель М. Портера та інші. Сфера туризму не є виключенням для застосування зазначених методів. Однак обраний рівень проведення аналізу, його об'єкт, зміст інформаційної бази даних кожного разу вносять дещо нове у процедуру таких досліджень, збагачуючи тим самим робочий інструментарій спеціалістів-аналітиків.

Сформулювати правильний підхід до вибору методики стратегічного аналізу, яка б задовольняла всі вимоги діяльності, досить складно. Існують різні підходи, в яких

автори роблять акцент на певних аспектах і особливостях розвитку об'єкта у майбутньому.

Спільним для більшості досліджень є те, що сутність стратегічного аналізу полягає у аналізі зовнішнього та внутрішнього середовища і передуює розробці стратегії, що звужує межі досліджуваного виду аналізу, який ні в якому випадку не може обмежуватись аналізом середовища.

Більшість вчених розглядають інструментарій проведення стратегічного аналізу внутрішнього середовища, зовнішнього середовища та середовища в цілому.

Аналіз стратегічного потенціалу та, відповідно, оцінювання внутрішнього середовища здійснюється з метою визначення того, чи достатньо внутрішніх ресурсів, щоб скористатися зовнішніми можливостями.

Беззаперечно доцільно здійснювати дослідження стану об'єкта нерозривно з зовнішнім конкурентним середовищем, що, наприклад, характеризується відомою моделлю М. Портера.

Додатково, для аналізу факторів зовнішнього середовища можливе проведення так званого PEST-аналізу, за допомогою якого досліджуються 4 групи факторів: політичні, економічні, соціокультурні та технологічні.

При дослідженні середовища в цілому можна використовувати такі моделі, як матриця розвитку товару/ринку І. Ансоффа, матриця росту/частки ринку (Бостонської консалтингової групи), модель привабливості/конкурентоспроможності (матриця GE/McKinsey), SWOT-аналіз.

В наш час для оцінювання стратегічного становища досліджуваного об'єкта все частіше використовується SPACE-аналіз, який являє собою комплексний метод для оцінювання ситуації та вибору стратегій. Його привабливість пояснюється тим, що дає можливість проаналізувати наявну стратегію навіть тоді, коли вона існує в неявному вигляді. Слід зазначити, що основою методу SPACE-аналізу є апіорне моделювання на основі експертних оцінок. При використанні SPACE-аналізу виділяється чотири групи факторів:

- фінансовий стан, або економічний потенціал;
- конкурентні переваги;
- привабливість галузі;
- стабільність середовища.

Але найбільш універсальним методом стратегічного аналізу залишається – SWOT-аналіз, складовими елементами якого є сильні сторони (внутрішні можливості чи ресурси, що можуть зумовити формування конкурентної переваги); слабкі сторони (види діяльності, які здійснюються не досить добре, або ресурси, підсистеми потенціалу, що неправильно використовуються); можливості (сукупність факторів, що переважно позитивно впливають на діяльність, альтернативи, які можна використати для досягнення стратегічних цілей); загрози (сукупність факторів, що переважно негативно впливають на діяльність, будь-які процеси або явища, що перешкоджають руху в напрямі досягнення місії та цілей). Наводимо приклад формування таблиці SWOT-аналізу для перспектив розвитку геотуризму на теренах України (табл. 1).

Таблиця 1. SWOT-аналіз розвитку геотуризму в Україні

Сприятливі, сильні сторони	Слабкі сторони, які створюють перешкоди та гальмують процес
• зручне економіко-географічне положення; • наявність значного природно-рекреаційного потенціалу та природоохоронних територій (біля 4% від території країни), на базі яких можливе створення геопарків; • потенційні можливості для розвитку альтернативного виду відпочинку (пізнавальний туризм, спортивна рекреація (полювання, риболовля), агротуризм тощо); • багаті природно-рекреаційні ресурси: лісові, ландшафтні, гідрологічні, спелеоресурси та ін.; • позитивна динаміка розбудови матеріально-технічної туристично-рекреаційної бази (в т.ч. сучасного рівня); • багата історико-культурна спадщина збереження етнокультурної самобутності країни, гостинність населення; наявність унікальних туристично-рекреаційних продуктів (в т.ч. національні традиції та промисли, фестивалі); • наявність пам'яток історії та культури (біля 130 тис пам'яток).	• негативний імідж країни на всесвітньому ринку в очах іноземних туристів; • слабкий економічний розвиток; • недостатнє інформаційне забезпечення • недостатньо розвинена соціальна, виробнича, сервісна інфраструктура; • невідповідність місцевих жителів до прийому туристів (незнання іноземних мов); • нерозуміння місцевим населенням цінності розташованих на території проживання геооб'єктів; • невідповідність рівня сервісу сучасним європейським стандартам; • недостатня інвестиційна привабливість; • незадовільний стан та якість транспортного обслуговування; • незадовільний стан пам'яток історії та культури; • слаба підтримка з боку держави та приватного сектору; • слаба підтримка наукових досліджень в різних галузях наук про Землю.
Загрози, що перешкоджають розвитку геотуризму	Можливості, які сприятимуть розвитку геотуризму
• суперництво та відсутність координації між різними організаціями, що займаються промоцією геотуризму; • відсутність єдиних стратегічних цілей розвитку геотуризму туризму в країні; • нестабільна політична та економічна ситуація не сприяють діяльності іноземних інвесторів; • недостатнє стимулювання розвитку галузі з боку держави; • пошкодження, знищення окремих, цінних геооб'єктів (наприклад, у спелеотуризмі); • надмірне використання та вичерпання природних ресурсів; • руйнування природних ресурсів внаслідок настання стихійних лих; • недостатній контроль за використанням природних ресурсів (несанкціоноване вирубування лісів, використання кар'єрів, мисливство, рибальство); • погіршення екологічної ситуації, в т. ч. внаслідок впливу техногенних факторів; • недостатня освітня забезпеченість (підготовка фахівців з геотуризму).	• соціально-економічна вигода – розвиток геотуризму сприятиме припливу капіталу та зростанню доходів населення та підвищенню його життєвого рівня загалом, збільшиться зайнятість населення; • приїзд туристів сприятиме охороні та реставрації культурно-історичних пам'яток; • створення геопарків (з перспективою входження до Європейської Мережі Геопарків) забезпечить збереження геоспадщини; • створення нових туристичних продуктів (геотуристичних трас, об'єктів, маршрутів та ін.); • стимулювання облаштування сільських осель та благоустрій всієї місцевості, розвиток соціальної інфраструктури, сфери обслуговування тощо; • розвиток міжнародної співпраці й обміну досвідом у розвитку геотуризму.

Проаналізувавши туристичну галузь України за допомогою SPACE-аналізу, ми дійшли висновку, що на підсвідомому рівні уряд держави використовує оборонну стратегію в цьому напрямку. Хоча враховуючи результати SWOT-аналізу постає необхідність у використанні більш агресивних дій.

Грабар М. В., Бігорі В. А.

Мукачівський державний університет, Україна

ВПЛИВ ТУРИСТИЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ НА СИСТЕМНИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ ЗАКАРПАТТЯ

Ключову роль в наданні інформаційних послуг про туристично-рекреаційні можливості регіону відіграє туристично-інформаційний центр (далі – ТІЦ). На сьогоднішній день турінфоцентри являються надзвичайно важливими елементами туристичної інфраструктури, сприяючи взаємодії між її основними складовими з однієї сторони (зкладами розміщення та харчування, закладами культури та розваг, транспорту тощо) та туристами з іншої.

Роль ТІЦів у сучасній індустрії туризму розглядали в своїх наукових працях Р. В. Волчецький, Т. О. Чичкалюк, Т. Г. Сокол, М. М. Малахова, О. І. Черниш, Л. М. Ткачук. Особливості організаційно-економічних аспектів функціонування турінфоцентрів досліджували П. А. Горішевський, Ю. В. Зінько, М. П. Мальська. Проте, у науковій літературі відсутні комплексні дослідження становлення регіональної мережі ТІЦів, їх вплив на системний розвиток сфери туризму та рекреації.

ТІЦ – це певне місце (фізично існуюче), яке надає відвідувачам, які приїждять у дану місцевість інформацію про: заклади розміщення (готелі, мотелі, пансіонати, санаторії); заклади харчування (ресторани, кав'ярні, кафе, закусоchnі); транспортні послуги (таксі, громадський транспорт); туристичні атракції (фестивалі, театри, кінотеатри, галереї, спортивні змагання, ярмарки, виставки, паломництво); тури по визначним місцям; інформацію про інші турпослуги (сувеніри, дегустація, прокат, СПА-послуги, рекреаційні заклади, гірськолижні витяги, семінари, конференції, масові заходи); спеціальну інформацію (лікарні, міліція, аптеки, консульства, урядові установи).

Мережа ТІЦів на Закарпатті почала розвиватися у 2004 році, коли було створено Туристично-інформаційний центр Закарпаття, що є засновником Інформаційного агентства «Турінформ Закарпаття», яке безкоштовно поширює інформацію про туристичні можливості Закарпаття.

У липні 2006 року в рамках проекту «Створення регіонального туристичного інформаційного центру в Закарпатській області» було відкрито турінфоцентр в м. Берегові. Реалізація зазначеного проекту являється відправною точкою у формуванні ТІЦів на Закарпатті [2].

На сьогоднішній день вагомим досягненням в розвитку ТІЦів Закарпаття є підписання 15 вересня 2011 р. угоди про об'єднання в єдину мережу 16 турінфоцентрів серед них: Туристично-інформаційний центр при головному управлінні з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму Закарпатської ОДА,

ГО «Ужгородський туристичний інформаційний центр», ГО «Берегівський туристичний інформаційний центр», ВАТ ГТК «Інтурист-Закарпаття», ГО «Спілка туризму для людей з обмеженими фізичними можливостями «Відродження», ТІЦ «Шаян-Ерней Лаз», Тячівський туристичний інформаційний центр при РФПП «Тячів-Карпати», Туристичний Інформаційний центр Мукачівського району «Сент-Міклош», Туристичний інформаційний центр Ужанського Національного Парку, Мукачівський, Воловецький, Свалявський, Солотвинський, Рахівський, Міжгірський, Перечинський ТІЦи. Зазначені заклади пропонують наступні послуги: організація екскурсій, транспортних послуг, прокат велосипедів, бронювання місць проживання, продаж карт, путівників, буклетів, робіт закарпатських умільців, закарпатських прянощів та солодошів, рафтинг, пейнтбол, спелеотуризм, польоти на повітряній кулі, катання на квадроциклах.

Загалом, відкриття мережі турінфоцентрів Закарпаття суттєво вплинуло на системний розвиток сфери туризму та рекреації в області. Адже отримуючи більш повну і точну інформацію туристи можуть раціональніше планувати відпочинок, а туристичні заклади – ефективніше організувати свою роботу.

Згідно із внутрішньою статистикою, більшість туристів, які користуються послугами ТІЦів на Закарпатті – вітчизняні. Зокрема в Ужгороді їх частка складає 76 %, в Берегові – 88 %, а в Яноші (транзит між Мукачево та Виноградово) – майже 98 %. Друге місце посідають туристи з країни ЄС, і лише третє – з країн СНД.

У жовтні 2011 р. відбулася презентація Закарпатського туристичного інформаційного порталу, де можна переглянути інформацію про мережу турінфоцентрів та туристичний потенціал Закарпатської області. Згідно статистики сайту кількість користувачів, які його відвідали становить 52788 осіб, кількість переглядів сторінок – 202016. Позитивна динаміка відвідування спостерігається і в турінфоцентрах, так наприклад Ужгородський ТІЦ: 2010 р. – 3785 осіб, 2011 р. – 4715 осіб, 2012 р. – 5530 осіб [2].

Створення ТІЦів у Закарпатті фінансувалося на 5 % – державою, 16 % в рамках проекту «Створення регіонального туристичного інформаційного центру в Закарпатській області», 79 % – власні грошові кошти.

Важливим кроком у створенні національної мережі ТІЦів стало проведення 19–20 листопада 2012 р. всеукраїнської туристичної майстерні «Українські ТІЦи: стан, проблеми та перспективи розвитку». Захід проводився в рамках проекту USAID «ЛІНК» в партнерстві з проектом GIZ. Закарпатську область представляли Й. Торпої, В. Бундзяк, О. Кудря та В. Волошин. Зокрема В. Бундзяк, начальник відділу пропаганди та екоосвіти Карпатського біосферного заповіднику розповіла про «Особливості діяльності інформаційних центрів заповідників та природних парків (на прикладі Карпатського біосферного заповідника)». Й. Торпої, директор Центру українсько-угорського регіонального розвитку, засновник ТІЦів в Ужгороді, Берегові та селі Яноші, виступив з презентацією «Як створити успішну мережу ТІЦів і як фінансувати їхню діяльність: Закарпатський досвід».

Під час майстерні було презентовано Каталог ТІЦ України та прийнято рішення сформуванню дієвої спільноти ТІЦ України, для того, аби налагодити кращу комунікацію між туристами та містами.

Згідно наукових праць [1; 3, с. 18–29] основними проблемами на шляху створення та функціонування ТІЦів є:

1) відсутність базового положення про ТІЦ на рівні держави. На даний момент законодавчого визначення поняття «туристично-інформаційний центр» не існує, хоча створення ТІЦів передбачено законом України «Про туризм» та рядом інших нормативно-правових актів. Ці норми носять декларативний характер тому порядок створення ТІЦів, характеристика їх функцій та перелік пропонованих послуг законодавчо не визначені;

2) відсутність фінансової та матеріально-технічної підтримки ТІЦ з боку органів влади. Незважаючи на декларування органами влади важливості ТІЦ, законодавчо не визначено механізми фінансування їх створення;

3) відсутність рекламно-інформаційного забезпечення (публікацій та видань для безкоштовного поширення серед відвідувачів ТІЦ) ;

4) відмінності у правовому статусі та формах заснування ТІЦ. В Україні турінфоцентри можуть створюватись в будь-якій формі, що не суперечить при цьому чинному законодавству. Найхарактернішими для ТІЦів є наступні організаційно-правові форми :

- громадські організації;
- асоціації та об'єднання юридичних осіб;
- комунальні підприємства;
- приватні ініціативи надавачів турпослуг, закладів культури або нацпарків.

Таким чином, створення мережі ТІЦів сприяє системному розвитку сфери туризму та рекреації Закарпаття, адже надає можливість отримання доступної інформації про туристично-рекреаційний потенціал. Це в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності галузі, оскільки якісна та своєчасно отримана інформація стимулює попит на турпослуги.

Список використаних джерел:

1. Зелик І. Регіональні ТІЦи: як створити та координувати діяльність мережі інформаційних центрів різних форм власності / І. Зелик // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.linc.com.ua/documents/storage/Ivano-Frankivsk_Regional_TIC.pdf
2. Торпої Й. Як створити успішну мережу ТІЦів і як фінансувати їхню діяльність: Закарпатський досвід / Й. Торпої // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.linc.com.ua/documents/storage/Zakarpattya_TICs.pdf
3. Туристско-информационный центр (ТИЦ): законодательство и организационно-правовые формы. – Симферополь, 2012. – 51 с.

Долгопола Г. Є., к. геол. н. Коробейникова Я. С.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

ТУРИСТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА: ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Головним чинником ефективного використання рекреаційних ресурсів є наявність в межах туристичних дестинацій туристичної інфраструктури. Незважаючи на значну кількість праць, пов'язаних з розвитком туристичної інфраструктури, на

сьогодні не існує єдиного прийнятного для науковців та практиків туристичної галузі її визначення. Термін інфраструктура і перша самостійна теорія інфраструктури вперше постали у працях А. Маршала та Д. Кларка в першій половині 20 ст. Загалом, інфраструктура – це сукупність галузей і видів діяльності, які обслуговують виробництво (виробнича інфраструктура – транспорт, зв'язок, шляхи, лінії електропередач і т. п.) і населення – (соціальна інфраструктура – комплекс закладів охорони здоров'я, торгівлі, тощо [1]. Згідно Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про туризм» туристична інфраструктура – сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорту, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів [2]. Таким чином, це будівлі і споруди, засоби комунікації, транспортна система, які задіяні в наданні туристичних послуг.

Туристична інфраструктура – це сукупність штучно створених рекреаційних закладів (санаторії, бази відпочинку, готелі, ресторани та ін.) та супутніх об'єктів, побудованих для загального користування за рахунок державного інвестування (автомобільні та залізничні дороги (шляхи), пункти пропуску, аеропорти, лікарні, школи тощо). Послуги інфраструктури відіграють свого роду роль, яка зв'язує різні сектори туристичної галузі, включаючи кінцевого споживача та початкове визначені процесом становлення індустріального, а згодом – постіндустріального суспільства, адже таке суспільство не може обходитись без них [3].

Туристична інфраструктура – це сукупність підприємств й інституцій, які є територіальним, матеріальним і організаційним підґрунтям розвитку туризму. Вона охоплює чотири основні елементи: об'єкти розміщення, харчування, супутню та комунікаційну сферу [4]. Туристична інфраструктура представлена сукупністю матеріально-речових об'єктів, діяльність яких спрямована на задоволення туристичних потреб населення. Вона включає матеріально-технічну базу функціонально-господарських структур, які входять до складу ТРС різного порядку. Деякі дослідники до туристичної інфраструктури відносять також і туристичні об'єкти природного походження, пам'ятки, музеї, тощо. Саме туристичні ресурси туристичної інфраструктури займають особливе місце у розвитку всієї туристичної галузі. До ресурсів туристичної інфраструктури відносять сукупність природних та штучно створених людиною об'єктів, що мають комфортні властивості та придатні для створення туристичного продукту. Як правило, їх наявність визначає формування туристичного бізнесу в тому чи іншому регіоні. Об'єкти, що представляють історичне та культурне минуле країни (музеї, пам'ятники та пам'ятні місця, пов'язані з історичними подіями, життям і діяльністю видатних представників науки, техніки, культури, а також унікальні архітектурні та етнографічні об'єкти). Об'єкти, що демонструють сучасні досягнення країни в промисловості, будівництві, сільському господарстві, науці, культурі, медицині та спорті [5].

На наш погляд, інфраструктура саме у туристичній сфері представлена будинками та спорудами, елементами транспортної інфраструктури, закладами культури, ін. закладами, які задіяні в наданні туристичних послуг. Таке визначення в повній мірі відповідає законодавству України. Як і кожна система, туристична інфраструктура

має також свою структуру, що потребує постійного розвитку та модернізації. До елементів основної (виробничої) інфраструктури належать об'єкти розміщення, харчування та транспортування туристів. До супутньої інфраструктури належать заклади культури, розважальні заклади, спортивні заклади, заклади охорони здоров'я, в межах яких надаються додаткові послуги туристу.

Останні роки в Україні спостерігається швидкий розвиток елементів туристичної інфраструктури. Основою такого розвитку є ефективні інвестиції. Прикладом застосування державних інвестицій на виконання програми туристичного розвитку є муніципалітети у Бразилії, коли уряд за 4 роки інвестував 8 млрд. дол. у туристичні ресурси на відновлення екології, історичних територій, архітектурних пам'яток. У результаті Бразилія стала країною, привабливою для інвесторів, приватні інвестиції тільки за один рік досягли 6 млрд. дол., а доходи від туристичної галузі в цій країні склали 31,9 млрд. дол. [6]. Як правило, приватний сектор інвестує в невеликі проекти (заклади розміщення, заклади харчування, надання додаткових послуг). На наш погляд, інвестування держави повинно відбуватися в рамках великих інвестиційних проектів, наприклад формування транспортної інфраструктури, будівництво крупних об'єктів та споруд, підготовка інфраструктури систем життєзабезпечення для реалізації проектів освоєння нових рекреаційних територій, тощо. Державно-приватне партнерство може реалізовуватись у концесійних проектах, що дозволяє залучати приватні інвестиції у великі проекти та вирішує ряд законодавчих неузгоджень (наприклад, реалізація проектів на землях державної власності, які не підлягають приватизації).

Список використаних джерел:

1. Світова економіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [А. С. Філіпенко, О. І. Рогач, О. І. Шнирков, О. О. Веклич та ін.]. – К.: Либідь, 2001. – 582 с.
2. Туристична діяльність. Нормативна база / упор. О. М. Роїна. – К.: КНТ, 2005. – 448 с.
3. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / упоряд. В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух. – К.: Слово, 2006. – 372 с.
4. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери / [В. С. Кравців, Л. С. Гринів, М. В. Копач, С. П. Кузик]. – Львів: НАН України. – 1999.
5. Корнева Д. А. Проблеми розвитку інфраструктури туризму [Електронний ресурс] / Д. А. Корнева. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrialnuu%20tyruz.pdf
6. Данильчук В. Ф. Особенности формирования и развития туристических предприятий: монография / В. Ф. Данильчук. – Донецк: НАН Украины; Ин-т экономики пром-сти. – 2006. – 240 с.

Д. э. н. Захарченко П. В.

Бердянский государственный педагогический университет, Украина

МОДЕЛЬ МАГИСТРАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ

Важной задачей реформирования национальной экономики остается поиск рациональных методов и способов активизации развития тех видов деятельности, для которых существуют все необходимые условия и которые по своей социальной

результативности и экономической отдаче могут составить достойную конкуренцию традиционным отраслям хозяйства. Среди таких своеобразных «ядер роста» приоритетное место занимает курортно-рекреационная сфера.

Как показывают исследования, понятие современного курортно-рекреационного комплекса выходит за границы его отождествление с санаторно-курортной сферой, образуя сложно организованную социально-экономическую систему. Согласно определению система есть «совокупность элементов и связей между ними, которая владеет определенной целостностью». Основываясь на этом, мы предлагаем использовать системный подход к раскрытию сущности курортно-рекреационных комплексов, который на наш взгляд наиболее полно отображает современную тенденцию их развития.

Построим математическую модель для поиска оптимального управления территориальным курортно-рекреационным комплексом. Экономическую модель такого комплекса опишем уравнением движения капитала

$$\frac{dK}{dt} = I - \mu K(t),$$

где K – стоимость основных рекреационных фондов; I – инвестиции на их обновление; μ – коэффициент амортизации фондов. Из однопродуктовой модели имеем $I = Y - C$, где $Y = X - W = X - \alpha X = (1 - \alpha)X$, X – произведенный рекреационный продукт, Y – конечный продукт, $0 < \alpha < 1$ – доля продукта, задействованная в производстве, C – непроизводственное потребление. Зададим управление $u = C/Y$, которое показывает, какая доля конечного продукта (в денежном выражении) направляется на непроизводственное потребление, причем $0 < u < 1$. Тогда $I = (1 - u)Y = (1 - \alpha)(1 - u)X$. Подставим это выражение в экономическую модель и получим дифференциальное уравнение, которое описывает движение основных рекреационных фондов курортно-рекреационного комплекса

$$\frac{dK}{dt} = (1 - \alpha)(1 - u)X - \mu K(t).$$

В качестве целевой функции выберем интегральное среднее непроизводственное потребление каждого сотрудника комплекса на длительном интервале управления

$$t = 0, \dots, T, \text{ которое выражается формулой } J = \int_0^T \frac{C}{L} dt \rightarrow \max, \text{ где } L - \text{ количество со-}$$

трудников курортно-рекреационного комплекса. При большом интервале управления T происходит дисконтирование средств. Введем в целевую функцию фактор дисконтирования, тогда она примет вид

$$J = \int_0^T \frac{C}{L} e^{-\delta t} dt \rightarrow \max, \text{ где } \delta - \text{ коэффициент дискон-}$$

тирования. Также в базовом уравнении применим относительную переменную $k = K/L$ – фондовооруженность, $c = C/L$ – среднее непроизводственное потребление и $x = X/L$ – производительность труда. Тогда с учетом новых переменных получаем:

$$\frac{dk}{dt} = (1 - \alpha)(1 - u)x - (\mu + n)k.$$

Для описания нормируемой модели введем также нормируемую производственную функцию Кобба-Дугласа $x = f(k, t) = (1/L)F(K, L, t)$. Для нормируемых переменных целевая функция примет вид:

$$J = \int_0^T \frac{C}{L} e^{-\alpha t} dt = \int_0^T (1 - \alpha) u x e^{-\alpha t} dt \rightarrow \max$$

Таким образом, в нормируемой оптимизационной задаче состоянием системы является фондовооруженность k , а управлением является нормируемая функция производства курортно-рекреационного продукта $x = f(k, t)$ и доля непродовственного среднего потребления u .

Приведем задачу к классическому виду и применим для ее решения метод динамического программирования, согласно которому функция R при заданных условиях имеет вид:

$$R(k, x, u, t) = \frac{\partial \varphi}{\partial t} + \frac{\partial \varphi}{\partial k} [(1 - \alpha)(1 - u)x - (\mu + n)k] + (1 - \alpha) u x e^{-\alpha t}$$

Оптимальные процессы $k_{op}(t)$ и $x_{op}(t)$ найдем из условия

$$k_{op}(t), x_{op}(t) = \arg \max R(k, x, t).$$

Если $\alpha < 1$, то $(1 - \alpha) > 0$ и максимум R по x достигается при $x_{op}(t) = f(k, t)$. Проведем максимизацию R по k при $x_{op}(t) = f(k, t)$. Если $0 < \alpha < 1$, то

$k_{op}(t) = \left[\frac{(1 - \alpha)b\alpha}{\mu + n + \delta} \right]^{\frac{1}{1-\alpha}} e^{\frac{\alpha}{1-\alpha} t}$. Такое уравнение оптимальной фондовооруженности назовем магистралью.

Для определения оптимального управления $u_{op}(t)$ курортно-рекреационным комплексом возьмем производную от уравнения магистрали и подставим это выражение в уравнение, которое описывает нормируемую модель курортно-рекреационного комплекса и окончательно получим $u_{op}(t) = 1 - \alpha \frac{\mu + n + \frac{\rho}{1-\alpha}}{\mu + n + \delta}$. Из этого соотношения

видно, что оптимальное управление в приведенной модели не зависит от времени и при условии $\frac{\rho}{1-\alpha} = \delta$ определяется как $u_{op} = 1 - \alpha = \beta$, где β – коэффициент эластичности по труду. Таким образом, управление курортно-рекреационным комплексом является фактором инновационности и зависит от внедрения новых системных технологий управления и современных рекреационных механизмов оздоровления.

Если начальное условие фондовооруженности курортно-рекреационного комплекса $k(0)$ совпадает с начальным значением уравнения магистрали k_{op} , т. е. $k(0) = k_{op}(t)|_{t=0}$, то полученное уравнение магистрали является уравнением оптимального развития курортно-рекреационного комплекса (рис. 1).

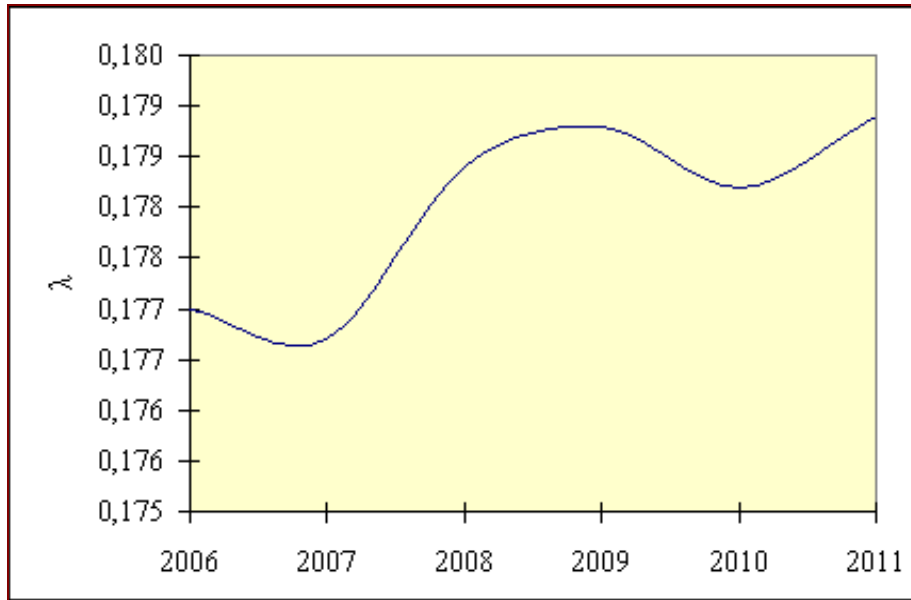

Рис. 1. Оптимальная магистраль развития территориального курортно-рекреационного комплекса (г. Бердянск)

Обозначим траекторию выхода на магистраль зависимостью γ . Функция γ является решением дифференциального уравнения нормируемой однопродуктовой модели курортно-рекреационного комплекса при фиксированном значении управления u_1 . Уравнение траектории выхода на магистраль $\gamma(t)$ будет определяться из соотношения:

$$\gamma(t) = (z_{or} + z_{chr})^{\frac{1}{\beta}} = (c_0 e^{-\lambda \beta t} + \frac{a_0(1-u_1)}{\frac{\rho}{\beta} + \lambda} e^{\rho t})^{\frac{1}{\beta}}.$$

Время выхода на магистраль t_1 определяется из уравнения $k_{op}(t_1) = \gamma(t_1)$. Тогда:

$$\left(\frac{a_0 \alpha}{\lambda + \delta} \right)^{\frac{1}{\beta}} e^{\frac{\rho}{\beta} t_1} = \left(c_0 e^{-\lambda \beta t_1} + \frac{a_0(1-u_1)}{\frac{\rho}{\beta} + \lambda} e^{\rho t_1} \right)^{\frac{1}{\beta}}.$$

После преобразований формула для расчета времени выхода на магистраль имеет вид:

$$t_1 = -\frac{1}{\rho + \lambda \beta} \ln \left[\frac{1}{c_0} \left(\frac{a_0 \alpha}{\lambda + \beta} - \frac{a_0(1-u_1)}{\frac{\rho}{\beta} + \lambda} \right) \right]$$

Если при заданном управлении u_1 время $t_1 < T$, то задача выхода на магистраль может быть решена. Иначе, при $t_1 > T$ выход на магистраль за отведенное время управления T невозможный. В этом случае нужно или уменьшить величину u_1 , или отказаться от мечты выйти на магистраль в течение времени T .

Выводы. Исследование в рамках проекта разработки системной методологии управления устойчивым развитием территориального курортно-рекреационного комплекса позволило получить следующие результаты:

- предложен теоретико-методологический подход применения методов системного анализа в деятельности регионального курортно-рекреационного комплекса на основе интеграции его составляющих; исследованы их особенности и характеристики, которые позволяют адекватно реагировать на динамику изменения рыночной среды;
- построена и исследована модель оптимального магистрального развития территориального курортно-рекреационного комплекса; обоснованы временные параметры выхода на магистраль с целью получения наиболее высоких экономических результатов.

Ибрагимов Э. И.

Бакинский славянский университет, Республика Азербайджан

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ РЕКРЕАЦИОННОГО БИЗНЕСА И ПОВЫШЕНИЯ ЕГО КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ В РЫНОЧНЫХ УСЛОВИЯХ

Принципиальным моментом формирования стратегии развития рекреации в регионе является вопрос официального признания места и роли этой отрасли в экономической структуре, соответственно определение курса практических действий на разных уровнях государственной власти. Расчеты ученых подтверждают, что целесообразность ускоренного использования рекреационного потенциала свидетельствует о том, что данная отрасль должна стать равноправной сферой влияния и содействия органов государственной власти, как и любая другая отрасль производства.

В таком случае решается кардинальный вопрос – устанавливается баланс интересов государственных и представительских органов власти, с одной стороны; объектов, фирм и организаций – с другой. При этом задания первых – установить единые для всех правила развития; определить общую стратегию действий в зависимости от конъюнктуры рынка и соответствующий режим экономического содействия деятельности фирм и организаций; устанавливать территориально экологические регламенты развития.

Государственная политика должна быть направлена на формирование благоприятной рыночной среды, социально эффективной, экономически выгодного и экологически допустимого для территорий развития рекреационного бизнеса.

Следующий принципиальный момент – определение места и роли рекреационной сферы в системе социально-экономических приоритетов территориального развития: из всех потенциально возможных вариантов заслуживают внимания два.

Первый вариант – рекреационная сфера остается в поле зрения государственных и представительских органов власти, развивается как второстепенная отрасль социальной инфраструктуры, в основном функционируя по остаточному принципу финансирования. Уровень сервиса и обслуживания при этом определяется финансовыми возможностями коллективов, которые в условиях экономического кризиса ограничены

в средствах. Разные формы давления на органы государственной власти могут дать фрагменте финансовые и ресурсные инъекции в эти объекты, что не снимает проблему как такую.

Следовательно, на основе исследованных факторов следует выразить мнение, что игры таком подходе к делу достижения мировых стандартов рекреационного обслуживания отдалается во времени, а значит, рынок услуг сужается, за счет роста диспропорций между существующим ресурсным потенциалом и эффективностью его использования теряется прямая экономическая выгода для территории.

Второй вариант – рекреационная отрасль признается как приоритетная сфера перспективного развития региона с четко определенной политикой по отношению к ней и занимает соответствующее место на всех уровнях государственного управления, которое через разные формы содействия стимулирует предпринимательскую активность в сфере рекреационного бизнеса. В таких случаях рекреация дала бы своеобразный толчок практическим действиям в других сферах, непосредственно с ней не связанных.

Таким образом, можно утверждать, что рекреация, кроме прямой экономической выгоды и социальных сдвигов, сделает регион привлекательным для зарубежных инвесторов, что в нынешних условиях очень важно.

Данный вариант, по нашему мнению, и должен стать основной стратегической линией государственной политики рекреационного освоения Карпатского региона.

Очевидно, что при таком подходе к делу стоит вопрос выбора целевого ориентира, основного критерия формирования рекреационной индустрии. Здесь может быть два основных критерия выбора.

Первый критерий – социальный, когда вся система рекреационного обслуживания направляется на удовлетворение внутренних потребностей государства относительно оздоровления и отдыха населения. Такой подход не вписывается в предлагаемую стратегическую линию рекреационного освоения и отведенному этой отрасли месту в перспективной экономической структуре.

Второй критерий – экономический, когда в основу всех практических действий и планов закладываются принципы экономической выгоды как на уровне территории, так и на уровне объектов рекреационного ведения хозяйства. Искключительная ориентация на прибыльность этой отрасли несет угрозу в первую очередь естественному потенциалу, может вызывать временную вспышку деловой активности, когда чисто финансовые интересы будут доминировать над социальными целями территории.

Бесспорно, что между теми вариантами необходимо выбирать среднее с экологической безопасностью и умеренно растущими прибылями для региона и государства.

Исходя из основных стратегических заданий и ожидаемых результатов, политика перспективного развития рекреационной сферы в регионе должна строиться на следующих основных принципах, а именно:

- организация и формирование индустрии отдыха как специфического вида товара – рекреационных услуг, который действует в соответствии с законами рыночной экономики;
- создание многопрофильных рекреационных центров и объектов с сочетанием в них оздоровления, отдыха, туризма и спорта;

- локализация лечебно оздоровительных санаторно-курортных учреждений и центров как монофункциональных рекреационных территорий;
- максимальное расширение спектра оздоровительных, культурно познавательных, спортивных и туристических услуг, которые предоставляются рекреационными учреждениями;
- приоритетное развитие сервисных служб и повышение комфортности условий на существующих рекреационных объектах;
- формирование рекреационных центров средней и малой вместимости в соответствии с естественной и социально-экономической спецификой территории;
- стимулирование размещения рекреационных объектов небольшой вместимости с необходимым инфраструктурным обеспечением вне границ населенных пунктов;
- ограничение роста существующих крупных рекреационных центров и обеспечения их комплексного развития без увеличения вместимости рекреационных учреждений.

Ускорение темпов рекреационного освоения региона и активизация деловой активности в этой сфере могут вызывать нежелательные социально-экономические процессы и экологические последствия. В частности, быстрое развитие событий может привести к избыточной перегрузке территории рекреационными объектами, которая отразится на экономической выгоде территории. Может возникнуть проблема истощения природных ресурсов. Для их предупреждения и устранения нежелательных последствий необходимо:

- провести комплексную оценку ландшафта;
- установить научно обоснованные нормы антропогенной нагрузки;
- установить экологически и социально-экономические обоснованные нормы допустимой вместимости рекреационных центров;
- определить зоны ограниченного развития рекреации, резервные территории, а также территории заповедного фонда, установить правила и условия их использования;
- установить административные и экономические барьеры с целью недопущения эксплуатации рекреационных объектов без соответствующих природоохранных сооружений, инженерной подготовки территории.

Можно утверждать, что специализация Карпатского региона на рекреационной индустрии является одновременно специализацией для региона на производстве сферы услуг и производстве продуктов сферы услуг для мирового рынка. Как результат – специализация Карпатского региона на рекреационной индустрии является также предметом заключения многих соглашений с разными странами для предоставления услуг в рекреационной индустрии, которая в свою очередь крепит выгоды Украины на международном рынке рекреационной индустрии. Таким образом, преимущество развития рекреации в регионе перед всеми другими отраслями деятельности очевидна, она дает преимущество и в возможных прибылях и занятости населения в процессе трудовой деятельности.

К. геол. н. Коробейникова Я. С., Мурава Ю. І.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Україна

**ЄВРО 2012 ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ
УКРАЇНИ НА РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ**

У сучасному світі більше 200 країн змагаються у світовому конкурентному середовищі. Конкурентною перевагою може бути будь-який складник. Для України ним може стати туризм. Адже туризм є вагомим чинником економічного і культурного розвитку, окрім того він спроможний забезпечити значні вигоди для регіону. Це, наприклад, загальне піднесення економічного рівня розвитку регіону, підняття його престижу, збільшення зайнятості та доходів населення, розвиток об'єктів сфери обслуговування, створених для стимулювання розвитку туризму.

Туризм є саме тією галуззю економіки, яка ґрунтується на продажі іміджу країни та її туристичних дестинацій. Тому у сьогоденному конкурентному середовищі, а саме після проведення Євро-2012, важливим для України є продовження формування позитивного іміджу.

Дослідженнями проблем формування туристичного іміджу займалися А. Михайлюк, І. Стукан, І. Сопіга та ін.

Туристський імідж країни може бути визначений як сукупність символічно виражених емоційних і раціональних уявлень про своєрідність і специфіку країни, сформованих у результаті власного досвіду або раніше почутого в свідомості реальних і потенційних туристів. Варто сказати, що туристичний імідж на світовій арені формується не лише на основі туристичного потенціалу, а й в основному залежить від міжнародного іміджу країни [1].

У грудні 2010 року з метою створити основу для розвитку туристичного іміджу України було проведено опитування в п'яти провідних країнах ЄС – Німеччині, Іспанії, Франції, Великобританії та Італії [2]. Проведене соціологічне інтернет-дослідження виявило достатньо низький рівень поінформованості іноземців про Україну і українців. Помітна частина респондентів не могла відповісти на поставлені питання. Серед п'яти розвинутих західноєвропейських країн про Україну та її громадян найменше знають у Франції, а найбільше – в Італії. Найбільш поінформованими про Україну є люди віком 21–40 років, тобто молодь та люди середнього віку. Щодо стереотипів у сприйнятті українців, то їх вважають більшою мірою гостинними та працьовитими, аніж креативними та надійними. В очах іноземців Україна є туристично-привабливою країною за рахунок культурно-історичної спадщини, сільського туризму та природних заповідників. Морські курорти, екологічний туризм та паломництво не вважаються найперспективнішими туристичними напрямками в Україні. Іноземці дотримуються думки, що Україна – це аграрна, релігійна країна. Половина опитаних вважає її європейською державою. Також велика частина опитаних сприймають Україну як недостатньо безпечну для відвідування та перебування країну. Рівень обізнаності іноземців з українськими традиційними та сучасними культурою та мистецтвом також виявилися досить низькими.

Вагомим поштовхом для розвитку позитивного іміджу України стало проведення Євро-2012. Воно надало пересічним європейцям можливість сформулювати своє уявлення про Україну як державу не на основі політичних заяв чи публікацій у медіа, а виключно на підставі власного досвіду і вражень.

Інститут світової політики (ІСП) за підтримки USAID та у партнерстві з РАСТ та Uniter замовив соціологічній компанії GFK Ukraine опитування серед громадян Європейського Союзу, котрі відвідали Україну під час фінальної частини чемпіонату. Опитування було проведено в чотирьох приймаючих містах Євро-2012 на виходах зі стадіонів, тому отримало назву 1-го Євро-екзитполу [3].

Серед опитаних майже половина (44,28 %) – це європейці віком від 25 до 34 років, тобто люди, котрі визначатимуть майбутнє Європейського Союзу, формуючи відповідну громадську думку про Україну і її членство в ЄС. Крім того, майже половина з опитаних уболівальників (45,61 %) мають вищу освіту (бакалавра або магістра). Нарешті, переважна більшість із них (84,64 %) до Євро-2012 жодного разу не були в Україні. Тому для європейських фанів Україна дійсно була справжнім відкриттям, і з допомогою таких людей можемо зробити висновок про те, які перші асоціації викликає наша країна в пересічного європейця і які реальні іміджеві прогалини існують у нас у Євросоюзі.

Опитування підтвердило, що Євро-2012 змінило на краще ставлення пересічних європейців до України, проте фактично не змінило ставлення до її потенційного членства в ЄС. Якщо 52,25 % опитаних підтвердили, що після футбольного чемпіонату їхнє сприйняття України покращилося, то 37,60 % відповіли, що Євро-2012 не вплинуло на їхнє ставлення до вступу України в ЄС.

Хоча 42,56 % опитаних європейців стверджують, що Україна заслуговує на вступ у ЄС найближчим часом. Ще третина (30,92 %) вважає, що Україна може стати членом Євросоюзу в середньостроковій перспективі, якщо поліпшить політико-економічну ситуацію. Лише 2,77 % заявили, що не хочуть, аби Україна взагалі коли-небудь була в ЄС.

Важливим є також, що 52,39 % опитаних висловились за введення безвізового режиму з Україною. Ще 24,52 % підтримують установаження безвізового режиму найближчими роками, якщо будуть виконані всі необхідні умови з українського боку.

На думку опитаних, для можливого членства України в ЄС існують три ключові перешкоди: погана економічна ситуація (43,34 %), корупція в уряді (40,23 %) та наявність політичних в'язнів (38,81 %).

Позитивним є те, що при ближчому знайомстві Україна думка іноземців змінилась на краще. Симпатія – це саме те почуття, яке залишилося до України в більшості уболівальників (55,82 %). Ще в 37,50 % – повага. І в 31,87 % – бажання підтримати.

Якщо виходити із попередніх оцінок, найбільше на Євро заробив Львів. За підрахунками директора департаменту Євро-2012 у Львівській міськраді Олега Засадного, це майже півмільярда гривень [4]. У свою чергу, донецький мер Олександр Лук'яненко повідомив, що за час турніру місто отримало близько 300 млн. грн. А от столиця, за даними КМДА, заробила всього 84 млн. грн. У плюсах, безсумнівно, залишилися всі аеропорти України. Так, харківський аеропорт збільшив пасажиропотік у чотири

з половиною рази, донецький та львівський – у два з половиною, київський «Бориспіль» – у три. Тому можна з впевненістю сказати, що Євро-2012 покращило туристичний імідж України.

Щоб краще зрозуміти вплив проведеного Євро-2012 на розвиток туристичного іміджу України нами було проведено SWOT-аналіз (метод стратегічного аналізу, який дозволяє визначити сильні (Strength) і слабкі (Weakness) сторони, а також її можливості (Opportunities) та загрози (Threats)).

Таблиця 1

Сильні сторони	Слабкі сторони
- зростання рівня національної гордості та патріотизму громадян України; - покращення іміджу країни, в тому числі і туристичного; - покращення поінформованості у світі щодо України та її жителів; - удосконалення транспортної інфраструктури; - сучасні стадіони; - ефективна організація безпеки туристів; - переважно якісне обслуговування; - достатня кількість надписів англійською; - удосконалення інфраструктури засобів розміщення; - велика кількість вболівальників (матчі на стадіонах України відвідали близько півтора мільйона вболівальників); - велика кількість телеглядачів (150 млн. телеглядачів в усьому світі)	- недостатня пропаганда туристичного потенціалу країни у фан-зонах, на стадіонах; - завищені ціни на проживання і як наслідок зменшення кількості відвідувачів; - критичні очікування громадян України; - «позахмарні» прогнози політиків, підкріплені «лихоманкою» мас медіа; - неможливість оцінити економічний ефект від Євро-2012 через нестачу достовірних даних; - значне державне фінансування проектів Євро та неможливість реалізації соціальних програм
Можливості	Загрози
- інтенсифікація туристичної діяльності та зростання потоків іноземних туристів; - входження на нові туристичні ринки або сегменти ринку; - розширення асортименту продуктів (турів, готельних послуг) для задоволення ширшого кола споживачів; - диференційованість туристичної продукції; - розвиток інфраструктури завдяки інвестиціям (було інвестовано 30,2 млрд. євро, з яких майже 90 % було витрачено на розвиток інфраструктури в Польщі та Україні); - економічне зростання та розвиток конкурентного середовища на туристичному ринку; - позитивний імідж країни за кордоном; - позитивне ставлення суспільства; - масові мовні курси (більше 22 тис. правоохоронці); - досвід волонтерства (12 тис. українських волонтерів).	- поява нових конкурентів; - збільшення обсягу продажу аналогічних турів або послуг, пропонованих регіонами-конкурентами; - недосконале податкове законодавство; - зростання масштабів діяльності підприємств туристичного бізнесу у «тіньовому» секторі; - зміна потреб і смаків туристів-споживачів - неефективне використання туристичної інфраструктури після проведення Євро-2012.

Висновки. Таким чином, проведення Євро-2012 було суттєвим шансом для України утвердитись в геополітичному, економічному, соціокультурному середовищі Європи та світу. Економічні, іміджеві, політичні віддалені наслідки є предметом подальших досліджень. Важливими критеріями такої оцінки можуть стати показники туристичної статистики.

Список використаних джерел:

1. Михалюк А. В. Проблеми формування позитивного іміджу України на міжнародній туристській арені / А. В. Михайлюк // Устойчивое развитие городов. – Х.: ХНАГХ, 2010. – 250 с.
2. Дослідження сприйняття України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brandukraine.org/k/>
3. Результати Євро-2012: європейці кажуть Україні yes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gazeta.dt.ua/POLITICS/rezultati_evro2012_evropeytsi_kazhut_ukrayini_yes_.html
4. Підсумки Євро-2012: червона картка критикам України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.for-ua.com/analytics/2012/07/04/080243.html>

Д. е. н. Рудь Н. Т.

Луцький національний технічний університет, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ І ВЗАЄМОДІЇ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Інноваційна модель розвитку регіону має на меті підвищення конкурентоспроможності економіки регіону за рахунок використання власного, вітчизняного та світового науково-технічного й освітнього потенціалу.

Носієм реалізації інноваційного процесу є комплекс численних взаємопов'язаних інституційних утворень з багатьма прямими та зворотними зв'язками, з інтенсивною взаємодією виробників і споживачів. Для забезпечення результативності інноваційного процесу потрібно формувати й розвивати інноваційне середовище.

В інноваційних процесах доцільно вибудовувати сценарії майбутніх подій, моделювати абстрактні логічні конструкції інноваційних зв'язків. Діагностика інноваційних можливостей і побудова моделі – важливий етап стратегічного управління інноваційними процесами. Політика на основі моделі і опрацювання потреб зацікавлених груп допомагає розробити систему цілей і надати інноваційному процесу цілеспрямованість.

Розглянемо зв'язки, які існували, функціонують сьогодні, з метою встановлення доцільності їх використання в майбутньому. На практиці зворотні зв'язки між окремими етапами простого лінійно-послідовного процесу з акцентом на роль НДДКР і ставленням до ринку як до споживача результатів технічної активності виробництва носили не систематичний характер, що обумовлювало створення технологічного розриву між стадіями наукових досліджень і їх практичним застосуванням. Подібна модель інноваційного процесу була особливо ефективна в структурі підприємств і закладів оборонного комплексу планової економіки СРСР при наявності достатнього централізованого фінансування [1, с. 49].

В інших галузях промислового виробництва більш результативною була об'єднана модель, згідно якій між окремими учасниками інноваційного процесу склалися формальні і опосередковані зв'язки, які забезпечували замкнутість процесу «дослідження – розробка інновації – промислове застосування».

Розвиток такої моделі привів до формування у кожного учасника власної інфраструктури інноваційного забезпечення з переважанням специфічних компонентів: дослідницьких, освітянських, конструкторсько-технологічних. Ефективною практикою інноваційного розвитку господарського комплексу стало створення спеціалізованих структур в закладах АН, ВНЗ, на промислових підприємствах типу дослідних виробництв, експериментально-конструкторських бюро, проблемних і галузевих лабораторій та ін. Завдяки цьому підходу були створені системи з подвійним рівнем взаємодії [1, с. 49].

В окремих випадках провідні наукові заклади створювали високопродуктивні дослідно-промислові виробництва інновацій, а підприємства – спеціалізовані навчальні підрозділи з орієнтованою професійною підготовкою. Актуальність створення таких структур сьогодні відмічається Л. Федуловою, І. Шовкун [2, с. 13]. На їх переконання механізм розв'язання завдання щодо підвищення статусу наукової діяльності в сфері освіти повинен включати два взаємодоповнюючі шляхи:

- 1) упровадження нових методів управління вищими навчальними закладами, особливо, університетами, де повноправне місце буде займати науковий менеджмент;
- 2) спільна розробка та впровадження механізмів кооперації, інтеграції, партнерських стосунків з усіма інститутами національної інноваційної системи, включаючи триаду «освіта – наука – виробництво».

Специфічною ознакою промислового комплексу України є нерівномірність його регіонального розвитку і адекватного наукового та кадрового забезпечення. Переважна кількість вчених і вузів знаходиться в столиці, тому необхідно формувати мережу спеціалізованих інноваційних структур з оптимальним врахуванням багатоаспектних регіональних факторів, оскільки це може привести до неефективного використання матеріальних, інтелектуальних і управлінських ресурсів.

Практичний досвід реалізації кластерного підходу до забезпечення інноваційних процесів свідчить про особливу роль базових організацій (ВНЗ, наукових організацій, підприємств, які можуть бути ядром кластера). Безперечно, висока ефективність інноваційних структур, створених на базі КНУ «Київська політехніка» (науковий парк), НАН (технопарки). Разом з тим перенесення подібних організаційних структур на регіони виявилось недостатньо ефективним підходом в силу несприятливого поєднання кадрового, управлінського і ресурсного потенціалу.

Збільшення ступеню інтеграційної взаємодії учасників інноваційної моделі приводить до появи поля з взаємодією трьох структур (навчально-науково-виробничого комплексу), в якому ресурси об'єднані в рамках спільного нормативно-правового, управлінського і матеріально-технологічного простору в регіоні. Створення такого комплексу продукує синергетичний ефект внаслідок оптимального використання ресурсного, кадрового, організаційного, соціального і іншого забезпечення в рамках єдиної стратегії, яка включає перспективні і поточні цілі та завдання регіону.

Важливою перевагою інтеграційної взаємодії є високий рівень її стійкості, обумовлений можливістю керованого перетікання (дифузії) різних видів ресурсів в сектор з найбільш ефективним розвитком, підвищена соціальна захищеність всіх учасників науково-навчально-виробничого циклу і оптимальні умови для зародження інноваційної культури зі зростанням гуманістичної складової і інноваційної сприйнятливості. Однією із необхідних умов створення інтеграційних науково-навчально-виробничих структур є розробка адекватної нормативно-правової бази на регіональному рівні.

Література, присвячена зв'язкам науки, виробництва і ринку, ідентифікує як інноваційні два паралельних процеси. Перший варіант полягає в тому, що наукові знання генерують знання технологічні, втілюючись в конкретні нововведення і приносять регіонам, які їх застосували, конкретні комерційні прибутки. Другий характеризується тим, що інноваційний процес починався з досліджень ринку та формування попиту і лише після цього дана „потреба” була реалізована у вигляді інноваційного процесу. На наш погляд, можна виділити третій варіант – іноді технологічні нововведення передують науці, тобто практичний винахід дає поштовх осмисленню науковцями певних фундаментальних закономірностей, які зробили цей винахід можливим. Заслугує на увагу і четвертий варіант інноваційного процесу – часто підприємства використовують готові наукові розробки у вигляді ліцензій. На основі вказаних варіантів інноваційного процесу пропонуємо представити інноваційний процес з усіма можливими прямими і зворотними зв'язками (рис. 1).

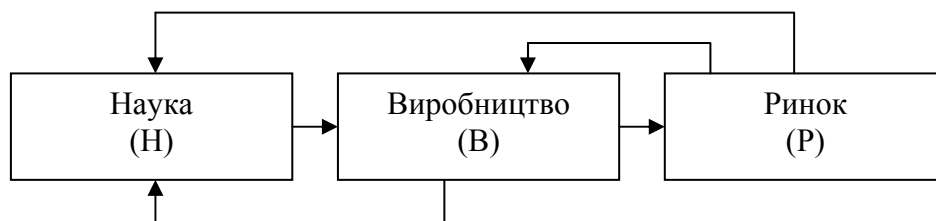

Рис. 1. Нелінійна модель інноваційного процесу

Нова тріадна модель, згідно якій інноваційні ідеї генеруються на всіх стадіях інноваційного циклу, включаючи виробництво і комерціалізацію; результати наукових досліджень використовуються на всіх стадіях інноваційного циклу, враховуються зворотні зв'язки на всіх стадіях.

В дослідженнях з проблем формування інноваційної системи до цього часу тільки накопичувалася інформація, проводився моніторинг стану цієї сфери, аналізувались можливості використання досвіду розвинутих країн для формування регіональної інноваційної системи. Поступово в деяких роботах помітні прориви в теоретичному поясненні шляхів інноваційного розвитку регіонів України, які достатньо впевнено пояснюють специфіку інноваційних процесів з точки зору сучасної теорії. В міру успішного розвитку інноваційної системи в розвинутих країнах, формуються і нові підходи до пояснення виникнення і розповсюдження інновацій, які відповідають сучасному етапу розвитку. Дослідники узагальнюють зміни, які проходять як в окремих регіонах, країнах, так і в світі, намагаючись пояснити їх. Аналіз властивостей і нові тенденції ми пропонуємо використати в моделюванні взаємодії в інноваційних системах регіону:

1) у створенні навчально-науково-виробничих комплексів – концепція об'єднаних структур [1, с. 50];

2) у розширеному розумінні інноваційного процесу «наука – виробництво – ринок»; запропонована нами циклічна «тріадна модель» [3, с. 56];

3) у взаємодії держави, науки і бізнесу, які оформились у вигляді концепції «потрійної спіралі» [4, с. 123];

4) відмові від лінійної моделі інноваційного розвитку регіону і інтерпретації її як «нелінійної моделі», або моделі РІС.

Важливо відмітити, що концептуальна основа інтеграції повинна враховувати участь у цих процесах не тільки науки і освіти, але й галузей економіки, що дасть змогу забезпечити ефективне функціонування «нелінійної моделі», налагодити ефективний механізм передачі отриманих знань – трансфер технологій.

Попередні теорії пояснювали розвиток економіки на основі уявлень про взаємодію приватного капіталу (бізнесу) і держави. Необхідність включення інноваційного процесу в пояснення економічної динаміки розвитку регіону, тобто постійного виробництва інновацій, означає зміну відносин між приватним сектором (бізнесом) і владою, владою і наукою, наукою і виробництвом, освітою і наукою.

Аналіз стану основних суб'єктів інноваційної системи і інструментів, що використовуються владою для налагодження зв'язків між ними, дозволяє зробити висновок, що зараз існують і розвиваються тільки «подвійні», а не «потрійні» відносини.

Список використаних джерел:

1. Модельный ряд инновационной деятельности / [О. Авдейчик, В. Лиопо, В. Струк, В. Кравченко] // Наука и инновации. – 2008. – № 4(62). – С. 48–52.
2. Федулова Л. І. Підходи до формування дієвої інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова, І. А. Шовкун // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5. – № 3. – С. 5–15.
3. Рудь Н. Т. Моделирование инновационных процессов региона / Н. Т. Рудь // Проблемы экономики та управління. Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 684 – С. 52–59.
4. Дежина Н. Тройная спираль в инновационной системе России / Н. Дежина, В. Киселева // Вопросы экономики. – 2007. – № 12. – С. 123–135.

Чернявая А. Л.

*КЭИ ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет
имени В. Гетьмана», Украина*

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ЭЛЕМЕНТЫ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ СЕЛЬСКОГО ЗЕЛЕННОГО ТУРИЗМА В УСЛОВИЯХ КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЫ

Мировой опыт показывает, что малый бизнес – это важный элемент рыночной экономики, который влияет на темпы экономического роста, структуру и качество валового национального продукта. Уровень развития малого бизнеса в Украине значительно отстает от развития данного сектора в промышленно развитых странах и явно недостаточен с точки зрения потребностей настоящего периода в Украине.

В сложившихся условиях значительная роль в решении проблемы развития малого предпринимательства отводится сфере услуг, и в частности индустрии туризма, которая может стать реальной возможностью для развития малых форм хозяйствования, так как она имеет большой потенциал для привлечения предпринимательских ресурсов, не требует таких больших капиталовложений как например, промышленность, и является приоритетной индустрией по созданию рабочих мест. Учитывая неоспоримый туристический потенциал Украины и неполную развитость туризма в настоящее время, вложение капитала именно в эту индустрию является сейчас актуальным.

Среди разнообразных видов туризма в качестве сферы развития предпринимательства наиболее эффективным является сельский зеленый туризм, так как он способствует решению социальных и экономических проблем в селах, которые сейчас актуальны для Украины. Сельский зеленый туризм выступает как амортизатор, позволяющий перевести избыток трудовых ресурсов в альтернативный сектор производства услуг и создать новые рабочие места в сельской местности.

В функции предприятий занимающихся сельским зеленым туризмом входит:

- обогащение туристов жизненно важными общекультурными и естественнонаучными экологическими знаниями, в том числе в сфере личной и общественной экологической безопасности;
- эмоциональное оздоровление, избавление от «городского» стресса;
- социализация мировоззрения туристов путем формирования их экологической культуры, включающей новые, важные для устойчивого развития общества ценностные ориентации и поведение;
- формирование толерантного отношения к незнакомым культурам и этносам, к их образу жизни и традициям, адаптированным к природной среде обитания;
- создание новых рабочих мест для местного населения;
- стимулирование традиционных форм природопользования, производства экологически чистых продуктов питания;
- увеличение инвестиций как в инфраструктуру и сервис, так и в охрану природы;
- рост благосостояния местного населения и развитие специального образования, направленного на приобретение туристских и природоохранных профессий;
- развитие ремесел;
- совершенствование местного самоуправления.

Перспективность развития сельского зеленого туризма в Украине зависит от туристических ресурсов страны: природных, исторических, этнографических и социально-экономических. Этими ресурсами Украина обладает в достаточной мере, причем большая часть сел располагаются в привлекательных природных местах.

Стратегия развития сельского зеленого туризма состоит в мотивации развития как можно большего количества предприятий данного вида туризма (сельских усадеб) и объектов оказывающих дополнительные услуги (музеи, кафе национальной кухни, конноспортивные базы и т. д.) в селе. Так как совместная работа всех вышеперечисленных объектов складывается в комплексный туристический продукт и является основой эффективного развития сельского зеленого туризма в данной местности (кластер),

следовательно является конкурентоспособным видом туризма в сравнении с другими видами туризма (рис. 1).

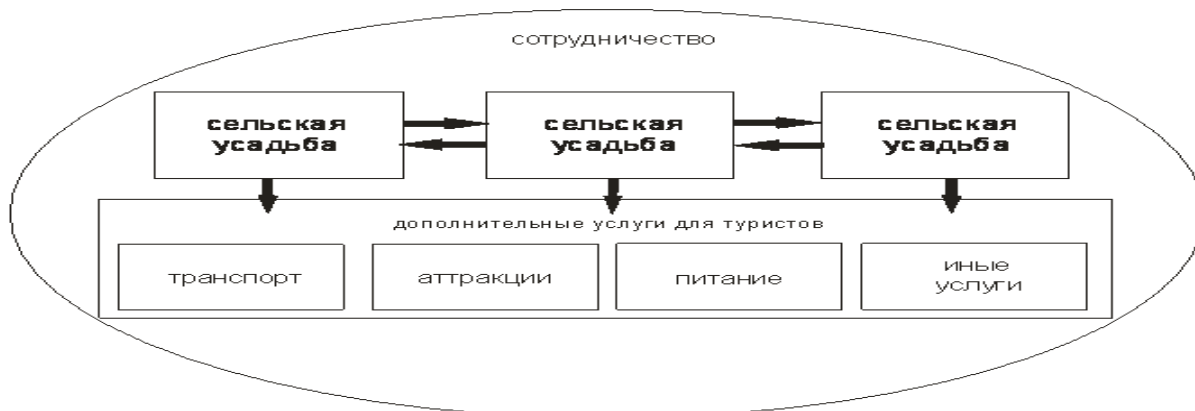

Рис. 1. Модель взаимодействие объектов сельского зеленого туризма

Также для эффективного развития сельского зеленого туризма в Украине в условиях конкурентной среды необходимо учесть следующие стратегические элементы:

1) *Оформление усадьбы.* Сельские усадьбы, имеющие привлекательный внешний вид – с национальным орнаментом либо построенные в стиле традиционных украинских построек будут пользоваться широким спросом среди туристов благодаря своей уникальности.

Оформление комнат жилого дома также целесообразно использовать в том же стиле, что и внешнее оформление. Должны присутствовать предметы народного творчества: вышитые подушки, полотенца, домотканые ковры, покрывала, изделия из металла или кожи. При реконструкции сельской усадьбы можно прибегнуть к энергосберегающим технологиям. Использование энергоэффективных технологий является показателем экологичности усадьбы.

«Приведение усадьбы в порядок путем евроремонта» категорически недопустимо.

2) *Маркетинговая стратегия* – целевой клиент, реклама, ценовая политика. Рекламная компания, как и вся работа сельских усадеб должна базироваться на четком понимании целевого клиента. Реклама должна четко отображать действительность и не вводить потенциальных туристов в заблуждение. Усадьбам сельского зеленого туризма желательно иметь собственный интернет-ресурс, как дополнительный источник доверия со стороны потенциальных туристов. Дополнительно хозяевам сельских усадеб нужно принимать участия в специализированных выставках-ярмарках. Хозяева предоставляют систему скидок для постоянных клиентов, предлагают дополнительные сувениры, бонусы

3) *Транспорт.* На стадии встречи туристов часто возникают проблемы трансферта до сельской усадьбы, поэтому необходимо внедрять данную услугу, поскольку усадьбы часто расположены в отдаленных и труднодоступных селах. А совместная работа усадеб с представителями транспортных фирм поможет решить вопрос доставки туристов на объект и до ближайших достопримечательностей.

4) *Аттракции, развлечения.* Успешная работа объектов сельского зеленого туризма в селах, также зависит от разработки и предоставления дополнительных аттракций. Это могут быть как музеи, этнографические центры, конноспортивные базы, ослиные, страусиные фермы, так и иные развлечения – фестивали, зеленые тропы, велотропы, участие в агроработах на ферме и т. д. Данный элемент не только привлекает туристов в сельскую местность, но и обеспечивает дополнительные услуги для проживающих в рядом расположенных усадьбах туристов. Кроме того необходима постоянная связь между хозяевами усадеб и аттракций. Взаимная система скидок и уверенность в безопасности туристов также является основой более полного туристического продукта, необходимого туристу.

5) *Услуги питания.* Для успешного развития сельского зеленого туризма необходим такой элемент стратегии как объекты, предоставляющие услуги питания. При этом желательно, чтобы такие объекты предоставляли блюда на основе экологически чистых продуктов питания и национальной кухни тех народов, которые проживают в данном селе.

На данный момент времени конкурентоспособность санаторно-курортного и туристского комплекса (СКТК) Украины в сравнении с европейскими зонами отдыха, туризма и реабилитации неуклонно падает. Неорганизованность и тенизация СКТК, приводят к неудовлетворительному качеству туристических, сопутствующих услуг и нерациональному использованию рекреационного потенциала страны, низкому уровню развития рекреационной инфраструктуры и транспортного обслуживания рекреантов. Конкурентные позиции Украины, по сравнению с ближайшими зарубежными курортными зонами, дополнительно ухудшает нерациональное соотношение между качеством предоставляемых туристско-рекреационных услуг и агрессивной ценовой политикой (ориентированной на рост цен), со стороны их представителей.

Таким образом, представленные стратегические элементы развития предприятий сельского зеленого туризма конкурентоспособны по сравнению с санаторно-курортными и туристическими комплексами Украины и стран Европы. А также, положительное влияние и развитие сельского зеленого туризма состоит в том, что этот вид туризма расширяет сферу занятости сельского населения, в особенности женщин, и дает крестьянам дополнительный заработок; расширяет возможности занятости сельского хозяина не только в производственной сфере, но и в сфере обслуживания. При увеличении числа туристов, появляется потребность в удовлетворении их разнообразных запросов, а это, в свою очередь, стимулирует развитие дополнительных сфер услуг: транспортных, связи, торговли, службы быта, развлекательных услуг и т. п.

Развитие сельского зеленого туризма побуждает к улучшению благоустройства сельских усадеб, улиц, и в целом сел; стимулирует развитие социальной инфраструктуры. На начальном этапе, прием и обслуживание туристов происходит на базе существующего жилого фонда с использованием местных рекреационных и инфраструктурных ресурсов, но с поступлением средств от этой деятельности те, кто ею занимается, начинают делать вложения в улучшение коммунального обустройства жилья, улиц, объединенными усилиями добиваются перемены к лучшему сферы обслуживания. А это одновременно и весомый вклад в развитие села.

ЗМІСТ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

<i>Богатырева В. В.</i> Финансовое управление человеческим капиталом как фактор повышения конкурентоспособности государства.....	3
<i>Вдовиченко А. М., Небога Т. В.</i> Роль венчурного бізнесу у впровадженні інноваційної моделі розвитку економіки та підвищенні її конкурентоспроможності....	5
<i>Вівчарук О. М.</i> Стратегічне управління як джерело інноваційного розвитку підприємств ресторанного господарства	7
<i>Гладка М. Є.</i> Перспективи інноваційного розвитку курортно-рекреаційних послуг та підвищення його конкурентоспроможності	9
<i>Животенко В. О.</i> Проблеми формування кризових явищ у ринковому середовищі господарювання аграрних підприємств	12
<i>Каиуба В. Д.</i> Инновационная стратегия Украины.....	14
<i>Кошкарів В. С., Кошкарів С. А.</i> Місце та основні проблеми розвитку інноваційно-інвестиційної економічної діяльності в Україні	15
<i>Курило С. В.</i> Інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності в сучасних економічних умовах	19
<i>Матросова Л. М.</i> Інноваційний розвиток та зростання конкурентоспроможності економіки.....	21
<i>Никифорчин І. В.</i> Проблеми нечіткого мережевого планування	23
<i>Онисенко Т. С.</i> Інноваційні фактори управління конкурентоспроможністю вітчизняних видавництв	25
<i>Писаренко С. М.</i> Інноваційна основа конкурентоспроможності регіону	27
<i>Редька С. І.</i> Стратегічні інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності банку в сучасних економічних умовах.....	30
<i>Романко О. П.</i> Запропонована та обґрунтована система показників планування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства.....	32
<i>Селиверстова М. В.</i> Современное состояние кадрового лизинга в условиях глобализации и конкуренции	34
<i>Славутиńska І. А.</i> Інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності автомобілебудівної галузі України.....	38
<i>Смерічевська С. В.</i> Методологія формування національної кластерної політики.....	40
<i>Табенська О. І.</i> Інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності підприємств в Україні	43

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ СУСПІЛЬНОГО ВІДТВОРЕННЯ

<i>Колеснікова В. В., Кукушкіна Л. М., Кукушкін Д. В.</i> Перспективи інноваційного розвитку малого підприємництва північно-західного субрегіону	47
<i>Кучер С. Ф.</i> Стратегічні пріоритети розвитку приморських міст	49

<i>Медвідь В. Ю.</i> Конкурентоспроможність регіонів України: стратегічні напрями забезпечення.....	51
<i>Салахова Ю. Ш.</i> Налогообложение недвижимости: сравнительный анализ существующих подходов, пути совершенствования.....	53
<i>Скрипник Н. Є.</i> Проблеми формування конкурентоспроможної та адаптивної регіональної економіки України	56
<i>Химинець В. В.</i> Синя економіка – новий шлях до сталого розвитку	59
<i>Ходякова Ю. Г.</i> Применение анализа финансовой устойчивости местных бюджетов для оценки бюджетного риска.....	62
<i>Хоменко А. С, Райко Г. О.</i> Розрахунок інтегрального показника конкурентоспроможності регіону.....	65
<i>Чекмарева Н. И.</i> Воспроизводство общественного продукта и капитала.....	68

ЗВ'ЯЗОК НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗІ СВІТОВИМИ ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ ТА ТЕНДЕНЦІЯМИ

<i>Динько І. М.</i> Напрями удосконалення бухгалтерського обліку у процесі адаптації вітчизняних стандартів до міжнародних вимог	71
<i>Желюк Т. Л., Ревун К. І.</i> Демаркація критеріїв цілісності та конкурентоспроможності розвитку національної економіки в системі глобальних координат.....	73
<i>Макуха С. М.</i> Забезпечення конкурентоспроможності українського експорту в умовах глобалізації.....	76

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ В РИНКОВИХ УМОВАХ

<i>Агалаков Н. М.</i> Рекреационный бизнес и основные факторы обеспечения его конкурентоспособности (на примере туризма)	78
<i>Бойко М., Шандор Ф. Ф., Кіш Г. В.</i> Стратегічний аналіз розвитку геотуризму в Україні.....	82
<i>Грабар М. В., Бігори В. А.</i> Вплив туристично-інформаційних центрів на системний розвиток туризму та рекреації Закарпаття	85
<i>Долгопола Г. Є., Коробейникова Я. С.</i> Туристична інфраструктура: до проблеми визначення та функціонування державно-приватного партнерства	87
<i>Захарченко П. В.</i> Модель магистрального развития курортно-рекреационной экономики	89
<i>Ибрагимов Э. И.</i> Актуальные вопросы развития рекреационного бизнеса и повышения его конкурентоспособности в рыночных условиях	93
<i>Коробейникова Я. С., Мурава Ю. І.</i> Євро-2012 як чинник підвищення конкурентоздатності України на ринку туристичних послуг.....	96
<i>Рудь Н. Т.</i> Моделювання інноваційних процесів і взаємодії на регіональному рівні.....	99
<i>Чернявая А. Л.</i> Стратегические элементы развития предприятий сельского зеленого туризма в условиях конкурентной среды	102

Наукове видання

Мови видання: українська, російська

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ,
БІЗНЕСУ ТА ОСВІТИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції
Полтава · 14–15 лютого 2013 року

У трьох томах

Том 3. Інноваційні підходи до підвищення конкурентоспроможності

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор Біла К. О.
Технічний редактор Капуш О. Є.
Дизайн обкладинки Єпішко Д. В.
Оригінал-макет Єпішко Д. В.

Здано до друку 14.02.13. Підписано до друку 19.02.13.
Формат 60х84¹/₁₆. Спосіб друку – різнограф.
Ум. др. арк. 7,25. Тираж 100 пр. Зам. № 0213-06.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 06.11.09 р.

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, вул. Березинська, 80, офіс 2
Поштова адреса: Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, п/в 87, а/с 4402

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com
e-mail: conf@confcontact.com